Bogdan Suceavă

Miruna
o poveste

Bogdan Suceavă

Miruna, o poveste

Ediţia a II-a

EDITURA CURTEA VECHE PUBLISHING
2013, 2014

BOGDAN SUCEAVĂ
Miruna, o poveste

© Curtea Veche Publishing, 2007, 2014
pentru prezenta ediție

CURTEA VECHE PUBLISHING
str. Aurel Vlaicu, nr. 35, Bucureşti
tel.: (021)260 22 87, (021)222 57 26
redacŁŁie: 0744 55 47 63
fax: (021)223 16 88
distribuție: (021)222 25 36
e-mail: redactie@curteaveche.ro
internet: www.curteaveche.ro

ISBN ePUB: 978-606-588-737-4
ISBN PDF: 978-606-588-738-1
ISBN Print: 978-973-669-510-0

Editor: Grigore Arsene
Redactor: Răzvan Petrescu
Coperta: Griffon and Swans Productions / www.griffon.ro

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale şi se pedepseşte penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

Bogdan Suceavă – născut la 27 septembrie 1969, la Curtea de Argeş. Studii în matematică la Universitatea Bucureşti şi la Michigan State University. Doctorat în matematică la Universitatea Statului Michigan, East Lansing (2002). În prezent, associate professor, California State University, Fullerton, SUA. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, din 2002 şi al Pen Club West USA din 2005. Distincţii literare: Premiul I Nemira, în 1993, pentru nuvela *Imperiul generalilor târzii;* Premiul CopyRo, în 2002, pentru volumul *Imperiul generalilor târzii şi alte istorii.*
Autor al volumelor *Teama de amurg,* Topaz, Bucureşti, 1990; *Sub semnul Orionului,* roman, Artprint, Bucureşti, 1992; *Legende şi eresuri,* poeme, Magic Art Design, Bucureşti, 199S5; *Năluci şi portrete,* poeme, grafică de Andrei Mănescu, Editura Nemira, 2001; ediția a II-a la ASALT, 2001; *Imperiul generalilor târzii şi alte istorii,* nuvele, Dacia, 2002; ediția a II-a la Editura LiterNet, 2003; *Bunicul s-a întors la franceză,* istorii, Editura T (Fundația Timpul), Iaşi, 2003; ediția a II-a la Editura LiterNet, 2008; *Venea din timpul diez,* roman, Editura Polirom, Iaşi, 2004; *Bătălii şi mesagii*, poeme, grafică de Dinu Lazăr, LiterNet, 2005; *Distanțe, demoni, aventuri*, Editura Tritonic, 2007.

Poveste cu poveşti

„Bunicul ne-a spus că fiecare om ajunge mai devreme sau mai târziu să privească lumea cu ochii poveştilor pe care le-a ascultat în copilărie, că sufletul nostru trece prin salba de înțelesuri şi minunății pe care le ascultăm în a noastră îndepărtată primă vârstă şi că apoi lumea întreagă e zidită pe tiparul acesta.”

DIN CÂND ÎN CÂND în literatura română apare câte o carte foarte frumoasă, care te ia prin surprindere. Exact o astfel de bijuterie literară este *Miruna*, o poveste a scriitorului Bogdan Suceavă, care ne-a obişnuit deja cu perlele sale beletristice strălucitoare, *Venea din timpul diez*, de exemplu, romanul dinaintea *Mirunei*, fiind un text cu care generația încă tânără se va putea mândri şi la bătrânețe.

Miruna este o carte pe care o citeşti ca şi cum ai fi vrăjit de cele şapte iele care-i apar străbunicului naratorului în visul din tinerețe de pe muntele stăpânit de animalele sălbatice, nu degeaba scriitorul îşi subintitulează cartea „o poveste”. Citeşti povestea cuprins de un farmec straniu şi unic, mai ales dacă ştii să alegi muzica pentru această lectură deosebită (dar ăsta e un secret despre care nu se scrie în prefețe/postfețe). Naratorul poveştii *Miruna* este fratele personajului care dă titlul cărții, Traian („nepotul cu nume împărătesc”), care, în interior fiind, în acelaşi timp se află cumva la o anumită distanță de „acțiune”, ca şi atunci, în copilărie, când asistă la narațiune altfel decât Miruna („Pentru Miruna lucrurile se auzeau foarte diferit, pentru că ea era mai mică decât mine şi, în plus, îi moştenise privirea (bunicului – *n.n.*). Din pricina asta a trecut în ea o întreagă lume, şi ea a devenit moştenitoarea unui regat aparte, din care nici până astăzi nu a uitat nimic”). *Miruna, o poveste* începe cu descrierea bunicului, Niculae Berca, adevăratul povestitor, şi cu frica Mirunei de acest portret de uriaş, făcut de mama Mirunei. Subiectul cărții e simplu: nepoții sunt lăsați la bunici, într-un sat din Munții Făgăraş, Valea Rea,

iar bunicul, simțind că nu mai are prea mult timp, alege să le povestească „basme”, poveşti din care izvorăşte, încetul cu încetul, o adevărată cronică de familie, dar şi o biografie geografică şi istorică a împrejurimilor. Bogdan Suceavă, pe care-l putem recunoaşte în personajul Traian (aşa cum Ion Creangă e confundat cu Nică din *Amintiri din copilărie*, Ştefan Baştovoi – cu Saşa din *Iepurii nu mor*, sau Henry Miller – cu naratorul homodiegetic al romanelor sale), a moştenit – clar – „boala” străbunicului din poveste (şi din realitate), care „cerea dezlegare de sub vraja de a avea prea multă putere în cuvânt”. *Miruna, o poveste* are mereu două planuri, două lumi puse față în față, începând cu lumea poveştilor şi lumea reală, cea din ziare. Lumea vrăjilor, reprezentată de Baba Fira, *versus* religia reprezentată de părintele Dimitrie, medicină – biserică, sănătate – credință, haiduci – cotropitori, Dumnezeu – Satana, povestea din vis şi „povestea” din realitate („Nu e drept, se gândi Miruna, eu în vis am văzut altfel, am văzut cum îngerul nostru a învins, bunicul trebuia să rămână, să continue povestea”)... Şi lumea fictivă, aia din poveşti, şi lumea reală, aia din ziare, sunt trecute prin ochii bunicului, chiar dacă personajul principal al cărții este... gura satului. Poveştile se leagă unele de altele, învăluind personajele şi cititorul într-un fel de vrajă, care o cuceresc definitiv pe Miruna, pentru care chiar existau acele minuni („Pentru Miruna, aceasta era lumea. Poveştile acelea închideau în ele nelinişti care se vor dezvălui mult mai târziu”).

Lumea reală şi actuală, aceea din jurul ziarelor, duce tot la biografic, la portretul de familie, ca şi lumea din povestirile din trecut şi din vise, începând de la tatăl bunicului, primul om din Valea Rea abonat la un ziar, mai mult pentru fiu-său, zice el. „Sosirea ziarului parcă strica jucăria care era bunicul şi care era potrivită să funcționeze perfect numai într-un timp al lui, aparte, fără amestec cu

lumea din depărtări. De fapt, acum cred că ştiu că în vreme ce privea prima pagină a ziarului, nici pe sfert atât de interesant cât gazetele de altădată, Niculae Berca îşi amintea o mulțime de întemeieri şi împliniri, amestecate cu morți în război şi îmbătrâniri premature, poveşti de dragoste vechi de când lumea şi năruiri ale unor strădanii de mult apuse, tot felul de lucruri pe care nu le-ar fi spus copiilor pentru nimic în lume şi a căror sumă i se părea a contribui în mod secret stărilor de lucruri ale zilei de azi. Nu ne putea povesti totul, pentru că eram prea mici. Dar de undeva trebuia că se trage curiozitatea lui de a şti cum se va sfârşi odată pentru totdeauna câte o istorie a timpului prezent." Dar „odată cu fiecare ziar citit, nenorocirile păreau să fie din ce în ce mai mari, mult mai mari decât prima pe care o citise, poveştile se terminau tot mai rău, necazurile deveneau din ce în ce mai fără de ieşire, de parcă toți şi toate ar alerga spre o râpă plină cu pulbere: „Un tren s-a ciocnit la o trecere de nivel, în apropiere de Bordeaux, cu un automobil în care se aflau patru persoane. Trei persoane au fost ucise, alte cinci s-au ales cu răni grave".

„Ajunge, zicea tatăl lui, Constantin Berca, gata, nu mai citi nenorocirile. Numai prostii s-au întâmplat azi." Aşa că realitatea este izgonită mereu cu poveşti care, însă, duc inevitabil la real şi la biografic, la cotidian, la întregirea portretului de familie, la realitate, fie ea şi alta sau altfel, din trecut sau... din viitor (căci naratorul este copilul care asculta atunci poveştile bunicului, doar că maturizat, pentru timpul acțiunii – din viitor). Părintele Dimitrie îi convinge, pe rând, pe „vrăjitorii" satului, de la baba Fira la Constantin Berca, să se lepede de vrăji şi descântece, iar după o călătorie misterioasă Constantin Berca hotărăşte să nu mai plece nicăieri niciodată. Când credința îşi mai pierde din putere şi se vorbeşte despre sfârşitul lumii, se construieşte o biserică nouă care trebuie să dureze multă

vreme, doar că nu pe ruinele altei biserici, ca-n Mânăstirea Argeşului, din apropiere de Valea Rea, iar cearta dintre două bătrâne ghicitoare e comparată cu o bătălie politică şi cu evenimente biblice ca izgonirea din rai. *Miruna, o poveste* e plină de astfel de „semne”, care atrag, amuză, vrăjesc. Ca şi scriitorii dizidenţi din timpul comunismului, care scriau romane istorice pentru a băga „şopârle” despre contemporaneitate, şi Bogdan Suceavă bagă în gura personajelor sale adevăruri general umane: „Suntem geniali în supravieţuire şi păguboşi în administraţie”, spune regele de pe vremea străbunicului naratorului cu gură de aur. Ca şi scriitorii dizidenţi, în această carte pe Bogdan Suceavă îl interesează fondul, substanţa, nu forma, aproape neglijată în *Miruna*, *o poveste,* ceea ce poate părea de-a dreptul provocator, fiind vorba de un scriitor-matematician care chiar ştie să construiască, aşa cum ne-a demonstrat-o de atâtea ori. Ultima „poveste” are loc când naratorul avea şapte ani, atunci când povestitor devine Miruna, iar bunicul – personaj. O poveste care se confundă cu realitatea, o poveste scurtă şi dură, ca realitatea, ca şi copilăria, ca un basm, ca prima poveste a cărţii, despre farmecele fiecărui bob de grâu, pe care se află încrustat chipul lui Iisus, ca această foarte frumoasă carte a lui Bogdan Suceavă, *Miruna, o poveste,* pe care v-o recomand insistent şi cu prietenie. Lectură plăcută şi utilă!

Mihail VAKULOVSKI

1

Îmi aduc aminte de prima mea vacanţă din vremea şcolii, atunci când părinţii noştri ne-au adus să petrecem două săptămâni la Valea Rea. Miruna, sora mea, nu vroia să rămână, pentru că mama i-a spus că bunicul e un uriaş. „Nu-mi place să-mi faci figuri”, i-a spus Miruna. Uriaşii sunt

în poveşti. Bunicul e un om ca toţi oamenii. Am văzut-o însă cum s-a uitat la el atunci când bunicul ne-a ieşit în întâmpinare. Ceva tot era adevărat: din uriaşul de altădată, despre care ne povestea mama, rămăsese statura. Acum se mişca foarte greu, abia de putea păşi. Spatele îi stătea ţeapăn, de parcă ceva în el s-ar fi rupt şi nu s-ar mai fi putut roti deloc în nici o altă direcţie. Am auzit-o pe mama spunându-i tatălui nostru că bunicul are dificultăţi să urineze, şi îmi aduc aminte că am fost surprins. M-a deranjat ceea ce a spus mama. Astfel de lucruri se discută oare? Oare oamenilor mari nu le e ruşine chiar deloc? Nu ştiu dacă înţelegeam prea bine situaţia. Acum, după atâţia ani, îmi dau seama că pe vremea aceea nu am priceput nimic. Mă uitam la bunicul şi nu ştiam nici de boala lui, nici de unde vine, nici care fusese povestea vieţii lui, şi nu eram pregătit să o aflu. La ora aceea eu abia citisem un volum de *Poveşti nemuritoare,* văzusem la televizor serialul *Daktari,* în care era vorba despre jungla africană, şi mai văzusem şi povestea delfinului *Flipper.* Mă plictisea *Capra cu trei iezi* şi mă enerva *Cenuşăreasa,* deşi se pare că desenul animat cu acel nume era favoritul Mirunei. Eu preferam *Tom şi Jerry* şi duminica la ora două nu puteam sta fără să-i văd la televizor. Îl vedeam pe bunicul că nu e interesat de televizor, că nu ascultă la radio, că ignoră cu desăvârşire muzica. Îl vedeam că se îmbracă în haine cum nu mai văzusem la nimeni la Piteşti sau în altă parte şi mi se părea că îi stătea bine în alb. Purta o cămaşă albă, cusută cu râuri roşii şi negre, care îi cobora până sub chimir, iar pantalonii albi şi aspri mi se păreau curaţi ca prin minune, pentru că eu, când mă jucam, mă murdăream întotdeauna, iar Miruna se murdărea încă şi mai mult, pentru că ea era un băieţoi. Mulţi ani mai târziu, când am stat de vorbă cu Miruna şi ne-am amintit împreună acele zile, mi-a spus că acum îşi dă seama că noi am avut un bunic a cărui imagine ar putea fi

exponat de muzeu, ca acelea care se pun în diorame, dacă fac parte dintr-un trib dispărut sau dintr-o populație exotică. Cât era în viață, nimeni n-ar fi îndrăznit măcar să se gândească la asta, pentru că avea o voce ca de tunet, o privire care ardea şi din când în când înjura cu atâta sete, încât mici tornade ridicau subiectul înjurăturii în aer şi-l purtau zece paşi mai încolo.

În vara aceea, când am sosit la Valea Rea, a arătat față de noi doi singurul semn de slăbiciune pe care şi l-a îngăduit vreodată. Mie, mi-a spus că sunt nepotul lui cu nume împărătesc, Traian, şi m-a luat în brațe, şi eu am simțit obrazul lui aspru. În timp ce el mă îmbrățişa, bunica a întrebat-o pe mama câte zile ne lasă acolo. Nici eu, nici sora mea, Miruna, n-am plâns, vreau să spun nu am plâns atunci, pe loc, ci mult mai târziu, către seară sau poate către miezul nopții, ca doi copii părăsiți şi patetici, care încă de atunci aveau obiceiul de a râde sau de a plânge în acelaşi timp, totdeauna pentru motive pe care cei mari nu le pricepeau. Eram amândoi cam ciudați, încă de la vârsta aceea. Miruna zâmbea şi când era tristă. Mai târziu a luat de la bunica obiceiul de a repara orice cu acul şi ața, cam în stilul în care vărul Matei simțea nevoia să bată cuie în orice obiect de lemn. Pe atunci, vărul Matei era deja la şcoală, dar noi încă nu. În vara aceea s-a întâmplat că vărul Matei a încasat o chelfăneală cam penibilă pentru că a încercat să vadă dacă ferăstrăul taie găleata de lemn a fântânii, iar apa s-a scurs peste pantalonii lui taică-său.

La ceasul serii, bunicul şedea pe prispa casei din lemn pe care şi-o construise la sfârşitul anilor şaizeci, când a lăsat casa cea mare copiilor, ca să nu se mai amestece în nici un fel rosturile lor, deşi el şi bunica au continuat să locuiască în aceeaşi curte ca şi vărul Matei şi ai lui. Dar bunicul era diferit de toți ceilalți. În seara după ce părinții noştri au plecat şi eu şi Miruna am fost lăsați prima oară în

grija bunicii, l-am auzit spunând Mirunei că abia aici se vede că timpul trece şi că nu îngheaţă niciodată în întregime. Eram în grădină, într-un loc unde se iviseră din pământ, pe două brazde la marginea unui şir de pruni, vârfurile firelor de grâu abia încolţite. Miruna nu a înţeles ce i-a spus. Nici eu nu am înţeles nimic. Ea a întrebat unde se vede timpul trecând, şi atunci bunicul i-a povestit despre farmecele fiecărui bob de grâu, pe care se află încrustat în taină chipul Domnului nostru Iisus Hristos, care odată însămânţate în pământ poartă în boabele cele noi taina învierii. De aceea răsare grâul, din pricina acelui chip gravat pe fiecare bob.

— Unde e? a întrebat din nou Miruna, căutând bobul de grâu încrustat cu chip între cele două brazde.

Bunicul ne privea de parcă-i venea a râde. Ne încerca? Se poate. Vroia să vadă cât credem din poveşti sau cât înţelegem din ele? Oricum, nici eu şi nici Miruna nu mai credeam în Moş Crăciun şi nici în alte basme. Dar ceva mai încolo, bunicul a redevenit serios. Se poate ca din ziua când ne-a povestit aceste lucruri bunicul nostru să fi început a retrăi totul istorisind, amestecând cele văzute cu cele nevăzute, cele pentru copii cu cele pentru oameni mari, cele de nespus cu tăcerile, trecutul cu niciodată. Ne-a spus o mulţime de lucruri pe care atunci nu le-am înţeles şi care abia mai târziu, când ni le-am reamintit, au început să se lege. Avea să ne pună în scenă istorii ce ar fi putut părea nepotrivite vârstei noastre, şi să pună atâta patimă în poveştile pe care ni le-a spus, încât s-ar fi putut crede că de dragul nostru a retrăit de la-nceput totul. Pentru Miruna lucrurile se auzeau foarte diferit, pentru că ea era mai mică decât mine şi, în plus, îi moştenise privirea. Din pricina asta a trecut în ea o întreagă lume, şi a devenit moştenitoarea unui regat aparte, din care nici până astăzi nu a uitat nimic. Istorisirile se plăsmuiau aievea în mintea ei şi bunicul

nostru Niculae Berca a fost nevoit, în cele două veri ce au urmat, să-i drămuiască sau să-i schimbe poveştile pe care le ştia şi încă ceva pe deasupra, spre oglindirea vârstelor ei. Poveştile sporeau unele din altele, deveneau tot mai multe şi tot mai complicate, aşa încât Miruna era în fiecare zi cufundată într-un ocean nemaivăzut. Pentru ea, chiar existau acele minuni care îngăduiau celor mai năzdrăvane arătări a se întrupa. În cele din urmă, Miruna a ajuns să gândească lumea în tiparul basmelor şi a trăit vreme de câțiva ani într-un univers plin de fantastic care îi dădea un aer de copil genial, dintre aceia care ştiu înainte să meargă la şcoală ceva istorie şi geografie, dar care nu pot preciza dacă regele Carol şi Prâslea cel Voinic au trăit în acelaşi timp sau unul înaintea celuilalt. În lumea poveştilor lucrurile se amestecă, şi cel mai mult se amestecă timpul, aşa că Miruna avea înaintea ochilor minții bătăliile lui Ştefan cel Mare ca şi cum le-ar fi văzut întocmai, alături de isprăvile voinicului Greuceanu şi cântecul păsării de argint, toate suprapuse aceluiaşi decor şi toate îngemănate cu pildele înțelepte ale lui Anton Pann din cartea pe care bunicul o ținea la capul patului, sub plocad, ori din *Alexandria*, din care bunicul ne citea povestea minunatului război al lui Alexandru cel Mare cu păsările şi fluturii în Țara Indului, care se află mult mai departe decât pădurea cu fiare nemaiîntâlnite care ocrotea palatul tinereții fără bătrânețe şi al vieții fără de moarte. Credeam noi că toate aceste poveşti sunt aievea? Desigur, o vreme am crezut totul. Pentru Miruna, aceasta era lumea. Poveştile acelea închideau în ele nelinişti care se vor dezvălui mult mai târziu. Azi, nu ştiu dacă bunicul şi-a dat seama ce urmări vor avea poveştile sale, dar odată ne-a spus, aşa cum ai vorbi unui om mare, un lucru pe care îl înțeleg abia acum: că un amestec bine potrivit de istorii ține pe spatele lui întregul Pământ şi ajunge să ne explice lucrurile dinlăuntrul

lor înspre afară. Iar de n-ar fi acele poveşti care să ne aducă aminte cum au fost lăsate lucrurile – atunci Ucigă-l toaca, adică însuşi dracul cel negru care e zugrăvit pe dreapta la intrarea în biserică şi de care se sperie Miruna de câte ori ajunge pe acolo, ar strica înadins cumpăna lumii şi-ar aşeza-o după altă lege, după mintea şi socoteala lui. Când ne ducea la biserică, Miruna se ascundea după bunicul, din pricina acelei imagini a diavolului zugrăvite jos, la intrare.

— Acesta există, bunicule ?

Atunci a ridicat din umeri şi mai mult n-a spus, ceea ce nu era deloc menit să o liniştească pe Miruna. L-am auzit pe bunicul spunând mamei să lase copiii să crească măcar o vreme la Valea Rea, aşa cum se cuvine. Aşa credea el că trebuie, şi părinţii noştri îi răspundeau că ar fi mai bine ca el să-şi îngrijească de sănătate. Cum adică să-şi vadă de sănătate? Nu avea de gând să ne vorbească mai puţin. Bunica crezuse că-l cunoaşte pe bărbatul ei ca nimeni altcineva şi că nimic imprevizibil nu-l mai poate schimba. Îl ştia cu felul lui ursuz, parcă mereu nemulţumit de oameni şi de ce vede în jur. De aceea, cu gândul la cei opt copii şi la cei unsprezece nepoţi, bunica îi spuse:

— E prima oară când vezi de un copil, de când ai învăţat-o colindele pe Maria.

Maria era mama, dar nici ea nu moştenise ochii albaştri ai bunicului, nici felul lui de a spune sau asculta poveşti. Se pare că legătura aceea se stabilise numai cu Miruna, pentru că nici eu nu eram ca ei, iar ceea ce povestesc eu aici nu e nici jumătate din ceea ce ar fi ştiut oricare dintre ei să povestească, dacă s-ar fi gândit vreodată să facă asta. Pentru că, atunci când istorisea el, faptele păreau să se închege de la sine, iar bunicul părea că se ridică deasupra istoriei şi o priveşte din înalturi şi, după ce o cuprindea cu privirea, aşeza episoadele şi toate detaliile într-o ordine care

te lăsa cu sufletul la gură şi care semăna coborârii unui şoim din înalturi.

În fiecare după-amiază, aşadar, mi se părea că bunicul aştepta apusul soarelui pe banca lui de la poartă. Apusul în văile dintre munți are loc totdeauna mult prea devreme. Mergeam toți trei să aşteptăm ziarul. Şedea pe banca de la poartă, îmbrăcat într-una dintre cămăşile lui albe şi purta pe cap pălăria cea neagră care îi dădea un aer de rege al țiganilor rătăcit de imperiul lui imaginar. Uneori, când se lăsa răcoarea, îşi lua vesta cu patru nasturi mari, cărora Miruna le zicea cele patru luni de pe bunicul, de unde atârna lanțul ceasului de buzunar, marca *Roskopf Patent* 1918, cu care la vremea aceea eu m-aş fi jucat, dar nu era voie. Mai târziu, a ajuns în mâna mea, pentru că în complicata împărțire a lucrurilor aparținând familiei, eu am moştenit ceasul acela. Amurgul era ora când o seceră roşie tăia norii cu limbi de culori aprinse, iar bunicul tăcea şi pentru o clipă poveştile se întrerupeau. Poştaşul era un om în vârstă, dar nu la fel de în vârstă ca el. Atunci când acesta se vedea venind, bunicul se ridica de pe scăunel sau bancă, îi dădea binețe, şi vorbeau pentru o clipă de ale lor, totdeauna despre oameni pe care noi nu-i ştiam şi despre care nu mai auzisem niciodată.

— Am făcut războiul împreună, ne-a spus odată bunicul arătându-ni-l pe omul acela.

Le înțelegeam complicitatea în bătălia lor cu vremea, acolo unde bătrânii se simt întotdeauna singuri. Niculae Berca lua în mâna stângă *Scînteia* abia primită şi, cu degetele înnegrite de cerneala tipografică, făcea câțiva paşi cu ea împăturită, apoi o desfăcea înainte de a se aşeza din nou pe bancă. Privea pe prima pagină fotografia cotidiană a lui Nicolae Ceauşescu de la o şedință a Comitetului Central ori de la vreun miting, de la primirea scrisorilor de acreditare ale unui nou ambasador african ori de la vreo

plenară, citind cu glas tare explicația fotografiei, scoțând ceasul şi uitându-se la oră, toate acestea părându-i-se Mirunei a ascunde faptul că bunicul înțelege din ziar că toate lucrurile povestite acolo se petreceau altădată. Sosirea ziarului parcă strica jucăria care era bunicul şi care era potrivită să funcționeze perfect numai într-un timp al lui, aparte, fără amestec cu lumea din depărtări. De fapt, acum cred că ştiu că în vreme ce privea prima pagină a ziarului, nici pe sfert atât de interesant cât gazetele de altădată, Niculae Berca îşi amintea o mulțime de întemeieri şi împliniri, amestecate cu morți în război şi îmbătrâniri premature, poveşti de dragoste vechi de când lumea şi năruiri ale unor strădanii de mult apuse, tot felul de lucruri pe care nu le-ar fi spus copiilor pentru nimic în lume şi a căror sumă i se părea a fi contribuit în mod secret stărilor de lucruri ale zilei de azi. Nu ne putea povesti totul, pentru că eram prea mici. Dar de undeva trebuia că se trage curiozitatea lui de a şti cum se va sfârşi odată pentru totdeauna câte o istorie a timpului prezent, ca războiul din Vietnam, sau ancheta despre teroriştii palestinieni de la München, lansarea ultimului Sputnik, ori lovitura de stat din nu ştiu care țară a Americii Centrale. Întorcea ziarul de la prima la ultima pagină ca să citească despre istoria de acum, unde vremea se simțea zbătându-se în matca ei. De fapt, atunci se stârneau alte poveşti, şi timpul se dădea repede înapoi până la vremea când noi, Miruna şi Traian, vedeam cu ochii lui, schimbam locurile şi el era cel care începea să povestească, şi avea vârsta noastră de la ceasul basmelor. Abia învățasem literele. Era înainte de primul război mondial, când vederea tatălui lui slăbise. Atunci l-a văzut pe tatăl lui, Constantin Berca, dând banii pe întâiul abonament la jurnal făcut vreodată la Valea Rea, şi care ajungea la noi, în munții Făgăraş, cu o întârziere de două

zile față de data tipăririi, pentru că aşa venea poşta de la Bucureşti pe vremea aceea.

— Mai mult tu o să citeşti din el, a zis tatăl lui, Constantin Berca, frecându-se la ochi.

Niculae citea pe atunci greoi, abia culegând literă cu literă din trupul fiecărui cuvânt, intonându-le de parcă ar fi fost vorba mereu de istorii complicate, care pe buzele lui primeau totdeauna un iz ireal. Şi aşa nu înțelegea nimic din cele citite. Nu izbutea deloc să şi-l imagineze pe Rege. Nu îşi putea imagina nici Palatul Regal. Cu toate acestea, poate din pricina *Universului* mai degrabă decât din cea a *Abecedarului,* anul acela avea să învețe să buchisească încet şi curgător, cu dicție limpede şi buzele neîncordate. Pe vremea aceea, poşta cu jurnal cu tot sosea tot la ceasul amurgului. Era minunea cea mare a lumii moderne ajunse la Valea Rea: legătura cu întregul pământ prin cuvânt scris şi tipărit. Mâinile lui erau pe atunci mici şi albe, şi cerneala se lua de pe ziar pe vârful degetelor la fel ca şi azi. Doar că ceva era foarte diferit: atunci ştirile erau altfel. Se strângeau cu toții în camera cea mare, unde sora lui Niculae, Mara, cosea la lumina aceleiaşi lămpi la care el citea gazeta. Erau cu ei şi frații lui cei mari, Gheorghe şi Ioan, care apoi au mers la război în Bulgaria împreună cu tot regimentul Muscel, de unde nu s-au mai întors niciodată, iar tatăl lor, Constantin Berca, nu avea pe vremea aceea mai mult de cincizeci de ani. Nu avusese loc încă marele război, nici măcar războiul cu bulgarii, lumea era mult mai liniştită şi jurnalele nu erau atât de pline de nenorociri cum ajunseseră să fie prin anii treizeci şi ceva, când fărădelegile se țineau ca mărgelele pe ață şi gazetele n-aveau mai mare bucurie decât să povestească când se întâmpla încă o nenorocire. Iată, de pildă, în seara aceea, sub un titlu mare „Explozia de la Pucioasa”, cum arăta o întâmplare dintre cele ce speriau lumea la începutul veacului, şi pe care Niculae o citi aşezat

pe o cutie cu piepteni de lână şi ace de cusut: „La moara d-lui Longin Dobrescu, din Pucioasa, s-a întâmplat o mare nenorocire, din imprudenţa unui lucrător. Lângă moară, dl Dobrescu are o instalaţie de fabricat ţuică. Lucrătorul Gheorghe Elena Lopătaru a pus să se încălzească, lângă sobă, un bidon plin cu benzină. Benzina încălzindu-se, a făcut explozie. Lopătaru s-a ales cu grave arsuri pe faţă şi pe mâini, iar ceilalţi cinci lucrători, cu arsuri mai uşoare. Imprudentul lucrător a fost internat în spitalul din Târgovişte, în stare extrem de gravă, iar ceilalţi cinci lucrători au primit îngrijiri de la dl dr. Petre Dumitrescu, din Pucioasa”.

— Ce rost are să scrie asta în ziar? a întrebat Mara.

— Dar moara s-o fi stricat? întrebă Gheorghe, fratele cel mare al lui Niculae.

— Fireşte că s-a stricat, lămurea tatăl lor, de vreme ce oamenii dinlăuntrul ei s-au ales cu arsuri.

— Gheorghe era mai mare decât dumneata, bunicule? întrebă Miruna, întrerupând istoria.

— Cu cinci ani, aşa cum Traian e mai mare decât tine cu un an, răspunse bunicul, arătându-i Mirunei să socotească pe degete.

— Dar nu zice nicăieri că explozia a fost înăuntru, zisese atunci Gheorghe, care scotocea fiecare cuvânt. Poate ţineau cazanul cu ţuică afară.

— Eu de ce am numai un singur frate, bunicule? întreba Miruna, uitându-se la mine.

Bunicul ridică din umeri şi alungă întrebarea.

Apoi, peste două zile de la citirea primei ştiri – Niculae Berca îşi amintea povestea de acum aproape şaptezeci de ani ca şi cum ar fi fost ieri – le-a citit din nou la lumina lămpii din „Faptul divers”: „Lucrătorul Gheorghe Elena Lopătaru, victimă a unui nefericit accident în urmă cu

câteva zile, a încetat din viață ieri, în spitalul din Târgoviște. Moartea s-a produs ca urmare a unor răni din...”

— Ce te-ai oprit, mă, Niculae? Zi mai departe, a spus frate-său Gheorghe.

Băiatul stătea cu foaia de ziar în mână, ca o pavăză, înclinată către lumina lămpii.

— Lasă-l să nu mai citească asta, spunea atunci tatăl lui, împăciuitor, cu gândul dus departe, răsucindu-şi o ţigară. Şi atunci Niculae schimba pagina şi citea altceva, păstrând încă înaintea ochilor istoria care vorbise despre moarte. Erau legate prin cuvânt toate aceste lucruri. Adică pentru fiecare istorie de acolo, din ziar, undeva departe cineva se întrista sau se bucura, cineva murea sau aducea pe lume copii. Toate erau legate. Vocea lui Niculae devenea după citirea câte unei istorii triste lipsită de ton, iar lectura indiferentă nu-i mai făcea pe părinții şi frații lui să-l asculte ca pe un profet din depărtări. Odată cu fiecare ziar citit, nenorocirile păreau să fie din ce în ce mai mari, mult mai mari decât prima pe care o citise, poveştile se terminau tot mai rău, necazurile deveneau din ce în ce mai fără de ieşire, de parcă toți şi toate ar fi alergat spre o râpă plină cu pulbere: „Un tren s-a ciocnit la o trecere de nivel, în apropiere de Bordeaux, cu un automobil în care se aflau patru persoane. Trei persoane au fost ucise, alte cinci s-au ales cu răni grave”.

— Ajunge, zicea tatăl lui, Constantin Berca, gata, nu mai citi nenorocirile. Numai prostii s-au întâmplat azi.

Şi atunci Niculae întorcea iar ziarul, căutând anunțuri de vânzări şi cumpărări, dintre cele liniştitoare, cu prețuri mijlocii, potrivite, care nu lăsau niciodată inima strânsă după ce le citeai. Constantin Berca vroia să afle faptele de departe, dar ceea ce auzea şi vedea era cu totul altceva decât şi-ar fi dorit să audă. Chiar şi pentru un om care fusese în război.

Constantin Berca spunea şi el istorii de demult, iar pentru o vreme nici eu şi nici Miruna nu am ştiut care dintre aceste poveşti sunt ale lui şi care ale bunicului nostru. S-au amestecat toate de nu le mai cunoşteam. Acum, însă, le văd altfel şi le scriu aici. După ce o vreme a dat glas istoriilor din ziar, Niculae s-a gândit prima oară că unele dintre ele sunt minciuni curate. După ce a citit vreme de câteva luni, în mintea lui a început să încolţească bănuiala că jurnalele sunt lucruri confuze, care aduc adevărul amestecat cu nişte zvonuri, cum sunt cele care se aud în sat şi pe care le scornesc babele care n-au altă treabă, tot felul de trăsnăi care, după ceva vreme, se arată a fi minciuni. După câte o ştire, tatăl lui zicea cam aşa: asta parcă e scornită de Baba Fira. Niculae a descoperit atunci că poate să îţi pese de un om pe care nu l-ai văzut niciodată, un om de departe, aşa cum îţi pasă de tine însuţi, atunci când citeşti o ştire despre o întâmplare nefericită. Nici nu mai ştia cine îi spusese asta. Oricum, i se părea că legătura lor cu lumea se face printr-o pagină de ziar unde scornelile se pot strecura, şi tocmai acelea lasă oamenii cu gura căscată. Începuse să măsoare serile în minciuni şi adevăruri, precum şi în jumătăţi, căci şi de acestea gazetele erau pline. Citind, se gândea că totdeauna ne e teamă că răul care se întâmplă altuia ar putea să ni se întâmple nouă. Asta să fie totul, şi oare pentru asta aşteptăm gazetele să vină cu poşta de la Bucureşti? De asta ne legăm de lume cu astfel de ştiri? Într-una dintre serile acelea, Niculae a auzit prima oară una dintre acele istorii care nu vor să răspundă la nimic precis, dar care spun câte ceva despre cum merg lucrurile prin lume. Era una dintre poveştile pe care tatăl lui le spunea de pe vremea războiului de la Rahova. Asta se întâmpla pe când străbunicul nostru, Constantin Berca, era foarte tânăr, căci de foarte tânăr fusese în război.

Înainte de a pleca pe front, Constantin Berca a avut un bun prieten, tot din Valea Rea, care se chema Gheorghe Negru. Au fost amândoi în aceeaşi companie şi au mers în aceleaşi bătălii, dar dintre ei nu s-a mai întors decât unul. Erau încă pe front când au aflat că li se va da pământ. Zvonul i-a ajuns după ce luptele se sfârşiseră şi turcii fuseseră strânşi în convoaiele triste cu prizonieri pe care roşiorii le îndreptau către Dunăre. Spunea în ziar că guvernul le va da pământ numaidecât ce vor veni acasă. S-a întâmplat însă că i-au plimbat cu hârtiile până în octombrie, până au lămurit de unde poate primi pământ fiecare de pe vechile moşii mânăstireşti. Muntele acesta fusese pe vremuri al Mânăstirii Argeşului. Şi înainte vreme, cu mult înainte, muntele acesta fusese al unei mânăstiri de departe, de la Muntele Athos, al cărei nume nu şi-l mai aminteşte nimeni. Dar după acel război s-au împărțit pământurile. Niculae Berca a ascultat de la tatăl său povestea despre războiul cu turcii, despre asaltul asupra întăriturilor Rahovei, despre isprăvile cu călărești cerchezi şi cazaci, despre samovarul pentru ofițerii ruşi care făceau ceai în linia întâi şi care nu se spărgea dacă îl nimereau gloanțele, despre polcovnicul care a băut atâta votcă înainte de bătălie încât măruntaiele i-au luat foc şi a scăpărat ca un chibrit când au tras turcii în el, despre plumbul rătăcit la sfârşitul bătăliei care i-a luat bumbul de la epoletul stâng soldatului Constantin Berca în ziua de duminică de Sân-Petru, la ceas de prânz, despre toate acele încercări ale vieții şi mai ales ale morții care se cheamă război. După ce a scăpat de glonțul acela rătăcit, Constantin Berca s-a gândit că n-a fost omorât numai pentru că mai are de împlinit ceva pe lume. I se părea că toate întâmplările acelea sunt legate, că îşi au un rost, într-o mai lungă şi mai mare întâmplare pe care nu o vedem întreagă niciodată.

— Este al naibii de bine să aflu trăgând la sorți că n-o să crăp în războiul acesta.

Se povesteşte că a avut acest gând pe fundul unei gropi de bombă, zăcând ceasuri bune între nişte morți cu chipuri de departe. De pe urma acelei bătălii, Constantin Berca a rămas beteag de piciorul stâng, şi de atunci a şchiopătat toată viața. Când tatăl lui i-a povestit toate acestea, Niculae află cum la doar câteva săptămâni de la căderea redutei, după gloriosul asalt victorios al regimentului Muscel, în care două treimi dintre soldații lui rămăseseră să îngraşe câmpiile acelea, când luptele continuau pe toată lungimea liniei de război de la Dunăre şi până spre Munții Balcani, unele companii care erau rău descompletate primiseră ordin să aducă spre țară nişte amărâți de turci care căzuseră prizonieri. Cu un astfel de convoi s-a întors, rănit, înspre casă. Cât erau încă pe partea turcească a lumii, soldatul Constantin Berca şi-a lăsat arma şi sacul deoparte, şi a găurit un cartuş ca să-i scoată iarba de foc. Iar când ajunseră pe podul de vase de peste Dunăre, presără pulberea pe apă şi se uită la ea, să vadă ce se întâmplă şi să citească în ea despre ziua de mâine. Se povesteşte că cel care l-a văzut a fost un locotenent pe nume Todiraş Rădulescu, care veni către el, cu umărul bandajat pe sub manta, pentru că fusese şi el rănit în Bulgaria aceea, şi-l întrebă ce face acolo, aplecat peste pod. Constantin Berca privea Dunărea şi a spus că trebuia să vadă dacă-i adevărat că iarba fiarelor, de-o dai pe apă curgătoare, nu se duce de-a firul apei, ci o ia către munte, ca semn al morții. Adică dacă pluteşte împotriva apei e semn de moarte, semn scris pe apă. Ochii locotenentului l-au măsurat şi au recunoscut boala. L-a atins şi a văzut că avea febră, ardea ca plita. A chemat infirmierii şi le-a spus că soldatul acela îşi pierde cunoştința.

A zăcut o lună încheiată, şi atunci când a ieşit din spital nu se mai putea recunoaşte: era atât de slab, încât pielea lui căpătase străvezimea pe care nu o au decât oasele ce se ascund sub piele, aşa cum se povesteşte că sunt sfinţii când ajung la rugăciunea fără de oprire şi la viaţa de dincolo de moarte. Arăta ca şi cum ar fi trecut apa cea din urmă o dată înainte, o dată înapoi. Dar era întreg, nu îşi pierduse piciorul.

Apoi a venit demobilizarea şi el s-a întors la Valea Rea. În toamnă, s-a dus la Câmpulung, unde se dădeau actele de pământ veteranilor din regimentul Muscel. Nu se auzise pe atunci ce e cu Gheorghe Negru, unde s-a pierdut el după bătălie, dacă mai e în viaţă sau dacă nu. Se spunea că s-ar fi rătăcit în vârtejul unei bătălii, dar ai lui încă îl aşteptau acasă, ghicitul şi descântecele spuneau că ar fi încă în viaţă. Constantin Berca a primit actul de proprietate la un ceas de toamnă darnică în rod, când se aşază legile sub semne noi, ca o erată de ultimă oră la cărţile vechi de când lumea. Pentru noi, ai lui Berca, era ca şi cum de acolo ar fi început istoria, pentru că nimeni din familie nu mai avusese înainte pământ. Înainte nu fusese decât muntele, netocmit şi gol, cu sălbăticiunile lui şi cețurile acestea care îngroapă Valea Rea şi Râpa Roşie şi Măgura în dimineţile de toamnă.

La început, pământul primit din război nu a fost decât o grămadă de vorbe pe hârtie. Se povesteşte că două zile le-au trebuit funcţionarilor de la Câmpulung să înţeleagă ce bucată de pământ să-i dea soldatului acela. Înainte de vremea războiului, el fusese fecior la han, de unde plecase voluntar în război într-o vreme când abia îi dăduseră tuleiele. Acum, înalt şi slab, se întorsese acasă cu hârtia aceea. Constantin Berca a primit pământ pe Măgura Bătrână, un deal turtit ca o sferă gigantică, pe drumul spre satul Secături. Nu văzuse niciodată pământul de-acolo, nu ştia încă ce fel de stâncărie şi pustiu se află în jur. Era

singurul deal nisipos între atâtea dealuri verzi, cu lut bun. Când s-a aflat cu actele în mână, le-a luat cu grijă şi le-a pus în chimirul cel lat alături de livretul de veteran. În ziua aceea, a cumpărat de la Câmpulung, dintr-o prăvălie săsească, ca pe-o minune ce era, pendula elveţiană cu sunet de cristal, cu cadran alb în licăriri de sidef, cu cifre romane şi greutăţi aurii, pe care avea de gând s-o pună în casa cea nouă, pe care voia s-o construiască cu mâinile lui. A adus pendula cu un car al unui pădurean din Domneşti, într-o zi de luni, la începutul unei săptămâni cu soare de toamnă. A stat o vreme într-o casă de lemn, într-o rână, bătută de vreme şi uitare, cu bălării şi pălămidă crescute peste tot, în care nu mai locuise nimeni de mai bine de douăzeci de ani. Curtea aceea veche fusese năpădită de scaieţi ca de o boală. Grinzile erau umede şi prinseseră carii şi mucegai, iar obloanele de la ferestre se dădeau după cum bătea vântul. Varul se ridicase ca o piele mâncată de lepră, arătând pământul care lipea lemnăria. În vechiul pat de lemn, noaptea se auzea lucrând cariul atât de vrednic, încât îl trezea din somn. În hornul casei se aciuase un viezure şchiop. Constantin Berca duse pendula în casă şi o potrivi după socoteala lui, după ce căută către soare, pentru că alt ceas nu se mai afla la Valea Rea şi nici că se aflase vreodată. O aşeză pe peretele de la răsărit, lângă icoana cea veche, pe lemn, care fusese parte din zestrea mamei lui din vremea când ea venise din Ardeal, şi care o înfăţişa pe Maica Domnului plângându-l pe Hristos. Constantin Berca ascultă câteva clipe ticăitul pendulei acoperind ronţăitul cariului, apoi plăti omului cu căruţa, după ce descărcară lucrurile târguite din Câmpulung. Toate se cereau de acum orânduite. Aceasta avea să-i ia mai mult timp decât a crezut la început şi, după cum ne-a spus bunicul, e o treabă care nu s-a încheiat nici până în ziua de azi. Constantin Berca tăie buruienile, repară obloanele şi uşa, să nu-l prindă iarna

sub cerul gol. Mai avea încă fierbințeală când s-a întâlnit cu hangiul, despre care se povesteşte că se numea Constantin Dulubaş, un om căruia i-a rămas numele până la noi, şi acela l-a întrebat ce gânduri are după ce s-a întors de la oaste. Constantin Berca i-a spus că a primit pământ şi că vrea să-şi lucreze pământul. Hangiul ştia însă despre ce fel de pământ este vorba, ştia care e prețul lui şi cât de săracă e în partea aceea Măgura Bătrână. Locul e o pustietate, trebuie împomat, trebuie aşteptat ca pomii să dea rod, iarba să scape de buruienile care năpădesc fânețele, aşa i-ar fi spus. O să trebuiască doi-trei ani până când cineva să scoată bani din locul acela. Ani durează ca să-şi aşeze rostul, acolo, la munte. Şi l-a întrebat dacă nu vrea să se întoarcă să lucreze la han. Era o viață bună, ştia doar, crescuse acolo. Dar Constantin Berca nu mai vroia. I-a mulțumit hangiului pentru grijă şi i-a spus că vrea să se descurce singur.

Pe vremea aceea veştile despre ce fac oamenii, ce spun şi cum trăiesc ei, se aflau din spusele Babei Fira, care avea să trăiască vreme de mai bine de două sute cincizeci de ani şi pe care şi eu şi Miruna am cunoscut-o în vremea când eram mici şi despre care bunicul ne-a asigurat că arată la fel ca în vremea copilăriei sale. Ea ținea gura satului, ea aducea ştirile, ştia tot şi povestea mai departe. Despre Constantin Berca avu ce spune vreme de săptămâni bune, trecând de la o cumătră la alta, de la poartă la poartă, când femeile lucrau seara şi sporovăiau între ele. Baba Fira nu avea dinți mai deloc, de-i stăteau obrajii numai ca prin minune. Probabil pe atunci încetase să mănânce şi îşi ducea zilele numai cu apă. Abia i se înțelegeau cuvintele, iar uneori, când privirea îi devenea tulbure, amesteca româneşte cu sârbeşte şi nimeni nu mai înțelegea nimic. Ochii îi şedeau mijiți, iar spatele pe jumătate încovoiat. Fota îi atârna de ştergea pământul, de ziceai că păşeşte pe aer.

Un capăt al brâului atârna de sub pieptar, gata să se desfacă. Şi o astfel de arătare umbla prin sat spunând astfel:

— S-a procopsit al lui Berca, s-a-ntors la casa ălor bătrâni de-au murit pe vremea bolii celei mari din vremea lui Cuza, la casa prin care şuieră vântul şi, în loc să cheltuie cu judecată banii de la oaste, a cumpărat o pendulă nemțească fără pereche, scumpă ca pentru domni. S-a rugat Dulubaş, cât e el de mândru, să se-ntoarcă la han să-l ajute, că duce lipsă de argat, dar al lui Berca n-a vrut. Nici n-are ce mânca. Mare minune dac-o trece iarna.

Aşa crezuse şi Constantin Berca atunci când şi-a văzut întâia oară pământul de pe Măgura. Era cu puține zile înainte de prima brumă a acelei toamne, vremea rea pândea din ceruri, cu nori albi şi pufoşi ca nişte pâini de ceață care coborau în fiecare dimineață pe pământ sau care se ridicau din spinările munților din jur, luându-le forma. Constantin Berca făcuse până pe Măgură un ceas de drum. Era un loc dosnic, unde nimeni n-avea cale. Buruienile gigantice se ridicau cât arborii şi boscheți noduroşi se luau la întrecere cu mărăcinii pentru un pământ uscat, plin de bulgări şi bolovani.

— E mult de-atunci, bunicule? întrebă Miruna, tăind şirul poveştii.

Bunicul socoti în minte şi se încruntă aidoma tatălui său:

— O sută de ani. Dar şi dacă ar fi o mie, povestea tot la fel ar fi.

Către vale şi la dreapta, spre livada lui Enache Mâzgău, se vedea un pământ roşietic, plin de pietre, coastă de sărăcie lucie. Constantin Berca şi-a făcut cruce, şi-a scuipat în palme şi a cosit mărăcinii, apoi i-a cărat acasă ca şi cum ar fi fost fânul cel mai gras şi mai bun. A tocmit căruță să-l ducă în fânar cu o zi înainte să cadă bruma din prima zi a

iernii. Într-o duminică, s-a întors de la târg cu o vacă şi un viţel şi încă ceva fân pentru iarnă. Nimeni n-a înţeles cum de nu s-a înglodat în datorii şi cum de a pus pe roate, în câteva săptămâni, o gospodărie care altora le-ar fi luat o viaţă. A lipit cu lut spărturile din grajd până ce s-a convins că nu era frig înăuntru. A schimbat ferestrele şi le-a făcut obloane noi. A făcut poarta de la drum să se închidă şi să se deschidă omeneşte. A dres gardul de nuiele care înconjura ograda. A lipit în câteva locuri acoperişul până când a izbutit să nu mai plouă înăuntru.

A urmat o iarnă aspră, dintre acelea care mistuie în gurile sobelor care întregi de lemne, cu geruri cumplite, cu zăpezi care ascundeau tot pământul şi orice urmă de lucrare omenească făcută vreodată, o iarnă care întoarce lumea în starea ei cea dintâi.

Pe vremea aceea, în Valea Rea oamenii nu erau stăpâni pe de-a-ntregul. Şi aşa, nu era decât o mână de case. Iarna se înstelau pe zăpadă urme de lupi în vatra satului, mistreţii răsturnau grădinile la doi paşi depărtare de oameni, iar râşii umblau pe acoperişuri. Sătenii înţelegeau că natura le e ostilă şi potrivnică şi nu se ridicau împotriva ei cu nimic, pentru că nu ţi-ai băut minţile să te ridici împotriva unui lucru care te copleşeşte. Ştiau toţi că Valea Rea era un loc furat codrului, un loc care nu se putea ţine după legea omenească, ci după cea a sălbăticiei. Totul a durat până în noaptea când s-a auzit în tot satul un nemaipomenit tunet care-a scuturat pământul şi cerul, iar Baba Fira se grăbi a doua zi de dimineaţă să le zică tuturor ce anume a fost:

— Nebunul de Constantin Berca, după ce a scos fân din piatră seacă şi măsoară timpul cu pendula nemţească, acum are o carabină germană cu două nări de foc, cu care astă-noapte a făcut de petrecanie unui lup.

De fapt, sub ochii oamenilor din Valea Rea începu să se poarte o bătălie pe moarte şi viaţă. Noapte de noapte se

auzea câte un tunet, de fiecare dată când Constantin Berca omora lupii unul după altul, de cum îi trecea vreunul gardul de nuiele. Nu-i speria cu foc, nici cu zgomot, ci împărțea-n ograda lui dreptatea aşa cum învățase pe câmpul de la Rahova. În fundul grădinii apăru un tumul uriaş în care, în ciuda pământului îngheţat ca piatra, Constantin Berca a îngropat haite întregi de lupi. În spatele casei se făcu un deal, din care în vremea copilăriei Mirunei s-au dezgropat, atunci când au vrut să planteze meri şi pruni, cranii de lupi spălate de vreme. Aşa de puțin obişnuit era zelul lui Constantin Berca de a întrona ordine în propria ogradă, încât Baba Fira nu se putu stăpâni şi-l întrebă într-o zi, când îl văzu trebăluind la lemnăria din curte, de ce nu alungă lupii aşa cum e obiceiul, cu făclii şi descântec, aşa cum face tot omul, în loc să supere puterea codrului ucigându-i fără de lege şi într-un număr atât de mare. El i-a răspuns că e o vreme de zidit şi una de dărâmat, şi a mai zis încă multe lucruri despre întemeieri şi rosturi pe care Baba Fira nu le-a priceput deloc, pentru că pe omul acesta nu-l înțelegea ce spune, de parcă ar fi vorbit o limbă necunoscută. În schimb, într-o zi de Sfântă Vineri, în mijlocul iernii, înainte de Crăciun, Baba Fira le-a spus tuturor la ceasul când cete de colindători treceau prin ceață, de-a lungul satului:

— Constantin Berca e o adevărată fiară. Nu lupii sunt cele mai mari sălbăticiuni ale pământului, ci el.

Atunci l-au văzut oamenii satului pe Constantin Berca aşa cum era: nici pe de-a-ntregul temător de Dumnezeu şi credincios, nici pe de-a-ntregul sălbăticiune adevărată. Era jumătate om, jumătate fiară, şi asta i-a făcut pe toți să se gândească mai bine despre rostul lor în munții aceia. De la copilul rămas singur şi care n-avusese niciodată vârsta poveştilor şi-a minunilor, până la bărbatul care făcuse războiul, oamenii satului văzuseră o preschimbare ca de la

înger neîmplinit la lup. Şi mai era ceva diferit la el. Constantin Berca lucra la câte un singur fapt odată şi, până nu-l împlinea, nu trecea la următorul. Asta era nou la Valea Rea, acolo de obicei treburile se amestecau şi nimic nu avea nici sfârşit, nici început.

De câte ori trecea pe drum prin faţa casei lui, Baba Fira avea grijă să arunce câte o privire în curte, după el, să-l vadă ce blestemăţie mai face. De multe ori îl vedea dregând obiecte imemoriale, cărora oricine altcineva nu le-ar fi găsit folosul, tăind cu toporul lemne răsucite şi lovind cu maiul când toporul se înţepenea în buşteanul îngheţat, sau odihnindu-se stând jos, cu piciorul beteag ferit mai într-o parte, ca un semn al omului care-a trăit încercarea morţii şi acum s-a întors. Într-o seară, Baba Fira îl văzu pe fereastră îngenuncheat lângă candelă, rugându-se şi închinându-se ca orice creştin. Apoi, când el suflă în flacără ca s-o stingă, văzu cum lumina din odaia lui se retrage în flacără cu încetineală, fugind din colţurile îndepărtate ale încăperii ca un şarpe ce s-ar face ghem într-o cutie. Iar în duminica următoare, când Constantin Berca veni la biserică să asculte liturghia, să se roage împreună cu toţi oamenii satului, să zică rugăciunea domnească şi Crezul, oamenii s-au tras la o parte de lângă el, pentru că tot satul aflase deja zvonul că el om obişnuit nu este, pentru că-n casa lui se afla o candelă în care lumina se stinge pe dos decât lumina din restul lumii.

Vânătoarea lui de lupi şi de alte sălbăticiuni depăşea în îndrăzneală tot ce se văzuse ori auzise vreodată la Valea Rea, sau chiar pe toată valea Râului Doamnei. Şi aceasta pentru că lucrurile chiar păreau a fi sub puterea unei vrăjitorii: animalul părea a fi cel atras de carabina lui Constantin Berca, iar nu omul cel care-l urmărea dinadins. Se stingeau lupii în carabină precum lumina în lampa aceea ciudată. Altfel nu se explica de ce năvala sălbăticiei asupra

satului se dădea în fiecare noapte asupra acareturilor lui Constantin Berca, de ce întreaga fire părea că vrea să-l scoată din drepturi, şi de ce totul se încheia cu un tunet şi cu încă un lup înmormântat în tumul. Mai târziu, Constantin Berca şi-a luat pe lângă casă un cățelandru care avea să crească până la mărimea unui viţel, cu o blană asemănătoare cu a oilor țigăi, cu un cap cât o baniță, din care atârna tot timpul o limbă aspră, albăstrie. Câinele acesta începu şi el să vâneze, dar asta mai către primăvară. Atunci sugrumă un dihor care se strecura spre casă şi care parcă-şi căuta moartea, iar mai târziu avea să ajungă să se încaiere cu lupii şi să-i răpună, după încleştări de gheare şi colți. Câinele acela nu avea nume rostit, pentru că stăpânul lui îl fluiera ca să-l cheme, aşa că-şi ştia numele mai degrabă după cântec. Oamenii ajunseră să încurce norocul său la vânătoare cu cel al lui Constantin Berca încât, spre vară, când arătarea aceea lânoasă şi albă începu să sară gardurile în orice curte a satului, cu un aer de stăpân al locurilor, neluând în seamă pe nimeni, nici oameni, nici jivine, isprăvile lui făcură ca oamenii să îl numească astfel, ca şi cum asta ar fi explicat ceva oarecum periculos:

— E câinele lui Constantin Berca.

Dacă cineva ar fi vrut să-i dea o lovitură neaşteptată Babei Fira, ar fi trebuit să aducă în Valea Rea o vrajă necunoscută. Aşa a făcut Constantin Berca, fără ca el să-şi dorească asta şi fără să se gândească să dea o lovitură lumii vrăjilor. Se povesteşte că la sfârşitul acelei ierni el a descoperit cea mai sănătoasă cale de alungare a sălbăticiunilor, mai potrivită decât toate descântecele îngânate vreodată la un loc de toate maşterele câte au fost vreodată pe munte. S-a întâmplat atunci când Constantin Berca a plecat să cumpere din Domneşti cuie lungi, pentru veşnicele lui treburi cu scânduri, lemnărie, uşi şi obloane, cu care plănuia să schimbe lumea. Avea în mână o bâtă de

corn, crestată de trei ori la vârf şi, peste crestătură, aşezase o măciulie de metal încheiată cu ţinte. Cum de ajunsese la acea întâmplătoare alcătuire nu se ştie, dar acesta trebuie că a fost secretul. În capul satului s-au luat după el doi râşi, gata la fiecare pas să-i sară în spate şi să-i sugă sângele, după cum se povesteşte că fac aceştia când le este foame, iarna, şi nu mai au frică de om. Constantin Berca s-a întors dintr-odată către ei şi le-a îndreptat bâta de corn către ochi, iar râşii rămas-au stană de piatră, de i-au găsit ciobanii în primăvară, două mogâldeţe cenuşii, două pietre acoperite de muşchi. Atunci, în clipa întâmplării, Constantin Berca n-a ştiut ce-a făcut, nici n-a povestit vreodată nimănui istoria cu râşii. Dar s-a zvonit că din bâta lui ar fi ieşit un fel de trăsnet sau un fel de val, un fel de revărsare verde, de culoarea ierbii, care a scos viaţa din trupul lighioanelor şi le-a-mpietrit. De departe l-ar fi văzut Niculae fântânarul, care trecea pe deal, şi el a povestit oamenilor de-a fir a păr prefacerea în stană de piatră a sălbăticiunilor, fără să i se pară lui ceva neobişnuit, căci şi fântânarul ştia la rândul lui nişte vrăji care transformau lucrurile în piatră. Baba Fira, care ştia să ghicească pe boabe de grâu sau de porumb, care putea descânta cu foi de mătrăgună sau care citea în gheaţă de ziua Sfântului Ioan Botezătorul, care înainte vedea viitorul în măruntaiele găinilor, nu mai auzise niciodată în prima ei sută de ani de viaţă ca un om să aibă atâta putere împotriva naturii încât să împietrească râşii.

Când a venit primăvara, oamenii din Valea Rea începură să-l vadă pe Constantin Berca ca pe unul de-ai lor. Deşi, de acum, multe se spuneau despre el. Era limpede că nu era rost de harţag cu omul acesta care şchioapătă, trage cu puşca, ştie să facă farmece cu lumina şi trăsneşte cu bâta.

Pe vremea aceea, părintele Dimitrie începea să îmbătrânească. Era un om care spunea că are vocaţie

pentru suflete, un dar de adevărat duhovnic, moştenitorul îndreptăţit al Sfântului Apostol Andrei în munţii sălbatici Făgăraş, aruncat de soartă într-un sat cu o mână de oameni cu a căror necredinţă trebuia să se lupte zilnic. În biserica lui, cântecele se ridicau către cer mângâiate de vocea lui profundă, baritonală, rostogolite în aer asemenea unor cercuri de sunete. Mai degrabă pentru această voce veneau duminica oamenii la biserică. Pe la jumătatea slujbei mulţi se plictiseau şi ieşeau în tinda bisericii, de unde ascultau de la oarecare distanţă minunea prefacerii pâinii şi vinului în trupul şi sângele lui Iisus Hristos. După slujbă, părintele ieşea după ei în tindă şi le zicea, ţinând predica după ei pe ulițele satului:

— Na, dracul cel negru să ia iarba aceasta, nu v-am zis la slujbă să nu mai beţi tutun? Nu v-am zis să nu mai beţi?

De multă vreme avusese el o bănuială: că nimeni din Valea Rea nu ia aminte la predică, şi că toţi vin acolo pentru cântarea bisericească şi pentru vocea lui frumoasă, pentru că în Valea Rea nu erau lăutari şi nu exista nici un alt loc unde să se poată asculta muzică. Asta îl înfuria şi îşi continua predica pretutindeni, prin fânețe, prin curţile oamenilor, pe unde îi prindea. Părintele avea teoriile lui despre lume. El le spunea tuturor că nu Dumnezeu a adus războiul, căci turcii, lucrarea lor pe lume şi imperiul turcesc sunt însuşi diavolul, care în vechime au cucerit sfânta cetate a Constantinopolei, au intrat cu calul în biserici şi au vărsat pe pământ potirele sfinţite. Părintele vorbea ca din carte, amestecând psalmii cu situaţia politică a lumii de atunci, şi încerca să lege viaţa oamenilor de la Valea Rea de cumpenele din ceruri cu legături pe care nimeni altcineva nu le vedea.

— Nu se poate să povesteşti una ca asta copiilor! spuse bunica, când îl auzi pe Niculae Berca ce ne povestea mie şi Mirunei.

Ca să scape de gura bunicii, povestitorul a schimbat istoria cu altceva, şi începu o istorie despre vestitul Baba Novac, căpitanul lui Mihai Viteazul, care era din seminția lui Flămânzilă, un urmaş al acestuia, un mâncău care înghițea câte un bou la fiecare prânz şi până seara tăia câte zece turci, dar Miruna nu vru să asculte, ci întrebă lucrul care o interesa cel mai mult:

— De ce pe vremea aceea se întâmplau minuni şi azi nu se mai întâmplă?

Bunicul nu ştia de ce, dar ne-a spus ceea ce ştia şi el:

— Aşa e. Altădată minunile se țineau lanț. Azi icoanele nu mai vindecă, vrăjile nu mai țin.

— Dar pe atunci țineau? întrebă mai departe Miruna.

Era o poveste şi despre asta. La ieşirea din prima lui iarnă de după ce primise pământ, tatăl lui, Constantin Berca, a aflat de îngrozitoarea epidemie de ciumă care sta să se abată peste țară. Toate acestea se întâmplau după ce el scosese toate pietrele de pe lotul lui din Măgura Bătrână, adusese bălegar, pusese pomi tineri şi săpase pământul, ca să-l facă să respire. Aşa avea să facă vreme de ani şi ani, până ce pământul şi-a schimbat chipul şi a devenit livada de azi. Ziarele scriau că boala ciumei negre se pornise din îndepărtata țară a Etiopiei, de unde soldații turci o luaseră şi o răspândiseră în toată Anatolia, apoi în Grecia şi, de pe câmpurile de război de la Plevna şi Vidin, boala trecuse Dunărea.

Nu exista decât o singură speranță, şi asta numai dacă vrăjile ar fi ținut. Atunci a făcut Baba Fira un descântec de pază împotriva ciumei, cu var stins pe pământ, în capul satului, cu foi de mătrăgună şi recitarea psalmilor lui David, chemând şi alungând tot felul de făpturi nevăzute pe care mintea omului abia de şi le poate închipui. Adevărat este că nu s-a lipit ciuma de sat, şi a spus Constantin Berca unui vecin:

— Bun a fost descântecul Babei Fira!

După ce a auzit una ca asta, Baba Fira n-a mai avut nimic împotriva lui Constantin Berca, de vreme ce acesta, în afară de credințele lui în carabină şi pendulă, dovedea credință şi-n puterile ei. Se liniştise: aşadar Constantin Berca nu năzuia să se țină de vrăji. Baba Fira se gândise pentru o vreme la asta.

Doar că-n duminica aceea, la biserică, după liturghie, s-a întâmplat ceva neaşteptat: părintele Dimitrie începu o lungă predică împotriva vrăjitoriei, înfățişându-i întunecimile şi arătând că numai simpla recunoaştere a farmecelor poate face pe creştin să-şi piardă sufletul şi, fără ca el s-o ştie, să-l vândă diavolului pe treizeci de arginți. Şi a citit părintele din cărțile cele sfinte şi a arătat cum pe vremea Conciliului de la Niceea au coborât din ceruri valuri de fulgere după vrăjitorii care împânzeau pe atunci întreaga împărăție creştină.

— Chiar dacă pe față vrăjile apără de boli, a spus părintele Dimitrie, fac bine ori ni se pare că slujesc adevăratului Dumnezeu, în ascuns farmecele se leapădă de Domnul şi-l slujesc pe diavolul însuşi!

În duminica aceea a ajuns prima oară la Valea Rea, cu greutatea cuvântului omului Bisericii, cuvântul Sfântului Sinod de la Niceea care afurisea vrăjitoria.

Baba Fira, cea care ținea gura satului şi vindeca de boli şi de fiare sălbatice, nu prea dădea pe la biserică, deşi totdeauna se simțise o dreptcredincioasă, dar femeile s-au grăbit să-i spună despre ce-a fost vorba în predică. Când a auzit una ca asta, şi-a pierdut mințile de îndoială: niciodată nu se aşteptase la o asemenea lovitură din partea unui slujitor al bisericii. În prima clipă a pus pornirea părintelui pe seama îmbătrânirii lui neaşteptate, dar, mai târziu, rătăcind prin curte în cuprinsul nopții, cu somnul spulberat de griji, se hotărî să meargă negreşit la spovedanie. Adică, se

gândea ea, trăise oare toată viața ei de până atunci în păcat? I se păru dintr-odată că a greşit, că a trăit o viață întreagă în greşeală, şi că acum ieşea la lumină ca să-şi salveze sufletul. E adevărat că pe de o parte simțea toate acestea, dar pe de altă parte parcă era păcat să se irosească atâta desăvârşire în meşteşug vrăjitoresc, o artă care ar fi fost sortită să stea degeaba de-acum înainte într-o lume atât de ciobită şi de neîntreagă, care ar fi avut nevoie de leacuri. Pentru că asta e cea mai importantă întrebare: leacuri cine face? Dacă ea se lasă de descântece, pentru că e păcat, cine mai îngrijeşte de sănătatea oamenilor? Şi apoi, ce treabă are sănătatea cu credința? Ce treabă are medicina cu biserica?

Văzând că bătrâna vine la el plină de îndoială şi cu ochii în lacrimi, părintele crezu că ea este gata să se căiască şi că e hotărâtă să primească sfânta împărtăşanie şi cuvântul lui Hristos. Față de ea, care până mai ieri fusese capul tuturor relelor, părintele Dimitrie dădu dovadă de o nemărginită înțelegere. Era gata să-i ierte orice, numai să o aducă la pravila cea dreaptă. Lăudă dintru început puterile descântecelor ei, de care Baba Fira era foarte mândră, apoi îi spuse că nu se poate spovedanie fără înțelegerea faptelor păcătoase, şi că trebuie început cu o lămurire a puterilor descântecelor pe care ea le ştie. Bătrâna îi mărturisi mai vechea ei convingere că nu-i nimic rău dacă face farmece şi că marea ei greşeală poate fi altundeva, poate că nu face toate farmecele cu mâna pe Biblie, sau cam aşa ceva. Şi i-a mai spus părintelui că aceasta ar putea fi cauza pentru care s-a deşteptat în ea blestemul nesomnului şi viermele tulburării. Aşa i-a spus. În plus, îi mai era frică de ceva: deoarece nu existau cărți care să țină legate toate aceste descântece, puteau să apară schimbări ale vrăjilor, ceea ce poate fi de-a dreptul periculos. Poate că toate ar trebui scrise, ca să nu se schimbe în timp şi să n-ajungă să vrăjească pe dos.

— Sau se poate să fi încurcat eu cine ştie ce descântece, de bătrâneţe, făcu Baba Fira, cu fruntea în pământ.

Părintele Dimitrie se sperie de-a binelea. Aşadar acesta era adevărul: bătrâna nu pricepuse nimic. Nu, nu trebuia să scrie nimic, Doamne păzeşte! Îi spuse, sub aripa tainei spovedaniei, că diavolul a fost mai înainte de toţi vecii minte simplă şi neîmpărţită, într-a Domnului asemănare, iar mai pe urmă, despărţindu-se Unimea cea mai presus de minte şi în cele multe căzând, din pricini care sunt taină şi pe care nici Cartea Facerii nu le înfăţişează, nici Evangheliile nu le pomenesc, aşadar diavolul se făcu minte felurită şi mult împărţită, ivindu-se acolo unde nici nu gândeşti. De aceea este mare minune că întinzând mâinile spre una dintre faptele ori lucrările acestei lumi să nu apuci între degete o putere diavolească. Şi această putere iese la iveală cu aceste descântece. Aşa de împărţit e diavolul prin lume şi aşa îl poţi găsi din întâmplare dacă faci vreun descântec nou, unul pe care nimeni nu l-a mai făcut. Asta nu este lecuire, ci lucru cu diavolul.

Baba Fira era de acord cu tot ce-i spunea părintele, ca de la duhovnic la dreptcredincioasă, dar încă nu vedea vreo atingere cu faptele ei. Atunci părintele o întrebă, urmând un îndreptar despre vrăji, pe care-l avea în biserică de la o danie de pe vremea lui Ghica Vodă, fără de coperţi şi fără paginile de început:

— Adevărat este că ai descântat cu mătrăgună, că ai descifrat năluciri din somn şi le-ai ghicit înţeles?

— Da, adevărat este.

— Şi mai este adevărat că ai ghicit în palma mâinii, că ai fermecat de deochi şi de boală, că ai făcut ghitie, adică ai vrăjit folosind psalmii lui David?

— Da, am făcut aceasta.

— Iar pe lângă toate mai înainte spuse s-a întâmplat să alungi fiarele codrului cu descântec, legând lupii şi urşii ca să nu mănânce vite, nici şerpii să nu muşte oameni, şi încă mai mult, ai amestecat băuturi de dragoste pentru mulți tineri care s-au luat apoi de soț şi soție, înaintea tainei căsătoriei?

— Da, toată lumea ştie că fac asta fără chemarea dracilor, zicând numai Tatăl nostru.

— Tot aşa ai ghicit strigările păsărilor cum ar fi cioara, cucuvaia, dar şi zborul rândunicii, care e pasăre sfântă, şi ai spus cât va fi iarna de lungă ori vara de bogată, ai dat bob peste apă de alungarea norilor la cositul fânului şi ai socotit stelele căzătoare pe cer în nopțile de le zici vrăjite, ai dat în cărți de faraon şi în bobi de porumb, fasole, grâu sau orz, ai stins cărbuni pe capul bolnavilor şi var la intrarea-n sat ca să sperii ciuma, ai descântat cu oscior de pui de găină ca să fete oile câte doi miei şi te-ai rugat la icoane să-ți dea încă şi mai multe puteri?

Baba Fira a spus că da.

— Ei bine, femeie, toate cele zise sunt păcate de moarte, pentru că sunt cele treisprezece înfățişări ascunse ale diavolului şi tu le-ai purtat în trup cu meşteşugurile lor cu tot. Nu-ți lipseşte nici una.

Bătrâna simți că se sufocă. Vru să fugă din biserică la capătul lumii, de teamă şi de ruşine. Înțelesese că sufletul ei este pentru vecie pierdut. Se gândi că a venit prea târziu la preot. Îi venea să plângă şi nu mai avea aer, căci pentru un veac încheiat se socotise o bună creştină, iubitoare de Iisus Hristos, care practica un meşteşug bun la toate, moştenit de la mama, folositor oamenilor din Valea Rea. Dar părintele Dimitrie o prinse de mână şi-i spuse:

— Trebuie să scapi.

Ea îi făcu semn că da. Atunci părintele făcu o slujbă asemănătoare botezului, în care Baba Fira spuse de trei ori:

— Mă lepăd de Satana.

Apoi părintele o puse să jure pe Sfânta Scriptură că nu va mai face nici vrăji, nici descântece, nici din cele mari, nici din cele mărunte, pentru a-şi mântui sufletul şi a nu-l lăsa să se rostogolească în adânc întuneric.

Unul dintre primii oameni care au simţit lipsa puterilor Babei Fira a fost Constantin Berca, pentru că s-ar fi putut ajuta de ele în povestea cu blestemul şi cu Enache Mâzgău. Dar Baba Fira îşi ţinu jurământul. Bătrâna începuse să se ocupe numai de vorbele gurii satului şi de tors lâna în fir potrivit pentru plocade şi prosoape, lucruri care nu cereau nici un fel de descântece. Săptămânal mergea şi se spovedea, şi părintele nu se liniştea până nu auzea din gura ei că nu a mai făcut nici una dintre cele treisprezece vrăji care fuseseră atât de lungă vreme singura lege din Valea Rea.

Pe când lucra pământul său de pe Măgură, Constantin Berca auzi un cântec uşor, cald, ca o adiere dintr-un anotimp al raiului, care semăna cu nemaiauzitul cântec al ielelor, despre care se povesteşte că vin în poieni necălcate de om în noaptea de Sânziene. Fără teamă c-o să fie legat de vrajă în miezul zilei, el s-a dus să vadă mai de-aproape, trecând printre prunii şi merii înfloriţi ai acelei primăveri fără pereche. Atunci a văzut-o întâia dată pe cea care îi tulbura somnul şi visul, dar despre care nu ştia că trăieşte aievea. În timpurile acelea oamenii se întâlneau ori de câte ori unul se gândea la celălalt. Era de-ajuns să chemi cu gândul pe cineva şi omul acela îţi apărea înaintea ochilor. De aceea nu e minune că după vis Constantin Berca a întâlnit-o aşa cum o visase, ci că nu o întâlnise niciodată până atunci, ca şi cum întâlnirea aceasta trebuise să-şi aştepte ziua. Era atât de tânără, încât străbunicului meu i se păru că mai credea în poveşti. A rămas rost de glumă în familie că ne-ar plăcea tuturor nevestele foarte tinere, atât

de tinere încât la nuntă vin cu păpuşa-n braţe. Constantin Berca a privit-o trecând şi nu a putut zice nimic, nici nu putu face măcar un pas, îngheţat el în pietrificarea cu care pedepsea fiarele. Deodată, fără să stea pe gânduri, a lăsat baltă treaba pe care o avea şi a plecat în urma ei pe drum, aidoma copiilor care aleargă după zmeul înălţat pe cer. Fata nu l-a zărit în tot acest drum printre merii în floare pentru simplul motiv că fiara de om ce se războia cu legea muntelui devenea om nevăzut ca un duh în acele ceasuri de dragoste şi pierzanie, când uita cine e şi cum îl cheamă. Adevărul e că nici el nu mai vedea culorile vii ale lumii, ci numai o pastă alburie tăiată de umbre negre şi reci alunecări. Aproape orb, ca o cârtiţă, a urmat-o fără ca ea să simtă, şi a văzut casa în care intră. Apoi s-a aşezat pe iarbă, la margine de drum, să-i treacă orbirea. Poate chiar atunci sau poate după câteva ceasuri bune, Niculae fântânarul l-a aflat pe Constantin Berca golit de gânduri şi vise, răvăşit de o furtună lăuntrică. L-a întrebat pe Niculae fântânarul:

— Cine stă în a treia casă de peste râu, numărată de la pod? Nu am ştiut niciodată. Nu îmi amintesc ca acolo să fi fost o casă. Oare a apărut peste noapte?

Niculae fântânarul i-a spus că acolo stă Râmniceanu, care a primit lotul de pământ de pe vremea lui Cuza-Vodă şi care are o fată pe care-o cheamă Domnica. S-a gătit Constantin Berca în cămaşa lui cea nouă şi cu pieptarul cel bun, şi-a pus floare la pălărie şi, cu ochii pierduţi şi zâmbind tot timpul, a plecat spre casa lui Gheorghe Râmniceanu, chiar în seara aceleiaşi zile în care o văzuse pentru întâia dată. Mai târziu avea să afle despre ea că se născuse în noaptea de An Nou, şi că nu îmbătrâneşte decât cu trei anotimpuri pe an. După ce-i spuse în câteva cuvinte lui Gheorghe Râmniceanu că şi-ar dori-o pe Domnica de soţie, acesta i-a răspuns că nu avea nimic împotriva căsătoriei, decât că nu ştie ce ar zice fata, iar ea nu poate

zice încă nimic, pentru că nu are decât cincisprezece ani. Deocamdată, Râmniceanu nu părea a se învoi.

Şi se povesteşte că-n seara aceea, după cum s-a dus aşa s-a şi întors de la peţit Constantin Berca, căci i se păruse a fi stat de vorbă cu cineva care nu înţelege aceeaşi limbă. În fapt, despre Constantin Berca începuseră să umble prin sat o mulţime de zvonuri, dintre care cel mai înspăimântător era că poate să zboare noaptea, după lăsarea întunericului, şi abia acum el se întâlnea cu umbra acestor zvonuri. Constantin Berca era de vină pentru tot ceea ce se spunea despre el. De fapt, prima oară când Gheorghe Râmniceanu auzise despre tânărul acesta fusese de pe urma zvonurilor bine răspândite de Baba Fira. Aşa că îi spusese că fata e prea tânără, ceea ce însemna pe limba lui nu.

De fapt, străbunicul Mirunei, Constantin Berca, a înţeles despre ce era vorba. Şi-a jurat că nu se va mai gândi niciodată la Domnica. Aşa ar fi vrut el, dar lucrul nu mai era demult în puterea lui.

În vremea aceea, l-a chemat pe Niculae fântânarul să caute apă, cu meşteşugul lui, pe lotul său din Măgura Bătrână. Acesta i-a spus:

— Pământul pe care ţi l-au dat e uscat ca o piele de cojoc. E singura bucată de pământ uscat ca iasca din toţi munţii aceştia. Am săpat în alte locuri pe coasta aceasta: nu este apă. E un deal diferit, un deal străin, de parcă cineva ar fi aruncat din cer o grămadă de nisip la miazănoapte de Valea Rea.

Meşteşugul de fântânar nu este unul ca oricare altul, pentru că înseamnă înainte de toate citirea adâncurilor. Niculae îl deprinsese de la tatăl lui, la capătul unor ani de iniţiere, iar tatăl lui învăţase meşteşugul de la moşul lui: apa se căuta cu beţigaşele de alun cu măduva trasă afară, descântate cu apă neîncepută, ca să simtă greutăţile din

adâncuri. Niculae începu căutarea plecând din deal către livada vecină, urcând iar către Măgură, pieziş, apoi coborând iar pe coastă, fără a primi nici un semn că se află apă în pământul acela. În cele din urmă, Niculae trebui să-i spună:

— Dacă aici este apă, atunci meşteşugul meu nu ştie să dea de ea.

Era un fel de a spune că apa nu există, pentru că, pe valea Râului Doamnei, fântânarii se bucurau de mai multă încredere decât preoții sau vracii. Auzind cuvântul acesta, fruntea lui Constantin Berca se acoperi de sudoare rece. Niculae fântânarul îi simți spaima şi tristețea, căci beţigaşele de alun se mişcară într-un salt ca o mângâiere în direcția inimii lui Constantin Berca.

Fântânarul a mai căutat o vreme, ca şi cum şi el s-ar fi îndoit de ce-i spun beţigaşele de alun, apoi a plecat fără a fi găsit nimic pe coasta de la răsărit de pe Măgura Bătrână. După plecarea fântânarului, Constantin Berca rămase pe gânduri, privind valea până departe, până la muntele cel înalt care se cheamă Nehoiu. Vedea casele satului Valea Rea ca în palmă, albe ca nişte jucării, şi oamenii ca nişte păpuşi mişcându-se încet şi departe. Şedea pe unul dintre bolovanii uriaşi care străjuiau cea mai săracă şi golaşă coastă de deal din toată Valahia. De acolo văzu întunecarea ce însoţeşte asfințitul, cu umbrele albastre coborând peste muscele ca nişte cohorte de îngeri din poveştile pentru copii. Şi acolo îl cuprinse pentru prima oară în viață oboseala aceea grea ca plumbul a celor care au pierdut marea lor bătălie. Gândul că s-a întors de la război şi a fost împroprietărit cu pământ sterp i se părea îngrozitor. Şi îl cuprinse un somn, ca o otravă de care nu poți fugi. Simți că în noaptea aceea nu mai poate coborî în sat, că trebuie să doarmă somn greu în brațele livezii, cu capul pe unul dintre acei bolovani care împânzeau Măgura, aidoma uriaşului acela sărăcuț la minte

de se pomeneşte cu numele de Sfarmă Piatră, pe care-l lua somnul pe unde nici nu gândeai. Pe vremea aceea nu era tocmai înțelept să doarmă pe munte, cu atâția lupi sau urşi la care nu ajunseseră poruncile lui Cuza-vodă că de acum satul acela e al oamenilor. Pe atunci fiarele codrului nu se codeau să atace cete întregi de oameni, darămite un bărbat adormit. Dar Constantin Berca adormi pe loc, fără să aibă timp să-şi facă vreun adăpost, fără a se mai gândi nici la fântână, nici la rostul gospodăriei sale, şi dormi un astfel de somn încât zăgazul visurilor se deschise şi-l primiră înăuntru ca-ntr-o cetate, înconjurându-l ca prin ceață cu ziduri şi turnuri şi umbre roşii, asemănătoare zidurilor celui din urmă Ierusalim, cel despre care stă scris că s-ar înfățişa la săvârşitul veacurilor. La intrarea în cetate se afla o pereche de heruvimi înarmați cu paloşe late şi pistoale vechi, de lotru, din acelea care pot crăpa cu un singur plumb bine țintit lacătul cerului, ferecați în cămăşi de zale şi cu obraz dăltuit în piatră, dar însuflețiți, şi care clipeau din şase perechi de ochi astfel încât să cuprindă cerurile toate şi pământul. Şapte fecioare care se aflaseră până atunci în jurul unei fântâni într-o grădină a cetății se apropiară de noul-venit care rămăsese nemişcat. El înțelese primejdia şi vru să fugă, căci blestemați sunt cei în jurul cărora se strâng ielele, dar ca de plumb i se făcuseră picioarele, iar fetele acelea râdeau şi-i făcură semn că numai la voia lor poate fi dezlegat de vrajă. I-au spus că sunt fete de împărat şi că tatăl lor stăpâneşte în cetatea aceea, iar el văzu pasul lor uşor, la o palmă deasupra pământului, şi înțelese că e pierdut, căci împrejurul lui ele strânseseră dansul lor, şi din spiralele acelei hore cobora vraja. I-au mângâiat fruntea şi i-au spus să nu se teamă, l-au îmbiat cu fructe parfumate care nu există pe pământ, s-au jucat cu pălăria lui, aruncând-o de la una la alta. În vremea aceasta, mâinile lui se făcuseră reci şi nu mai simțeau atingerea, iar buzele lui

se făcuseră tari şi nu mai simțeau gusturile. Şi îşi simți inima oprindu-i-se-n piept, şi era ca şi cum ar fi murit.

— Nu ştii unde eşti? l-a întrebat una dintre ele. N-ai mai coborât niciodată în cea mai tainică împărăție a pământului?

Una dintre ele îi arătă cărările care se deschideau acolo, una către Ardeal, subțire, ca o punte pe o buză de prăpastie deschisă către adâncuri, una către Anatolia, pe care se vedeau urme în lut, urme de oameni, de cai şi cămile, şi o a treia cărare către îndepărtatul Eghipet, pe care iarba era crescută, ca şi cum nimeni n-ar mai fi trecut pe ea de multă vreme. Toate aceste cărări erau acoperite de o boltă neagră, din care curgeau ierburi întunecate, şi îşi întretăiau drumul cu o cale albă, ca un abur sidefiu, despre care ea îi spuse:

— Aici se oglindeşte, de pe cer, Calea Laptelui. Nici noi nu ştim de ce se vede aşa.

Constantin Berca îşi aminti nişte vechi poveşti despre comorile îngropate de oştile care se băteau aici cu armatele învelite în zale ale dreptcredincioasei împărății a Bizanțului, se uită în jur, în acea peşteră mare cât o vale între două muscele, se uită şi la fetele acelea care se strânseseră în jurul lui şi înțelese că ceea ce vede nu are legătură cu istoriile pe care le-a mai auzit înainte, ci că e ceva nou şi care lui i se întâmplă într-adevăr. Şi nu era vis, era aievea, pentru că adormise pe poarta de trecere către acel loc.

Îi răspunse una dintre fetele de împărat, cea care avea darul citirii gândurilor:

— Aceasta este Țara Subpământurilor Nesfârşite, unde ai să fii chemat într-o zi ca om viu, să vezi taine pe care încă nu le-ai văzut şi să-ți alegi calea pe care încă nu ți-ai ales-o. Iar calea aceea nu va fi împlinită de tine, ci de sânge din sângele tău, în altă vreme.

Atunci ele începură să-i spună, mai întâi şoptit, apoi trecând în cântec, apoi trecând în dans, că oamenii aleşi de

soartă coboară în vis ori în nebunie în depărtările acestei ascunse Țări, tăinuită în pântecul roditor al pământului, unde dorm semințele peste iarnă, unde merii își duc fructele înainte să treacă prin flori, şi de unde poți ajunge oriunde pe pământ sau în cer urmând rădăcinile unui stejar uriaş care își trage seva din locul acesta, un stejar de pe frunzele căruia plouă dintr-un vis într-altul imagini despre depărtări, adâncuri, viitor, trecut, imagini cu animale care nu există pe pământ, cu furtuni nemaivăzute, care se țin la păstrare pentru Judecata de Apoi. Ielele îl ridicară pe brațe, ca şi cum el, uriaşul de la Valea Rea, ar fi fost uşor ca un fulg, şi îl purtară spre palatul de cleştar şi porfir unde se născuseră ele în urmă cu veacuri, şi una dintre aceste făpturi îi şopti că în acest palat se va naşte ultimul domn al lumii, cel de dinaintea judecății neamurilor, regele ultimelor vremuri. Încăperile palatului, pe care el le vedea ca prin ceață, amețit cum era de vrajă şi otrăvuri, păreau a adăposti comorile tuturor piraților de altădată, căci lavițele erau acoperite cu pânze în fir de aur, oglinzile erau suflate în argint, iar pe polițe înalte şedeau cumințI la păstrare patru coroane grele de aur ale regatelor care-au murit în veac. Încăperea păstra un miros proaspăt de tămâie şi busuioc, de parcă ar fi fost o biserică. Acolo, ori că vraja slăbise, ori că doar i s-a părut, a putut să-şi mişte mâinile şi l-au lăsat ielele să mângâie ghergheful prințeselor nenăscute încă, despre care i-au povestit că ține legate în firul lui vrăjile despre naşteri şi rod. Dacă cineva l-ar deznoda, toate naşterile s-ar petrece în lume deodată, şi sfârşitul timpurilor ar fi aproape. Se găseau acolo spadele unor cavaleri nenăscuți, precum şi trâmbițele vestitoare ale sfârşitului lumii, închise în cutii de sticlă cu lacăte de lemn de trandafir, ca vântul să nu treacă printr-însele şi să nu le ridice urma cântului la suprafață. Cele şapte se apropiau pe rând de el şi îi povestiră lui Constantin Berca despre fiecare dintre acele lucruri

fermecate ce rost are şi unde se va desface în lume. În cele din urmă, când el începu să-şi simtă din nou degetele, ca nişte furnicături după o trecere prin apă înghețată, i se făcu milă pentru oamenii vremurilor viitoare şi frică pentru soarta celor de acum, căci fusese în războiul de la Rahova şi mai mult nici că-i trebuia să vadă ca să înțeleagă că toate acele lucruri din peşteră sunt adevărate şi că vor răsări la suprafața pământului cândva. Ştia că toate câte îi povestiseră ele se vor întâmpla aievea. Ielele i-au citit gândurile şi au râs de el, aşa cum râzi de neştiința unui copil şi îi spuseră că-l vor purta din nou înapoi pe pământ şi-l vor lăsa adormit pe locul de pe care îl ridicaseră. Şi i-au mai spus:

— Sapă zece paşi la miazănoapte de locul unde-ai pus capul când ai adormit, crede, şi vei găsi!

După trei zile de când s-au despărțit la livadă, află Niculae fântânarul că prietenul său Constantin Berca a început de unul singur să sape fântână într-un loc unde meşteşugul bețigaşelor de alun nu se dovedise de nici un folos. Îl bănui, întocmai ca şi Baba Fira mai înainte, fie că ştie o vrajă mai puternică decât cea a fântânarilor, fie că în faptele lui e ascuns şi un dram de nebunie. A mers la livadă să vadă cu ochii lui ultima năzdrăvănie a lui Constantin Berca, şi-l găsi pe acesta fluierând un cântec ostăşesc despre Dunăre şi lucruri de ruşine, săpând la doisprezece coți adâncime cu o lopată de infanterie şi având legată de brâu o funie groasă cât brațul, cu care să se tragă singur afară. Niculae fântânarul încercă să-i spună că pământul e nisipos pe Măgură, că nu se face aşa şi că odată îl poate înghiți lutul, dacă sapă fără noimă. Aici pământurile alunecă foarte uşor, după cum de altfel se povesteşte şi se ştie din istoria Meşterului Manole şi a minunatei sale mânăstiri clădite pe nisip. Constantin Berca se opri din săpat şi spuse:

— Aici nu mai e vorba despre vreun meşteşug. Cu groapa asta aş putea să trec prin tot pământul şi tot nu s-ar surpa. E o poartă.

De fapt, după visul acela era atât de încredinţat că acolo există apă, încât se gândise între altele şi la posibilitatea ca apa să ţâşnească din străfunduri cu atâta forţă încât să-l arunce în tării, şi mai mult de teama aceasta purta frânghia aceea legată de mijloc. Nu e de joacă acolo unde înaintevederea vine din cuvântul ielelor. Credinţa lui în minuni era aşa de bine înrădăcinată, încât Niculae fântânarul trebui să-i vorbească aşa cum i-ai şopti cuiva pe care tocmai vrei să-l trezeşti din somn. Începu să-i spună câteva lucruri despre săpatul unei fântâni. Arătându-i că n-are spor şi, după câte se vede, sapă strâmb, că ochiul de fântânar adevărat ştie ce înseamnă să mergi către miezul pământului, reuşi să-l scoată din groapă, întări marginile puţului cu lespezi şi bârne, apoi începu să sape el, cu îndemânarea celui obişnuit. Îl întrebă pe Constantin Berca, care acum şedea pe marginea gropii:

— Cât de adâncă vrei să fie ca să te convingi că aici nu există apă?

Nu a fost nevoie să sape prea mult până ce simţi umed, mirosul şi răcoarea ce prevesteau un izvor. Pânza de apă se ivi ca un ochi ieşind din străfunduri ca să se uite la lume şi să ducă în adânc veşti despre cer. Uimirea cea mare a lui Niculae fântânarul a fost că apa venise atât de aproape de suprafaţă într-un deal atât de nisipos, apă rece şi curată cum o au cele mai bune puţuri din văile dintre muscele. Îi făcu semn lui Constantin Berca să-l tragă în sus şi îi spuse:

— Parcă cineva ar fi pus aici izvorul cu mâna.

Peste numai câteva zile, Constantin Berca îmbrăcă din nou hainele sale cele bune şi trecu râul spre casa lui Gheorghe Râmniceanu, pentru a vorbi din nou despre căsătorie, cu încrederea unui războinic care s-ar lupta

pentru chivotul legii. În ultimele zile, noi zvonuri despre faptele lui puseseră pe gânduri tot satul. Într-adevăr, ajunsese să se spună despre el că stă de vorbă cu ielele şi că face ce-i poruncesc ele, că poate vorbi cu oricare dintre ele fără să se facă stană de piatră sau să rămână cu gura strâmbă. Oricum, nu puteai să rămâi pe de-a-ntregul sănătos după ce ajungeai în apropierea lor, pentru că erau făpturi otrăvite pentru cei de seminție omenească, otrăvite chiar şi atunci când se apropiau de oameni prin dragoste. Toți cei care l-au văzut în zilele ce au urmat săpării fântânii au mărturisit că ochii lui ardeau ca la febră, sau ca ochii unei fiare, că n-ar fi văzut clar şi că n-ar fi mers drept, ca şi cum ar fi mâncat ceva aducător de suferință, ca şi cum ar fi fost otrăvit. Văzându-l că vine spre casa lor, Domnica a fugit să se ascundă, pentru că auzise şi ea destule despre omul acela. Tatăl ei nu putea citi nimic în ochii lui Constantin Berca şi nu ştia dacă să ia seamă la zvonuri. De fapt, parcă nu-i venise niciodată a crede în prostiile născocite de babe. Nu a crezut nici în vrăjile lor, nici măcar atunci când a văzut-o mai demult pe Baba Fira ridicând în aer o pisică neagră la miezul nopții, ca să dezlege de boală. Atunci când a venit din nou Constantin Berca, de la primele vorbe, Gheorghe Râmniceanu îl întrebă:

— Ceea ce nu înțeleg, oricât m-aş gândi, e de unde vine graba ta de însurătoare.

Pe vremea aceea nimeni nu înțelegea nici graba lui de a făptui, de a împărți pe munte sau în Valea Rea dreptatea după cum credea el că e mai bine, de a aranja tot cu mâna omului, ca şi cum ar întoarce invers toate zăvoarele lumii. Nici Râmniceanu nu pricepea nimic din ceea ce auzise ori văzuse despre Constantin Berca. Pe atunci timpul era infinit şi graba era un lucru oarecum necunoscut.

El a încercat să explice, să-i povestească despre o livadă mare, roditoare, pe care o va face pe Măgură, a început să-i

spună despre pământul dat de Rege, dar cuvintele care-i ieşeau din gură sunau străin, ca liturghia slavonească a părintelui Svetoslav de la Pasărea, pe care n-o înțelegea nimenea.

Gheorghe Râmniceanu i-a mai spus încă o dată să se gândească la vârsta Domnicăi şi, ca să-i arate despre ce e vorba, o chemă pe fată la el. De cum ajunse lângă ei, la poartă, el o întrebă dacă l-ar vrea de bărbat pe omul acesta.

Fata tăcea, privindu-l în ochi pe Constantin Berca, şi pe chipul ei nu se putea vedea decât furie. Deodată, ridică ochii cu semeție, mai hotărâtă ca oricând, şi răspunse răspicat:

— Nu, nu vreau.

— Vezi? făcu Gheorghe Râmniceanu. Nu vrea.

Constantin Berca se încruntă şi se uită la ea cu ochi care parcă atunci o vedeau întâia oară. Şi o auzi spunându-i:

— Am aflat despre dumneata lucruri care nu mi-au plăcut.

Constantin Berca îşi aduse aminte că gura satului există şi că la Valea Rea zvonurile au mai mare putere ca ielele. Zvonurile alergau de-a lungul Râului Doamnei, din sat în sat, purtate de păstori, de târgoveți şi de vânt, până ajungeau să lege un om pe veci.

— Şi te iei după ce se spune?

— Ce zic oamenii, spuse Domnica, a fost mereu adevărat.

Aici Constantin Berca se supără de-a binelea, pentru că i se păruse întotdeauna că lumea femeiască se împrejmuia cu un zid de netrecut. Domnica îi spuse că fetele vorbesc despre el unele lucruri, că babele îşi aduc aminte de îndepărtate întâmplări cu tatăl lui care par asemănătoare cu întâmplările pe care le trăieşte el, şi într-un târziu ea îi spuse bănuiala tuturor:

— Se spune că dumneata n-ai fi tocmai în toate minţile, că poate ţi-ai fi pierdut judecata la război.

La una ca asta, Constantin Berca, în loc să se înfurie, începu să râdă.

— Asta e tot?

Apoi, parcă luând-o în serios:

— Adică vezi tu aş fi nebun, ca Elifterie de la povarnă?

Atunci ea zâmbi prima şi nu arătă nici un semn de îndoială, dând din cap că da.

— Şi dacă eu sunt nebun, spuse Constantin Berca, cu cine-o să te mai măriţi tu?

— Sunt flăcăi pe lume, iar vreme-i destulă.

Acum Gheorghe Râmniceanu se gândea că omul ăsta cu mintea cam într-o dungă o să plece şi n-o să se mai întoarcă la ei niciodată, nici în peţit şi nici cu treburi, învins nu atât de cuvintele Domnicăi cât de mândrie. Şi, într-adevăr, nu trecură decât câteva clipe şi el se uită la ea cu ochii aceia care ardeau şi spuse cu suflarea tăiată:

— Şi de ce n-aş fi eu în toate minţile? Ce vorbe de ocară au scos? Spune-mi ce-ai auzit tu şi apoi am să-ţi spun eu cum e.

Domnica a răspuns:

— Umblă vorba că ai dat toată solda de la război pe o pendulă nemţească cu arcuri şi greutăţi, care se aşază pe perete şi cântă timpul, ca în casele boiereşti. Şi mai spun zvonurile că noaptea n-ai somn şi umbli prin grădină ca să te schimbi în zburător sau în altceva, şi de aceea porţi o carabină veche, cu care împuşti lupii şi vulpile ca să nu-ţi fure taina, din ceasul când vrei să te preschimbi, sau poate pentru că e parte din vrajă. Şi se mai spune că ai scos apă din piatră seacă, săpând în loc uscat, pe Măgură, iar alţii spun că eşti atât de puternic şi de sălbatic, încât odată ai omorât cu mâinile goale un urs din pădure. Şi se mai spune că eşti un fel de vrăjitor, ultimul vrăjitor din munţii aceştia,

cel care strânge toate puterile şi care descoperă singur vrăjile una câte una, şi care face lucruri nemaiauzite. Şi se mai spune că te învaţă ielele ce să faci. Lumea nu ştie de ce faci toate acestea, pentru că toate lucrurile acestea laolaltă într-un singur om nu s-au mai văzut.

El zâmbi şi în loc să-i răspundă la toate acestea îi zise, cu glasul tăiat:

— Dar tu, ce fel de bărbat ai vrea? Ai vrea un bărbat care să nu poată face nici unul dintre lucrurile acestea?

Ea simţi că un abur rece o cuprinde, şi se gândi că aceasta e o nouă vrajă pe care el o pune la cale. Părinţii Domnicăi nu văzură şi nu simţiră nimic, dar acolo începu să se dea o întreagă bătălie de vârtejuri şi puteri nefireşti, ca şi cum cineva ar fi vrut să o fure pe Domnica şi să fugă cu ea departe, iar altcineva ar fi încercat să o ţină în continuare în locul copilăriei. Aşa se povesteşte, aşa a fost. Apoi ea a tresărit şi de partea cealaltă a acelei clipe chipul ei s-a preschimbat în cel al unei tinere femei. Acolo e începutul nostru, i-a spus bunicul Mirunei, aşa s-au născut toţi ai noştri, toţi câţi sunt din neamul lui Berca din Valea Rea, pentru că ielele se zice că l-au învăţat o anume vrajă pe bărbatul de ele ales, şi aşa i s-a născut semnţia. Căci Domnica i-ar fi zâmbit şi dintr-odată s-ar fi schimbat şi i-ar fi spus da. Povestea nu ne mai spune mai departe cât au mai stat de vorbă în ziua aceea, dar vrajă se poate să fi fost, căci s-a hotărât nunta înainte de începutul iernii, către sfârşitul lunii lui noiembrie. Şi la un an de la căsătorie au fost binecuvântaţi şi li s-a născut primul fecior, Gheorghe. Apoi s-a născut Ioan. Apoi, Mira, fata care purta pe obraz semnul dragostei şi a cărei frumuseţe nu venea din această lume. Iar ultimul dintre copiii lor a fost Niculae, cel care a păstrat poveştile până au ajuns la noi. Adică bunicul, cel care a adus istoriile până la noi şi ne-a spus că tatăl lui a fost ocrotit în dragoste de descântecul ielelor.

Iar când bunicul tăcu, Miruna căută din priviri spre mama şi tata, care erau acolo şi ascultau şi ei. Şi mama îl întrebă pe bunic:

— De ce le spui toate acestea? Sunt prea mici şi nu înţeleg. Nouă ni le-ai spus când eram mult mai mari, şi niciodată nu ni le-ai povestit în întregime, aşa cum le spui acum lor.

— Cu alţi ochi le văd şi eu acum, a spus bunicul. Tocmai pentru că ei nu au trecut încă prin nimic, lor li se pot spune toate acestea ca pe o poveste. Acum mi se pare că toate aceste întâmplări n-au avut alt rost decât pentru a le fi povestite lor acum.

Auzind aceasta, Miruna se bucură. Stătea acolo, pe banca de la poartă, lângă bunicul, îmbrăcată în pieptarul de la bunica. Mă uitam la ea şi îmi aduc aminte că nu mi-a venit să cred că într-o zi vom creşte. Mi s-a părut că asta ar fi o minciună, ca un fel de pedeapsă cu care ne ameninţă cineva. Şi noi vroiam să mai ştim, vroiam poveştile lui, cele din lumea în care crescuse el. Şi atunci el ne-a povestit istoria cea mai bizară dintre toate.

— Am să vă spun singura poveste care m-a înspăimântat vreodată. S-a petrecut tare demult, pe vremea când se începuse ridicarea a mai toate stânele câte sunt şi astăzi. Pe atunci se afla la stâna Mohorea, care e chiar sub Muntele Nehoiu, pe care îl putem vedea în zilele cu soare de la noi din curte, în partea aceea, către miazănoapte, un cioban sălişte an, pe numele lui Andreiaş Gozgu. Omului acesta niciodată nu-i dăduse de cap vreo fiară a pădurii, adică niciodată nu-i lipsise din turmă vreo oaie sau vreun miel. De aceea ajunsese vestit şi îl aduseseră din Mărginime să vadă de turmele satului Valea Rea. I se dusese faima de oier priceput şi norocos. Într-o noapte, lupii se iviră din codru către stâna Mohorea, unde erau împreună cu Andreiaş Gozgu încă şase ciobani, iar turmele lor erau

închise în țarcuri, cu câinii legați la porți, şi măgarii priponiți în spatele stânii. Şi au auzit în noapte, aproape de ei, urlet de lup bătrân şi flămând, de îi răspunseră în vale alte urlete, lupi care nu îndrăzneau a se apropia. Erau mai mulți, chiar dacă vara haitele se strică, şi numai foamea îi adună iar, de ajung să deie târcoale stânelor când nu apucă să prindă căprioară, nici altă sălbăticiune. Ciobanii luară care o bâtă, care un topor, să iasă şi să se apere de lup.

— Stați voi înăuntru, de lupi am eu grijă, le zise Andreiaş Gozgu.

Se uitară unii la alții, şi crezură că omul se bizuie în neştire pe norocul lui. Dar nu se ştie ce nebunie îi cuprinse pe toți de-l ascultară şi nu ieşiră după el, ci-l lăsară să alunge singur lupii, gândindu-se că acela va folosi vreo vrajă ca aceea pe care al lui Berca o folosise ca să împietrească râşii. Iar acesta nu luă bâta, nu luă în mână nimic, nici sarica nu şi-o ridică pe umeri, ci numai în cămaşă ieşi afară din odaia stânii. Ciobanii dinăuntru aşteptară câteva clipe, minunați de cum o alunga Andreiaş Gozgu lupii, aducându-şi aminte de toate câte aflaseră despre descântece de pază, despre vrăji sau legări de tainã, când deodată din apropierea stânei izbucni un urlet înfiorător, puternic şi ascuțit, de lup tânăr şi în puteri, de au înghețat cu toții. Şi-l imaginară pe Andreiaş față în față cu el. Apoi se aşternu liniştea şi ei n-au priceput ce se întâmplă, căci nu se mai auziră nici mişcări în întunericul de afară, nici câinii hămăind, iar Andreiaş Gozgu se întoarse înăuntru şi le zise că de acum pot adormi liniştiți. Poate de atunci îi ieşiră omului acela vorba că nu-i sunt mâncate oile pentru că s-ar înțelege pe limba lor cu lupii, ba încă mai mult, că are gât de lup, sau oarece puteri de se schimbă în lup în nopți cu lună întreagă şi raze albe, ca-n cerurile de-nceput ale lumii. Şi se temură oamenii de el, mai cu seamă de când, într-altă noapte, tot la stâna Mohorea, ieşi el afară pe la miezul nopții cu lună plină, şi

făr' de-a simți câinii, ori de-a auzi cineva vreun semn, se zvonea că rupse el şase oi de-ale tovarăşilor săi ciobani şi le mâncă inimile, lăsându-le sfâşiate lângă turmă. Aşa se povestea. La lumina zilei nu îndrăzniră să-i zică nimic, neştiind ce puteri zac într-însul, dar toți cunoscură adevărul văzându-l îngrăşat peşte noapte şi îngreunat ca după un chef haiducesc. Numai Gheorghe Fruntaşu, un cioban din Rucăr care nu ştia rosturile locului, îndrăzni a-i zice:

— Măi, Andreiaş, ce-a fost cu oile acelea?

Acesta nu zise nimic, dar rucăreanul întrebă mai departe:

— De ce-au rupt lupii numai dintr-ale noastre, iar dintr-ale tale nu?

Atunci răspunse Andreiaş Gozgu pe jumătate zâmbind:

— Aşa mi-e mie norocul!

Multă vreme nu s-a ştiut adevărul. Unii ziceau că omul s-ar putea preschimba în lup, iar alții că una ca asta nu se poate, pentru că nu se pomeneşte aşa ceva în nici una dintre cărțile sfinte. Cum adică să se preschimbe o făptură într-alta? Şi tot la stâna Mohorea, care nu este departe de sat, s-a întâmplat să iasă afară Andreiaş Gozgu în noapte cu lună plină, pe vremea când altă treabă nu avea Constantin Berca decât să vâneze lupi în fundul grădinii sale, într-una dintr-acele nopți în care el umbla să aducă în stăpânirea omului împărăția sălbăticiei, astfel că văzu lângă poarta dinspre râu un lup mare, cu guler alb ca o hlamidă de rege, şi se minună de aşa arătare nemaivăzută. Şi a tras, un singur plumb, bine țintit, care l-a nimerit între ochi.

La stâna Mohorea n-au ştiut ce să creadă când din Andreiaş Gozgu nu mai rămase nici urmă nici în zori, nici în ziua următoare. Atunci se împărțiră ciobanii să-l caute prin codru şi pe munte. Un bătrân plecă spre satul Valea Rea să întrebe oamenii dacă n-au văzut pe d-alde Gozgu din Sălişte. Şi abia în seara ce a urmat l-au aflat pe Constantin

Berca jupuind cel mai mare lup care a fost vânat vreodată în Munții Făgăraş. Bătrânul a văzut animalul atârnat de picioarele din spate la poarta de la drum a lui Berca şi recunoscu de la prima vedere sprâncenele şi ochii lui Andreiaş Gozgu şi gulerul alb, cum ar veni de la sarica de Sălişte ce-o ținea el pe umeri când a ieşit din stână pentru a nu se mai întoarce niciodată. Lupul acela semăna atât de mult cu Andreiaş, încât nu fu nici o îndoială că zănatecul din Valea Rea l-a vânat pe împăratul lupilor. Ciobanii s-au sfătuit şi au hotărât că cel mai bine ar fi să nu se spună întâmplarea la jandarmerie, pentru că niciodată oamenii legii n-au înțeles cum merg treburile în munții aceştia. De fapt, Berca a tras în el la ceasul când era lup, şi lup l-a omorât, aşa că legea n-avea nici o treabă. Aşa s-a terminat povestea pentru ciobani, dar sufletul lui Constantin Berca se amărî peste poate. S-a jurat să nu mai tragă noaptea în nimic, apoi s-a dus la sfânta biserică să se roage pentru sufletul lui Andreiaş Gozgu, pentru că i se părea că la Judecata de Apoi se va face vinovat de uciderea lui, alături de cei douăzeci şi unu de păgâni împuşcați în înfățişarea lor omenească pe vremea războiului de la Rahova. Atârnă mai greu la cântarul Judecății de Apoi împuşcarea aceasta, fiind vorba despre uciderea unui frate de pe munte, chiar dacă omorârea lui se întâmplase pe când acela se prefăcuse în lup. Atunci l-a găsit părintele Dimitrie lângă icoane şi l-a întrebat dacă şi-a descântat vreodată puşca. Da, a răspuns Constantin Berca, crestase patul armei de trei ori şi spusese Tatăl Nostru. Şi s-a spovedit Constantin Berca la părintele Dimitrie, şi atunci l-a pus părintele şi pe el să jure că nu se va mai folosi de vrăji niciodată. Şi îi citi şi lui părintele lista cu cele treisprezece înfățişări ale diavolului, de care îi ceru să se lepede.

Bunicul stătea lângă noi, pe bancă, şi despăturea plicticosul ziar *Scînteia,* din care nu credea o iotă. Citea despre formarea unui nou cabinet de coaliţie în Italia, despre inundaţiile din China sau noua erupţie a vulcanului Krakatau, care şedea pe buza iadului. Miruna îl privea citind şi-i urmărea ochii prin lentilele groase ale ochelarilor, înţelegând cât de departe era bunicul de toate cele câte sunt scrise în ziar. Atunci de ce mai citea oare, dacă trăia atât de departe de toate acelea? Pe primele pagini ale *Scînteii* din ziua aceea era dată întreaga cuvântare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, o cuvântare pe care nu o citea nimeni, care nu conţinea nici o poveste şi nu se întrerupea decât pentru a face loc unor fotografii cu parfum de aer de serbare şcolară, din care eu şi Miruna înţelegeam că e vorba despre acordarea unui important premiu întâi care nu însemna pentru noi nimic.

Vântul mângâia părul din grădina casei şi seara albăstrea munţii din depărtare. Ştiam care dintre ei era Muntele Nehoiu, mi-l arătase bunicul, acolo, în zare. Îmi aduc aminte serile cu mireasma tihnei, când totul se cuprindea de o linişte desăvârşită, şi eu îmi imaginam cum trebuie să fi sunat în linişţea aceea, în vechime, flinta străbunicului nostru. Razele de soare rătăcite între frunzele copacilor stăteau să dea în floare în fiecare anotimp al anului, atunci când Miruna se juca alergând pe sub ramurile lor şi ni se părea că luminile răspundeau cu clinchete de clopoţei fermecaţi. Era ceasul când se putea simţi că timpul nu merge înainte, ci se învârte pe loc ca un titirez scăpat din buzunarul Blajinilor, măsurătorii de totdeauna, rotindu-se de la un ceas dintâi la toate ceasurile aidoma, şi care ajungea să repete fără nici o schimbare întâmplările cele de la început.

Era către sfârşitul verii, când pentru bunicul nostru jocul amintirii născu alt vârtej de culoarea vântului, din care el ne citea ca dintr-o carte veche.

De data aceasta istoria povestea astfel. Pe vremea când Maiestatea Sa Regele Carol vroia să se vorbească despre el tot timpul şi, dacă se poate, numai de bine, în anii când lui Constantin Berca i se născuseră fata şi cei trei feciori şi avea nevoie de tot mai multe lucruri pentru gospodărie, a început meşteşugul lemnului. De multe ori se ajuta singur, aşa cum făcuse şi cu fântâna, şi din mâna lui ieşeau lucrurile aşa cum trebuie. Pe atunci toţi oamenii din Valea Rea au început să facă bani buni lucrând lemnul acelor munţi.

Erau anii de dinaintea legii pădurilor, când toţi bărbaţii de pe valea Râului Doamnei luau drumul târgurilor cu ulucă, scândură şi lemnărie de butoaie. Era atâta lemn în Codrii Muscelului, încât exodul trunchiurilor pe apa Râului Doamnei sau în căruţe către oraşele de la şes nu părea să supere pădurea. Atunci s-a gândit Constantin Berca să vândă ulucă la Bucureşti, unde preţul era bun şi se construia mult. S-a dus la pădure şi a lucrat numai el, cu toporul şi barda, atâta ulucă încât ar fi putut împrejmui singur jumătate din Bucureşti. Ştia să facă scândură de mobilă, care este altfel decât scândura de podele, şi ştia să facă şi perechi de butuci pentru poartă ori şiţă pentru acoperiş, tot ce s-ar putea cere în vremuri de zidire la oraş.

Pe vremea aceea, însă, drumul spre Bucureşti era aţinut în Codrii Vlăsiei de tâlharii din vestita ceată a lui Oarţă Aman, cel mai înfricoşător dintre toate căpeteniile de codru care se pomeniseră vreodată. Grozăviile care se puneau pe seama lui Oarţă Aman erau mult mai cumplite decât cele care se povesteau despre tătarii de altădată. Mamele îşi speriau copiii nu cu balauri sau ghionoaie cu plisc de oţel, ci cu tâlharul Oarţă Aman. Ceata lui se lupta fără frică în codru sau în câmp deschis cu poterile ori cu

jandarmii, şi ieşea biruitoare sau se făcea nevăzută întotdeauna. Când nu aveau nimic de prădat în pădure, veneau cu chip schimbat în lumea oraşului, furând cu o bucurie pentru care îşi puneau în fiecare clipă viaţa în primejdie, căci obrazul lor le era de acum cunoscut jandarmilor. Şi nu le era teamă pentru viaţa lor deloc, toţi erau unul şi unul, fiecare făcuse temniţă cândva, iar vreo doi dintre ei fuseseră osândiţi la ştreang şi fugiseră de sub escortă, cum numai în Valahia se poate întâmpla. Oarţă Aman, după cum se spunea, fusese căpitan în războiul cu turcii şi luase parte la bătălia Vidinului, unde tăiase cu mâna lui patru sute şaizeci şi doi de duşmani, fapte nemaivăzute pentru care fusese decorat de patru ori în iarna războiului. Era fecior de boier şi neamul lui avea moşie pe pământurile de câmpie, doar că povestea care se spunea despre el era tare încurcată. Unii spuneau că şi-a pierdut la cărţi moşia lăsată moştenire. Alţii, că şi-o băuse toată de dorul unei grecoaice, care l-ar fi părăsit pentru un negustor italian. Alţii ziceau că atunci când s-a întors în ţară după războiul cu turcii a fost dezmoştenit de tatăl său pentru o poveste de dragoste dintre cele oprite, o încurcătură cu o prinţesă scăpătată din familia Ştirbey. De mânie, mai spuneau zvonurile, sufletul lui Oarţă Aman s-ar fi schimbat şi, după ce văzuse la Vidin chipul războiului, n-a găsit altceva mai bun de făcut, după ce a ieşit – dintr-o cauză sau alta – din casa sa, decât să ia drumul codrului. Era cu atât mai sângeros cu cât nu se făcuse tâlhar pentru a strânge bogăţie, cum se făcuseră tovarăşii lui, ci pentru că nu mai avea nimic altceva de făcut în viaţă. Domnica a aflat istoria aceasta de-a fir a păr de la Baba Fira, care i-a spus-o imediat ce a aflat de gândul lui Constantin Berca de-a face bani repede vânzând lemn la Bucureşti. Fericită că ştie toate detaliile despre această veche istorie, Baba Fira a povestit-o în tot satul. A început prin a i-o spune nevestei hangiului

Constantin Dulubaş, care ducea mai departe tot ce auzea. Istoria a fost crezută numaidecât, luată mai departe de vânt, purtată pe Valea Argeşelului şi pe Valea Topologului, aşa încât toată lumea începu a doua zi să întărească uşile cu drugi şi balamale duble, să lege pivniţele cu lacăte şi să-şi ferece lăzile cu zestre, pentru că începuse aşteptarea neîntârziată a venirii tâlharilor. Despre zvonurile care umblau, Constantin Berca se făcu a nu fi auzit nimic. Ştia el cum merg treburile cu zvonurile la vreme de toamnă şi cât se minte în Munţii Făgăraş. Şi-a încărcat carul cu ulucă şi şi-a pregătit carabina, cu mulţi plumbi, de-or fi de trebuinţă, cu veşnicul său corn de pulbere înfipt la chimir, unealtă atât de binevenită pentru flinta aceea străveche, despre care negustorul care i-o vânduse îi spusese că făcuse războiul Crimeii. Nu avea în gând altceva decât să ia drumul Bucureştilor, să găsească repede un negustor care să-i cumpere marfa şi cu care să aibă înţelegere de acum pentru ani înainte. Domnica l-a rugat să-şi schimbe gândul, pentru că Oarţă Aman e adevărat şi nu e doar zvon despre Codrii Vlăsiei.

— Oarţă Aman nu există, i-a răspuns Constantin Berca, mângâind-o pe obraz. Nici una dintre istoriile care se spun despre el nu poate fi crezută. Toate acestea sunt poveşti pentru copii.

Domnica nu s-a lăsat uşor. I-a amintit că tot ce spune Baba Fira se dovedeşte până la urmă adevărat. De fapt, dacă ne gândim mai bine, preţul ulucilor la Argeş sau la Câmpulung nu e chiar aşa de rău. De ce nu se duce acolo? I-a spus că degeaba ia carabina cu el, Oarţă Aman nu e ca un lup numai bun de ochit, ochii nu-i sticlesc în întuneric, ci trage şi el cu o carabină nouă, şi ocheşte de zece ori mai bine decât cel mai bun ochitor din Valea Rea. De aceea a dat peste cap atâtea potere trimise de rege, a furat caii de sub jandarmi şi a golit buzunarele domnilor care trec cu trăsura

spre Bucureşti. Nu-i Oarță Aman un fiştecine, a făcut războiul şi ştie cum se amestecă moartea cu viața.

Dar degeaba. El era convins că toate istoriile acestea sunt prostii femeieşti. Ascultând-o vorbind, s-a mâniat că femeia se gândeşte la socotelile casei dar, pe măsură ce-o asculta, mânia i se preschimbă întâi în îndoială, apoi în duioşie. Cu toate acestea, nimic nu-l putea întoarce din drum.

Atunci ea i-a spus:

— Să ştii că eu simt că la drumul acesta o să vezi moarte şi o să fii față în față cu o înmormântare. Dar nu va fi una obişnuită.

Era o vrajă acolo, se părea, dar Domnica nu a vrut să-i spună. Citise viitorul, văzuse umbra unei zile viitoare plină de moarte şi întuneric, dar nu ştia tot, sau nu vroia să-i spună tot ce văzuse. Constantin Berca a înțeles asta, dar abia când pleca la potcovar, cu armăsarul în frâu. Se pregătea totuşi de plecare. S-a gândit şi că femeile simt înainte primejdiile, că ceva din lăuntrul lor le apropie de pândarii vămilor văzduhului, cei care văd înainte în timp. Sau şi asta e doar o poveste?

Constantin Berca nu a putut fi întors niciodată de pe drumul lui, nici atunci, nici vreodată. A plecat într-o zi de joi, la răsăritul soarelui, şi la prânz a ajuns la un han de la ieşirea din Piteşti, unde se mai aflau câțiva oameni cu căruțe încărcate cu butii cu brânză, lemne, miei, păsări îngrăşate, legume dintre acelea care anul acela nu se făcuseră în Vlaşca, câte şi mai câte, un târg întreg adunat la han. Se vorbeau cu toții să treacă împreună codrul, să n-aibă tâlharii curaj să-i atace, aşa cum sunt împreună. În zori, se vorbiră ca în urma şi înaintea şirului să nu meargă câte un car, ci câte două, cu oameni înarmați cu topoare, iar în coloană se aflau şi trei sau patru care aveau carabine. Când prima căruță porni, se putea vedea ce renume

căpătase căpetenia de tâlhari Oarță Aman după înfățișarea de război țărănesc pe care o avea convoiul. Totul fusese gândit și pregătit după străvechile reguli ale bătăliilor medievale. Au fost atât de uimiți de faptul că nu i-a atacat nimeni în codru, încât puseră aceasta pe seama priceperii lor de a pune un șir de douăzeci de căruțe pe picior de război, ca o falangă macedoneană despre care se povestește în *Alexandria*, mai degrabă decât pe seama norocului. Singurul lucru de care i-a fost teamă lui Constantin Berca în acest drum a fost adâncimea și desimea codrului, mai întunecos decât cel mai întunecos codru de pe munte, atât de negru încât nici o rază de lumină nu-l străbătea. Așa erau pe atunci Codrii Vlăsiei, în plină câmpie, pe pământ negru și rodnic, sălbatici și nestăpâniți. Au intrat în București prin partea Chitilei, la ceas de noapte, împreună cu un vânt îndepărtat care le purtase pașii către oraș. Vântul acela cu miros dulceag trecuse și el câmpuri și dealuri, mângâiase pânzele apelor, iar acum atingea în București limbile de argint ale celor trei sute de clopote, care se topeau în sunete târzii, la vremea amurgului. Mai târziu, în miez de noapte adâncă, clopotele bisericii închinate Sfântului Ioan Botezătorul scăpară din piedica lor de lemn și începură să bată puternic, cu chemare de foc, și așa le-a auzit Constantin Berca prima oară, dormind lângă carul lui, la margine de oraș. Noaptea aceea, străbunicul meu, Constantin Berca, nu visă nimic.

Și-a terminat repede treburile în București. A vândut cu preț bun lemnul unui negustor din Obor și a plecat înapoi către munte, cu banii la chimir. La ieșirea din București a văzut mulți oameni adunați lângă carele lor, așteptând, opriți de armată. Spuneau că în dimineața aceea poterele ieșiseră din garnizoane și împânziseră codrii căutându-i pe tâlhari. Că într-una dintre zilele de dinainte, în Consiliul de Coroană, Regele își adusese aminte de promisiunea pe care

o făcuse în urmă cu aproape douăzeci de ani, când venise în Valahia, când jurase că o să scape locul de tâlhari.

Codrii Vlăsiei îi păreau Regelui atât de aproape de palatul său, încât nu-şi mai putea ascunde supărarea în faţa fărădelegii care asedia bastionul ordinii şi al civilizaţiei. Oamenii spuneau că îşi chemase ministrul de război şi generalii şi le-a poruncit să împresoare cu o întreagă armată codrul de unde ieşeau să prade tâlharii. Atunci s-a petrecut prima şarjă de cavalerie împotriva nevăzutului, adică împotriva a ceea ce codrul ascundea atât de bine. Soldaţii au cercetat de-a fir a păr întreaga pădure pe arii nesfârşite, luminând cu torţe toate scorburile şi toate ungherele, răvăşind toate gropile şi dâmburile, până ce în locul numit Movila Cerbilor au ajuns de-au încercuit toţi tâlharii, împreună cu căpetenia lor, Oarţă Aman. Acolo a început bătălia. Tâlharii nici n-au vrut să audă când li s-a strigat să se dea prinşi. Unii purtau cu ei bănetul şi giuvaericalele, salbe din lei de aur şi veste grele de fişicuri cu napoleoni, tot ceea ce Oarţă Aman le dăduse la ultima lor împărţeală şi n-avuseseră timp să îngroape în ascunzişuri. Fiecare dintre ei ştia că, dacă s-ar fi dat prins, ar fi sfârşit în faţa plutonului de execuţie. De aceea au luptat ca nişte adevăraţi războinici. În primele clipe ale bătăliei s-a auzit căpetenia lor Oarţă Aman strigându-le să lupte şi s-au auzit vocile unora dintre ei răspunzând. Ştiau ei că nimeni nu le dă de ales. Nu ştiau câtă poteră împânzise pădurea şi nu ştiau că au nimerit în încercuirea de oţel a unei voinţe mai mari decât tot ceea ce văzuse până atunci Valahia. Până atunci ei avuseseră obrăznicia să atace jandarmeria şi patrulele de soldaţi, dar acum aceştia îi atacaseră şi-i siliră să primească înfruntarea. Focurile n-au ţinut mai mult de o jumătate de ceas, şi unii au spus că ultimul dintre tâlharii rămaşi în viaţă a fost chiar Oarţă Aman, care n-a vrut să se lase prins viu. Zvonurile povesteau că s-a descălţat la piciorul drept şi

şi-a petrecut un deget pe trăgaciul sâneței, descărcându-şi puşca sub bărbie. Avea o armă lungă, nemțească, dintre acelea care bat la mare depărtare şi despre a cărei precizie se vorbea pretutindeni. Ultima lui împuşcătură i-a făcut chipul de nerecunoscut, pentru că soldații au luat toți morții, i-au întins la marginea drumului, şi acolo au venit cu dosarele lor comisarii care făceau identificarea. Iar chipul lui Oarță Aman nu se vedea nicăieri. Atunci armata a lăsat să treacă spre munte carele celor care se întorceau de la târg şi care trebuiseră să aştepte să se termine bătălia. Între ei, trecând cu carul său gol, venea şi Constantin Berca. I-a văzut pe toți întinşi la marginea drumului, fiecare dintre ei împuşcați fie în piept, fie în frunte. N-a povestit nimic din toate acestea acasă vreme de mai bine de douăzeci de ani. Dar s-a convins că prevestirile Domnicăi se adeveresc, pentru că ea îi vorbise de apropierea morții, şi aşa fusese. A aşteptat aşadar mulți ani până să-i povestească momentul înfricoşător al identificării cadavrelor feciorului său Niculae, arătând cum şedeau comisarii cu catastifele în brațe, se uitau la morți şi ziceau:

— Acesta este Oarță Aman, pentru că are nasul încovoiat şi bărbia puternică.

— Ba acesta este, pentru că avea pomeții obrajilor ieşiți, şi ştim că semăna cu bunică-sa, care era tătăroaică.

— Nu e nici unul dintre aceia doi, domnilor. Oarță Aman e acesta, care s-a împuşcat singur.

Şi comisarul le arăta pe unul cu ochii deschişi şi care păstra şi dincolo de moarte trufia de căpetenie de lotri.

Nici măcar doi dintre comisarii aceia nu au identificat unul şi acelaşi Oarță Aman. Fiecare dintre cei morți prezenta suficiente asemănări pentru a fi căpetenia hoților şi suficiente deosebiri pentru a păstra bune îndoieli asupra identificării.

Atunci când istoria ajunse aici, deodată bunicul auzi vocea Mirunei zicând:

— Te rog, bunicule, spune-mi o poveste în care nu moare nimeni.

Valul de amintiri se înnegură, îşi pierdu din claritate şi, tras în adâncuri de un vârtej pornit din porunca Mirunei, dispăru cu totul. Şi se schimbă într-o istorie pentru copii care ieşea ca un tub cu trei capete către istorii reale de altădată, apoi alte trei capete către istorii imaginare, pe loc inventate, iluzii din vremea primelor tangouri şi a primelor romanțe, şi din acele resturi de farmece şi povestiri bunicul improviză o variantă neaşteptată a poveştii tinereții fără bătrânețe şi a vieții fără de moarte, în care la final nimeni nu calcă în Valea Plângerii, nimeni nu suferă de dor şi toată lumea iubeşte cu inimă ca de copil. Miruna a ascultat o vreme atentă povestea bunicului, apoi spuse:

— Stai aşa, bunicule! Le încurci! Nu e aşa... Cred că ai uitat povestea...

Bunicul o privi ca şi cum atunci o vedea pentru prima oară. Nu avea de unde să ştie Miruna, dar nu se poate poveste în care să nu se facă praf ceva. Sau să nu moară nimeni. Nici Miruna n-ar fi crezut o astfel de poveste, cum i-ar fi plăcut să audă şi cum ceruse... Bunicul trebuie că s-a gândit că n-ar avea cum să separe ea poveştile care sunt asemănătoare lumii de cele care n-au de-a face cu lumea aceasta. El credea că Miruna înțelegea pe de-a-ntregul doar basmele despre Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana, dar chiar şi acolo zmeii fac ce fac şi tot apar în poveste până la urmă, cu chipul lor sau cu înfățişare schimbată, doar spre a întregi aşteptatul final fericit. Ceva tot avuseseră în ele acele istorii ale bunicului, pentru că trecuseră de granița de demult stabilită poveştilor pentru copii. Cât se cuvine să le spui copiilor despre lucrurile triste, înspăimântătoare sau îngrozitoare de altădată? Trebuie să existe şi aşa ceva, aşa

credea Niculae Berca pe când ne-a povestit toate acestea. Bunicul îşi aduse aminte că el, atunci când a auzit întâia dată de la tatăl său, Constantin Berca, povestea bătăliei de la Rahova, n-a putut dormi toată noaptea. De cum închidea ochii era vizitat de morți descăpățânați, de oameni fără gură ori fără nas, umblând de-a-n picioare cu răni deschise şi murdare, cu o mână crescută în loc de cap, întinzând brațele rănite către tine ca şi cum ar cerşi ceva. E ceva şi cu poveştile astea, parcă pun stăpânire pe tine. Trec în vis şi din vis trec înapoi în realitate. Tot cam în vremea aceea, într-o altă seară, pe când bunica o pieptăna pe Miruna, când bunicul terminase ziarul cu ştiri neîntregi, şirul amintirilor scoase la iveală o altă stranie istorie. Se întâmpla demult, tare demult. A fost odată ca niciodată.

Aşadar nopțile lui Constantin Berca erau vegheate de pendula nemțească, al cărei sunet ca de clopot de biserică împingea liniştea către cer şi măsura orele dintre visuri. Noaptea, animale sălbatice treceau prin sat, nici unul însă prin ograda în care se îngropaseră atâția lupi. După o asemenea noapte îl găsi Constantin Berca pe Elifterie cel de la povarnă în curtea sa, dormind liniştit pe trepte, îmbrăcat în zdrențe de vechime legendară, cu o barbă albă, lungă, plină de scaieți, cu ochii lui albaştri, pierduți într-o amețeală fără ieşire. Câinele nu-l lătrase, ca şi cum nu l-ar fi simțit. Constantin Berca se uită la el ca şi cum l-ar fi văzut prima oară. Era atât de murdar şi de bătrân, încât era clar că s-a spălat ultima oară în vremurile de dinaintea pierderii memoriei. Acum trăia din mila oamenilor din Valea Rea, ascuns peste iarnă într-una dintre clădirile obştei, unde se afla o sobă străveche, din pietre. Tot ce avea pe el era de căpătat, la fel ca şi cuvintele, pentru că nu vorbea niciodată cu vorbele sale, ci dădea la iveală cuvintele altcuiva, repetiții ale unor frânturi, poate numai de ieri, poate de altădată. Avea ochii duşi în fundul capului şi o privire fixă despre care

Baba Fira spunea că este neîndoielnic semnul celor care s-au apropiat de iele. Constantin Berca văzu în Elifterie un frate al său, mai puțin norocos, rătăcit pe pământ, pierdut pe pământ, alungat din țara aceea minunată din adâncuri a cărei frumusețe îi întunecase mințile. Şi mai povestea Baba Fira despre el că a rămas aşa cum este acum într-o zi de lucru, pe când era fecior, după ce s-a tăiat într-o coasă şi a pierdut atâta sânge, încât simțurile i s-au întors pe dos. O luase la fugă către râu, unde se spală rănile şi se închid când le legi cu ierburi potrivite, numai că a dat în miez de zi peste şase iele fermecate îmbăindu-se în apa Râul Doamnei, la căderea de ape de la ieşirea din Valea Rea. Trupurile lor de sidef, ochii de neomenesc mărgean, buzele lor cu lumină lăuntrică au fost mai mult decât poate privi un om. Elifterie s-a trezit către seară, în luncă, singur şi îngrijit la răni, primind în schimb uitarea aceea fără de leac, care de acum îl îmbrățişase pentru totdeauna. Devenise în cuprinsul unei singure zile un om bătrân, bănuitor, nepotrivit lumii, nepriceput, copleşit de o tristețe pe care nimeni nu o înțelegea.

Dar Constantin Berca fusese în cuprinsul acelui tărâm, el văzuse, ştia şi se întorsese întreg de acolo. Cu toate că lui Niculae, cel mai mic dintre copiii săi, îi făcea frică, Constantin Berca îl opri pe Elifterie în ograda lui. Cum venea iarna, îi făcu o haină şi îi dădu cămăşi dintr-ale sale. Stătea în mica încăpere de lângă bucătărie şi nu vroia să doarmă decât pe paie, un soi de culcuş pe care şi-l făcea singur ca şi cum l-ar fi descântat. Neîndemânarea lui părea să-i covârşească bunăvoința, cu atât mai mult cu cât nimeni nu-i ceruse vreodată să facă ceva în gospodărie. Elifterie era atât de neajutorat, încât era un adevărat miracol că a supraviețuit şi şi-a purtat de grijă până la vârsta aceea înaintată. Nimeni din sat nu se gândise vreodată să facă pentru el ceea ce Constantin Berca a făcut fără a sta pe

gânduri. Aflând cu toții de la Baba Fira despre noua viață a lui Elifterie, toți s-au simțit într-un fel uşurați. Cu atât mai mare a fost surprinderea lui Constantin Berca pentru ceea ce avea să urmeze. Într-una din zilele primăverii următoare, urcând spre livadă, l-a întâlnit pe Enache Mâzgău, care l-a oprit şi l-a întrebat dacă e adevărat că l-a primit pe Elifterie în casa lui. Ceea ce i-a spus apoi Enache Mâzgău nu a ştiut nimeni niciodată, deşi gura satului zicea că i-ar fi spus că ar şti despre Constantin Berca că e un copil din flori, crescut de milă de hangiu, şi că adevăratul lui tată ar fi fost nimeni altul decât Elifterie. Aşa se zice că i-ar fi spus. Dacă aşa le-a fost vorba, nu trebuie să mire pe nimeni că pe dată Constantin Berca, cum era el aprig la mânie, a sărit şi l-a luat de gulerul cămăşii strigând că îşi cunoaşte tatăl.

— Asta crezi tu, a râs de el celălalt.

Atunci Constantin Berca, ținându-l de guler, a văzut în ochii lui ceva necunoscut, venit de nu se ştie unde: poate ură, poate mândrie, oricum, ceva cu iz de pierzanie. Pe omul acela toate schimbările aduse în rostul lucrurilor de Constantin Berca îl mâniase. Fiecare noutate a gurii satului despre Constantin Berca, lui îi era prilej de supărare, iar povestea cu Elifterie trebuie că a fost cea care le-a-ntrecut pe toate, deşi nu ar fi trebuit să aibă de-a face nimic cu el. Nici nu era nevoie de motive secrete, supărarea era acolo, furia îl aştepta dinainte, nu trebuia mai mult. Citind acestea în ochii lui, cum îl ținea ridicat de guler la înălțimea ochilor, Constantin Berca îl trânti de pământ de-l băgă până-n genunchi în nisipul de pe coasta livezii. Liniştit ca prin minune, îl întrebă:

— Şi ce vrei cu asta?

Enache Mâzgău râse ca şi cum s-ar fi ştiut ocrotit şi-i spuse că nu mai are nici un motiv de semeție, cu carabina şi pendula lui, că ei, oamenii din sat, ştiu cine e Constantin

Berca, un om venit de nicăieri care se adună cu oameni de nicăieri.

Atunci s-a întâmplat lucrul acela ciudat. A blestemat întâia oară în viață Constantin Berca, fără să se gândească prea mult că l-ar putea auzi ielele. I-a urat lui Enache Mâzgău să fie lovit de o boală. Blestemul a coborât pe pământ, apoi în apa livezii, apoi a şiroit prin întunericul subpământurilor până a ajuns către rădăcinile munților. Blestemul plecase şi se dusese în adâncuri. Blestemul rămăsese acolo şi de acolo ielele l-au auzit.

Niculae fântânarul simți în beţigaşele lui că se va deschide o ruptură, sau poate o tăcere, sau poate o uitare, ca atunci când simțea cum cineva îşi pierde minţile. Ceva îi spuse că ar fi vorba de Constantin Berca. Nu îşi pierdu cumpătul şi, când îl întâlni către seară, în faţa casei lui, îi spuse că există oameni care nu sunt precum ceilalți, oameni pe care o întoarcere a vârtejurilor din adâncuri îi preface în altceva, ca-n basmele care povestesc despre preschimbări. Că nu e vorba doar de zmei prefăcându-se în păsări, ci şi de oameni preschimbându-se în şerpi, şi tot felul de transformări din acestea. Şi îi mai zise fântânarul că omul nu e niciodată doar om, ci mai poartă alături de el şi altceva. Întoarcerile de vârtejuri şi de preschimbări sunt întotdeauna mai mult decât ceea ce vedem în miezul zilei.

După ce Constantin Berca i-a povestit întâmplarea de la amiază, nici el nu a putut explica ce s-a întâmplat în mintea şi în inima lui Enache Mâzgău. Întâmplarea nu avea nici un rost, nici o noimă, nu se lega de nici una dintre întâmplările de până atunci.

Şi totuşi gândul că ar putea fi un copil din flori îl urmări pe Constantin Berca zile întregi. După ce stătuse de vorbă cu Niculae fântânarul se simțise mai liniştit, dar gândul că nu ştia nimic despre lucrurile legate de naşterea sa începu să se însoțească gândului că se află în păcatul

blestemului, căci el fusese cel ce blestemase la vreme de mânie, făcându-l să nu mai poată dormi noaptea. Mai încolo avea să fie cuprins de fierbinţeli. Pentru Domnica a fost o noapte de chin, pentru că nu ştia să îngrijească un om care îşi trăieşte cu atâta intensitate coşmarul. Ştergându-i sudoarea de pe frunte şi piept, Domnica îl auzea spunând tot ceea ce îi muncea mintea sub arderea febrei, şi a doua zi de dimineaţă, când Constantin Berca deschise ochii şi privi din nou lumina zilei, îl văzu la căpătâiul lui pe părintele Dimitrie, care adusese ceaslovul şi îi citea în şoaptă, iar după ce văzu că bolnavul a deschis ochii, îi zise:

— Am auzit ce ai spus. Nu eşti un copil din flori şi astea nu sunt decât vorbe fără temei. Eu l-am botezat şi pe tatăl tău şi vă cunosc familia. Elifterie a ajuns la Valea Rea mulţi ani după naşterea ta. Toate acestea sunt nişte prostii şi dacă ţi-ai făcut inimă rea de la aceste vorbe, atunci e vremea să te scoli şi să umbli.

Dar părintele Dimitrie nu avea de unde şti adevărata cauză a fierbinţelilor. Constantin Berca, nici atunci când nu mai ştia ce spune, nu uitase. Cea care avea să afle totul a fost Baba Fira, care în dimineaţa aceea s-a trezit, s-a spălat pe ochi, s-a închinat de trei ori şi a început o nouă zi de ţesut la război, aşa cum se obişnuise de când renunţase la descântece. Dar peste noapte iţele i se încurcaseră atât de tare, încât suveica îi fu aruncată de trei ori înapoi când încercă să bată primul fir. Atunci ea se aplecă şi citi în iţele războiului, pentru că şi încurcătura aceea spunea ceva.

Acesta e un blestem, cunoscu Baba Fira. Cineva în Valea Rea a dat drumul unui blestem care a fost ascultat, cel mai adânc blestem care a plecat de la noi de multă vreme, a coborât în rădăcina muntelui, cuvintele lui acum lucrează, nimeni nu le mai poate opri. Numai atunci se încurcă iţele singure peste noapte.

Lui Constantin Berca i-a fost ruşine să-i mărturisească părintelui Dimitrie totul. Cu toate că nu se întâmplase încă nimic, toţi cei care citiseră semnele ştiau că istoria asta n-are cum să se termine bine.

În vremea aceasta Enache Mâzgău nu stătuse degeaba. Dusese la jandarmerie dovezi că numitul Constantin Berca pregăteşte o răzmeriţă în satele de pe munte împotriva Dinastiei, împotriva birurilor şi a stăpânirii, mai ales atunci, când se zvonea că se pregăteşte o nouă lege a lemnului. Erau anii cei mai tulburi ai satelor româneşti, pe când jandarmeria căpătase groază de răzmeriţe, şi când în spatele fiecărui zvon se ascundea un sâmbure de adevăr. Aşa că exact la ceasul când părintele Dimitrie îl liniştea şi-i citea din ceaslov lui Constantin Berca, trei jandarmi călări intrară în Valea Rea, ca să-l ducă la cercetări tocmai la Câmpulung.

Dar faptele îşi schimbară şirul încă o dată. La Valea Rea, jandarmii au descoperit un lucru atât de neobişnuit, încât au uitat de ţăranul cu răzmeriţa şi alergară înapoi la comandantul lor ca să spună că nimeni din Valea Rea sau din satele dimprejur nu are acte în regulă, pentru că serviciile de administraţie au uitat de existenţa acelor sate. Acolo se aflau mii de oameni care nu aveau acte în regulă. În plus, în zonă circulau încă monezi de pe vremea lui Ghica-Vodă, iar singura unitate de măsură cunoscută era ocaua de pe vremea lui Cuza. În loc de acte de identitate, oamenii foloseau certificatul de veterani de război, iar la vânzările de pământuri îşi treceau de la unul la celălalt hrisoave de pe vremea lui Matei Basarab. Vestea l-a surprins pe prefectul de Muscel la ora cafelei de după prânz şi a ajuns la Bucureşti către seară, cu o depeşă. Aflând ministrul trebilor dinlăuntru despre faptul că în Muscel există sate întregi uitate de catastifele stăpânirii, excelenţa sa spuse:

— Suntem geniali în supraviețuire şi păguboşi în administrație.

De fapt, la Valea Rea, când oamenii auzeau de acte chiar se gândeau numai la atestatele militare de lăsare la vatră şi la actele de proprietate asupra fânețelor şi livezilor, adică acelea pe care le țineau făcute sul lângă icoană şi care, cu cât erau mai vechi, cu atât erau mai adevărate. Căsătoriile se treceau în cartea bisericească şi nu se înregistrau în altă parte. Nimeni nu avea acte de identitate, nici de căsătorie, şi nimeni nu elibera acte de naştere, pentru că tot satul se conducea după o pravilă de pe vremea unui vodă fugar, care acum două sute de ani a guvernat Valahia pentru o săptămână de la un conac din apropiere şi lăsase în urma lui tot felul de datini administrative care se mai aplicau prin tradiție doar în colțul acela de țară. În plus, câțiva dintre oamenii de la Valea Rea cu care jandarmii stătură de vorbă erau convinşi că Regele ar fi tot Vodă Cuza, iar unul dintre ei, mai bătrân şi fără dinți, era convins că jandarmii au fost trimişi din porunca lui Ştirbey Vodă. Pe parcursul următoarelor săptămâni, înregistrând populația din Valea Rea, Sân Andrei, Slatina şi alte câteva sate, numărul de locuitori al țării crescu brusc cu zece mii de suflete de care nimeni nu părea să fi avut bănuială până atunci. Atunci a aflat prima oară Majestatea Sa Regele despre anomalia administrativă de la Valea Rea şi subiectul începu să-l fascineze.

Enache Mâzgău nu a priceput niciodată de ce jandarmeria şi-a încheiat atât de repede cercetările în chestiunea pregătirilor de zaveră de la Valea Rea. Nu a înțeles nici graba cu care notarii şi perceptorii au luat satele în sus şi în jos, cu catastifele după ei, şi nici de ce gura satului nu adusese nici o veste despre asta.

Gura satului spunea, totuşi, câte ceva. În ciuda blestemului care-l lega pe Enache Mâzgău, gospodăria lui

mergea cel mai bine din tot satul. Turma lui de oi se înmulțise foarte repede, iar șița și șindrila făcute de fiul său, Toader, avusese mare căutare în târg. Toate mergeau strună până în ziua în care ai lui Mâzgău au tăiat unul dintre purceii de lapte pe care-i aveau în curte și au petrecut cu neamurile lor o zi întreagă de duminică. Se prea poate să fi fost carnea spurcată, dar din ea n-a mâncat numai Enache Mâzgău. Boala, însă, doar de el avea să se prindă. Asta se întâmpla în săptămâna când Ioan, Ridicătorul de zmeie, omul care toată viața lui a vrut să se fi născut pasăre, reuși să descopere taina ridicării la ceruri și a reușit să se înalțe în văzduh de pe Măgură cu un mecanism făcut în întregime din lemn, din piese închegate fără cuie și strânse între ele cu o rășină ușoară. Poate unde mintea lui se rătăcise demult într-un vârtej care nu avea nimic de-a face cu ielele, ci poate mai degrabă cu arhanghelii, el nu se gândise și la taina întoarcerii pe pământ, astfel încât în zbor lin se ridică în aparatul său care arăta ca o moară de vânt peste ograda lui Petrașcu, apoi peste casele lui Enache Mâzgău, pierzându-se după aceea într-o perdea de nori peste Măgură spre Negoiu, pe deasupra inimii munților, undeva către un Ardeal al cerului unde se duc toți aceia care ar fi vrut să se fi născut cu aripi. La câteva zile după ziua aceea de duminică, fără nici un semn dinainte, Enache Mâzgău fu cuprins de dureri de burtă cumplite, iar după doar câteva săptămâni burta lui începu să se umfle de sta să plesnească. Avea grețuri ca muierile de poartă copil, era galben la față ca porumbul, picioarele i se subțiaseră și fălcile îi atârnau, în timp ce burta îi creștea cu câte un deget în fiecare zi, până ce s-a făcut așa de mare de nu mai puteau să-l scoată din casă.

— Acesta este blestemul lui Constantin Berca, a cunoscut gura satului. El poate să blesteme și ce spune el are greutate.

Părintele Dimitrie a cercetat-o iar pe Baba Fira, punând-o să-i răspundă la întrebări cu mâna pe Biblie, bănuind-o că e amestecată într-un fapt atât de cumplit ca împlinirea unui blestem. Dar Baba Fira nu avea nevoie să fie amestecată pentru a-i spune că nici unul dintre leacurile de pe lume, îngăduite sau osândite de Biserică, nu-l mai pot salva de acum pe Enache Mâzgău. Şi nu era lucrarea ei, părintele poate să fie sigur de asta.

În vremea aceea Enache Mâzgău suferea atât de tare, încât durerile lui uscaseră iarba din curte. Nu mai putea mânca nimic. Omul cel mărunțel de altădată devenise o arătare înfricoşătoare, ce nu mai avea loc în pat şi dormea pe jos, suferind mai mult decât se poate închipui. S-a stins în următoarea zi de duminică, în timp ce la biserică se ținea slujba.

Constantin Berca credea că e pe jumătate de vină şi se gândea în toate felurile dacă nu cumva după istoria aceasta şi cea cu ciobanul sălişte an Andreiaş Gozgu nu se dovedea că el e născut pe pământ pentru a strica rostul şi orânduiala, mai degrabă decât să facă lucrurile să-şi intre-n făgaş. Nu a mers la înmormântare dar, în după-amiaza zilei când trupul lui Enache Mâzgău fu coborât în pământ, plecă de acasă fără ca Domnica să-l vadă şi fără ca ea să afle că nu-l va mai vedea o bună bucată de vreme. Ar fi fost de ajuns o singură privire de-a ei ca să înțeleagă ce îndoială i-a cuprins sufletul, şi ar fi încercat să-l împace. S-ar fi temut că el se duce să ceară socoteală ielelor că l-au ales, că-l țin în legătură cu cuvântul şi fapta. Căci unde să fi ajuns acele cuvinte în adâncuri, dacă nu la ele, acele fecioare care se joacă şi glumesc cu viețile unor oameni?

Drumul lui Constantin Berca a dus la început către livadă. L-a văzut trecând hangiul Constantin Dulubaş, apoi Ioan, feciorul al doilea al lui Niculae Fântânaru, care mai târziu va istorisi tuturor celor care vor dori să asculte ceea

ce a văzut, căci el a fost ultimul care i-a zărit chipul lui Constantin Berca înainte de plecarea aceea. Nu sunt cuvinte îndeajuns pentru a descrie paloarea obrazului lui, ca şi aerul de înstrăinat pe un pământ necunoscut şi neprieten, de om fără refugiu, rătăcitor.

Constantin Berca trecu de livadă, urcă spre culmea dealului, apoi pe Măgură către miazănoapte, către sălbăticia codrului. Acolo se opri şi vru să se roage pentru iertarea păcatelor mâniei, dar nu găsi putere. Brazii se legănau uşor, alinați de aripa unui vânt de seară. Spre Carul Mare începeau a luci primele stele, iar în urma lui se stingea în umbre lunga vale şerpuitoare a Râului Doamnei. Privirea nu putea să i se oprească asupra nici unui lucru, ca şi cum totul ar fi fost atât de lipsit de temei, încât i s-ar fi scurs dinainte şi ar fi vrut să-i scape. Un somn greu păru a-l atinge cu aripă moale, dar el nu-i ascultă glasul, pentru că ştia cine se află în spatele somnului. Căută pe cer luceafărul care, învăluit între nori, însemna ceasul serii, şi către el se rugă: cerea dezlegare de sub vraja de a avea prea multă putere în cuvânt. Ca un taler împărătesc de aur, luna plină era şi ea învăluită-n nori, lipsind pământul de lumină şi ştergând toate drumurile de întoarcere. Paşii lui se rătăciră prin pădure, în întunericul cel mai adânc. A lăsat cărarea să-l conducă. Crengile îl loveau peste față şi-l zgâriau, păreau a vrea să-l țină pe loc. Mirosul de pământ reavăn îi umplea pieptul, îmbătându-l cu o dulce amețeală a pierzaniei. După câteva clipe de mers, ori poate după câteva ore, se arătă în fața sa portalul cu încrustări de abanos care se afla la intrarea în peşteră, străjuit ca la casele domneşti cu lampioane venețiene şi cu coloane de lemn încrustat, cu lanțuri mari şi groase şi zăvoare negre, late cât un trunchi de om. A păşit pe dalele de piatră fierbinți ca plitele de cuptor, până la scările ce coborau în adâncuri, pe care a început să le coboare fără să întoarcă privirea. Era întâia

dată când venea altfel decât în somn în țara subpământurilor nesfârşite, aşa cum ielele de altfel îi profețiseră că se va întâmpla. Îi fusese dat ca trupul să ajungă acolo unde oamenilor nu le e dat să vină decât cel mult în vis, şi asta numai atunci când sunt chemați fie pentru a li se dezlega ceva, fie pentru a cunoaşte un har pe care nu-l puteau primi în altă parte. Pentru ele era o joacă, dar unii oameni îşi pierdeau mințile într-o astfel de călătorie. Constantin Berca se aplecă pentru a ocoli stalactitele de întuneric ce străjuiau ca o pădure bolta aflată în înălțimile sălii de peşteră, o înălțime spre care privirea nu ajungea, dar unde se ghiceau zburând în văzduh liliecii. Pereții erau luminați de torțe care împrăştiau un fum înecăcios şi trosneau devorate de flăcări fără de moarte, căci lumina lor nu avea nici început, nici sfârşit. Şi a mers pe acolo Constantin Berca cale atât de îndepărtată încât de-a lungul drumului îl cuprinse uitarea. Mai lung decât drumul spre Bucureşti, mai lung decât drumul spre Rahova. Şi nu mai ştia cine este, din ce țară vine şi unde se duce, pentru că nu mai rămăsese decât vis înaintea vederii, schimbând totul, părând a-l schimba şi pe el în altcineva pentru a doua oară. A ieşit la capătul acelui drum secret într-un loc cu lumină, un loc diferit decât palatul pe care-l văzuse în întâlnirea din vis şi se aştepta acum să-l regăsească, şi se simțea odihnit ca un prunc, după un somn liniştit şi fermecat, atât de împăcat cu sine cum nu mai fusese niciodată. Şi, totuşi, el ştia că nu dormise nici o clipă.

Se afla de acum pe culmea unui deal cu pământ roşietic, cu pietre uriaşe, de o uscăciune atât de mare, încât nici un fir de iarbă nu se ridica spre cer. Aerul era umed şi fierbinte, cu miros sărat. În vale se întindea un oraş cu case înghesuite unele peste altele, albe şi învelite într-o crustă de var care se cojea arsă de soare. Văzu oameni cu chipuri şi ele arse de soare, încălțați cu sandale cu tălpi de lemn, şi

văzu jandarmii lor îmbrăcați altfel, copiii lor jucându-se, femeile lor cu ochi negri, brutarii care ardeau în cuptoare pâine gata uscată, negustorii care învârteau bani diferiți şi, când într-un târziu auzi că numele oraşului acela era Pireu, se gândi că aceasta era o nouă glumă a fiicelor de împărat din adâncuri.

Când înțelese depărtarea de casă la care l-a împins drumul prin țara subpământurilor nesfârşite, Constantin Berca se simți copleşit de dorința de a se întoarce. Nu mai găsi nici urmă de drum înapoi, căci dealul se închisese pe nesimțite. Nu ştia limba greacă şi nu avea la el nici unul dintre minunatele acte noi pe care stăpânirea le adusese la Valea Rea. În prima seară, Constantin Berca a coborât către mare şi şi-a găsit adăpost sub nişte stânci arse de soare.

La acelaşi ceas al serii, Domnica a simțit că bărbatul ei s-a rătăcit şi că lucrurile sunt mai încurcate decât o simplă rătăcire pe munte. S-a dus la Baba Fira şi a înduplecat-o să-i ghicească cu bobii, cărțile sau iarba fiarelor ce s-a întâmplat cu bărbatul ei. Bătrâna s-a lăsat convinsă cu greu. Apoi, încă de la primele semne din descântec, Baba Fira citi:

— E în viață şi bine sănătos, doar că nu mai înțelege nimic din ce se vorbeşte în jurul lui şi i-a fost luată puterea cuvintelor, aşa cum el singur s-a rugat. Ielele nu au vrut să-l primească şi i-au îndreptat paşii către alt loc din lume, pe care i l-au adus mai aproape, cale de o zi de mers pe o cale secretă.

Trebui să mai încerce roata norocului şi a ghicitului pentru a-i spune, citind în cărți:

— A plecat să-şi împace inima, iar acum vrea să se întoarcă, curat şi fără nici o mânie. Doar că nu e deloc uşor şi trebuie să-l ajutăm.

Atunci când Baba Fira a încercat să ghicească şi în bobi, lucrurile au luat altă înfățişare. Trecând pe drumul

acela ascuns, Constantin Berca ştersese orice urmă a plecării sale şi nici o vrajă n-ar fi putut să-i dea de capăt pentru că el, pe suprafaţa văzută a pământului, păruse a nu pleca nicăieri. Bobii îl citeau pe Constantin Berca acasă, ca şi cum nu ar fi ieşit din ograda lui. Cu toate acestea, cărţile cu treizeci şi două de chipuri simţeau dorinţa lui de a se întoarce numaidecât acasă dintr-o ţară străină. Faptul că el nu mai găsea intrarea peşterii care-l dusese la celălalt capăt al lumii era ghicit în descântecul Babei Fira ca o piedică uriaşă care-l ţinea legat de depărtări. Iar când Biblia se deschise singură la o pagină anume, către sfârşit, ea spuse:

— Să facem o vrajă pentru Faptele Apostolilor şi să ne rugăm să primească şi el darul de a vorbi în limbi, ca să găsească drumul spre casă. O să-i trebuiască darul de a vorbi elina.

Poate aşa s-a întâmplat de a învăţat Constantin Berca greceşte în câteva săptămâni, câteva cuvinte, atât cât trebuie, şi a început să lucreze ca lemnar pentru negustorii din Pireu. Vestea că lucrează lemnul foarte bine l-a făcut căutat în port. Atunci l-a cunoscut pe căpitanul Hristu Sava, care avea nevoie de un lucrător pentru vasul lui într-un drum către Constanţa. Căpitanul era fecior de oieri şi în tinereţe păscuse turme atât de mari încât marginile li se pierdeau dincolo de zări. Îşi schimbase meseria, pentru că iubea marea şi spunea că nu poate respira decât deasupra valurilor. Pentru el, marea era nesfârşită şi vie, i se părea că-l cheamă şi că dintotdeauna nu l-a aşteptat decât pe el. Slujise toate muncile de pe corabie până când, după ani de furtuni şi călătorii îndelungate, ajunsese căpitan, stăpân pe vasul lui. Era un om care-şi făcea propriile reguli pe punte. În decursul acelor ani navigase de la Port Said la Gibraltar, purtat înainte de o nelinişte aparte: era în război cu nemărginirea. Putea presimţi furtunile şi vârtejurile şi ştia şi el să ghicească viitorul, dar în brize şi vânturi. Poate de

aceea dintre toți cei cu care a stat de vorbă Constantin Berca, el a fost singurul care i-a înțeles înstrăinarea şi a fost singurul care l-a crezut atunci când i-a explicat venirea la Pireu nu pe un drum obişnuit, ci pe o cale secretă, deschisă prin munte, un tunel ce nu se mai poate regăsi şi care ar trece nu departe de palatul ielelor. Căpitanul Sava l-a ascultat pe Constantin Berca spunându-şi povestea într-o seară fierbinte, după o zi de trudă istovitoare, şi la sfârşit i-a spus că nu mai are mult de petrecut în acel oraş: ridicau ancora curând şi mergeau la Constanța.

Pe corabie se va vedea cum de fapt căpitanul nu avea nevoie de lemnar, dar credea că în vis pot fi dezvăluite comori şi se pot arăta drumuri noi, şi de aceea e bine să ai cu tine la drum lung pe mare un vânător de visuri. Pentru el, lemnarul valah ar fi fost unul dintre aceia. Mai ştia şi că dintr-o uriaşă tristețe poate izvorî depărtarea. Ştia şi că din cuvinte poate să se nască moartea, şi mai ştia că munții au rădăcini, precum copacii, dar marea are frunze, foarte multe frunze, foarte subțiri, pagini de lichid aruncate una peste alta. Ştia căpitanul că descântecele au mare putere pe lume şi că oceanul nu le stinge. În felul acesta s-a îmbarcat Constantin Berca pentru Constanța şi a văzut el insulele Mării Egee, armonia valurilor şi a vânturilor ce se unduiau deopotrivă, insule mici cât o ogradă şi stânci subțiri cât un drumeag de munte pe care la vreme de furtună se odihnesc sirene. Şi a văzut sub pânza apei alcătuiri de culori roşii sau verzi în care (istorisea căpitanul) eroii din vechime îşi ghiceau şi ei viitorul şi despre care se povestea că sunt pietre înzestrate cu viață. Din depărtare, Constantin Berca văzu Sfântul Munte Athos, de unde se înălțau către cer şuvoaie de fum albăstrui şi cețos care erau rugile călugărilor, rugi în toate culorile curcubeului, după cum şi aceia se rugau în toate limbile pământului. De îndată ce Muntele se pierdu în zare şi rugile rămaseră în urmă,

căpitanul Sava începu din nou să împartă porunci marinarilor săi, răcnete amestecate cu înjurături de cele sfinte, cristelnițe şi tămâi şi draci şi îngeri, alături de cele ruşinoase, în toate limbile Orientului, într-un amestec pe care nu-l mai înțelegea decât el. Pe vas se mai aflau alți patru călători, pe care căpitanul se tocmise să-i ducă la Constanța, toți adunați de prin port în ultima clipă: un negustor armean de haine scumpe şi fireturi, un student neamț care mersese în Grecia pe urmele lui Homer, un călugăr sârb de la o mânăstire din preajma Kievului, care se întorcea de la Atena cu nişte scripte, precum şi un cârciumar grec care-şi muta întreaga afacere din Pireu în altă parte. Aceştia şedeau deoparte şi nu se amestecau în gălăgia şi iureşul marinarilor, ci ieşeau pe punte numai cât să-şi vadă de ale lor. După ce au trecut de insula Samotrace, vântul a stat şi zăpuşeala a dovedit toată cuprinderea mării. Atunci unul dintre marinari a descoperit stricăciunea şi a început a striga, înspăimântat de moarte, că butoaiele cu apă de băut s-au spart.

Căpitanul a auzit strigătul şi a ieşit pe punte. Ceea ce la început a părut a fi o glumă, se dovedi a fi cea mai cumplită încercare pe care marea o poate pune înaintea unui om. Tocmai atunci vântul stătuse, iar corabia rămăsese nemişcată în mijlocul apelor, cu pânzele ostenite, într-un loc de unde nu se zărea pământul, la fel de țintuită locului ca atunci când e priponită în două ancore.

— Asta însuşi dracul ne-a făcut-o! spuse căpitanul, cu brațele ridicate către cer, privind dezastrul din cală şi din văzduh.

Nu-i venea să-şi creadă ochilor. Într-adevăr, toată apa dulce se irosise, şi nu mai era nimic de făcut sau de reparat. În prima zi au udat cârpe pe podeaua calei, să strângă bruma de apă dulce ce mai rămăsese din revărsarea celor trei butoaie. Apa, însă, se făcea nevăzută, ca şi cum ar fi

fiert şi s-ar fi transformat toată în aburi sub ochii lor. Au încercat să păstreze acei aburi, să-i strângă în pânze întinse şi să bea picăturile, cum zânele din poveştile pentru copii beau picurii pe care roua îi lasă în iarbă la prima oră a dimineții. Dar pentru cei doi-sprezece oameni de pe corabie nu mai era apă de ajuns, iar vântul nu începuse încă să bată.

A doua zi, căpitanul găsi o sticlă de vin uitată, una singură, din care ajunse abia un gât fiecăruia. Dar vinul cald, în loc să stingă setea, mai mult o aprinse.

În cea de-a treia zi, negustorul armean văzu nişte umbre lucind peste ape, şi le vorbi, şi i se păru că ele îl chemau. Vru să coboare singur barca şi să vâslească spre miazănoapte. Cu greu l-au putut împiedica să nu se rătăcească pe labirintul mării.

În cea de-a patra zi, sub un soare ucigător, într-o lume fără vânt şi pe o corabie veche plutind pierdută pe mare, cu toții simțiră că-şi pierd minţile şi îi cuprinde o sfârşeală mai grea decât cea mai adâncă beție. Soarele ardea din ce în ce mai tare. L-au oprit pe unul dintre marinari să-şi taie venele. Visase că ar putea să-şi potolească setea dacă ar fi putut să-şi bea propriul sânge. Cârciumarul a încercat să sape în lemnul catargului pentru a face să izvorască de acolo apă. În tot acest timp, călugărul s-a aşezat într-un colț al punții şi a început să se roage, de nimeni altcineva auzit. Şi dintre cei aflați pe vas, nici unul nu părea a-l lua în seamă. Către seară căpitanul i-a strigat:

— N-am murit încă! Păstrează-ți rugăciunea pentru atunci!

Până când, în cea de-a cincea zi, călugărul a spus:

— Umpleți butoiul cu apă de mare!

Nu s-a grăbit nimeni să-l asculte, pentru că toți erau convinşi că au de-a face cu o nouă înfățişare a nebuniei. Şi nimeni nu l-a ajutat, aşa că a umplut singur butoiul,

ridicând cu răbdare şi credinţă zeci de găleţi. Apoi s-a aşezat în genunchi, cu fruntea lipită de cercurile butoiului, rugându-se în şoaptă. Către seară, când nimeni nu-l mai băga deja în seamă, călugărul le-a spus:

— Luaţi şi beţi apa vieţii!

Cu neîncredere, s-au apropiat cu toţii. Căpitanul a luat întâi o gură, apoi strigă:

— Apa asta nu e sărată!

Băură pe săturate, apoi adormiră pe loc, istoviţi, în vreme ce călugărul sârb, fără a fi băut un strop, continuă să se roage în şoaptă, stând în genunchi, ca să înceapă să bată vântul. Şi pe când ei dormeau, trezite şi împinse la lucru, adierile secrete ale Mării Egee începură să se adune în pânze. Căpitanului nu-i venea să creadă. Deodată, pânza corăbiei se umflă de sta să plesnească. Şi aşa plecă din loc corabia căpitanului Sava, după această nemaivăzută peripeţie. Iar lui Constantin Berca tot i se păru că cineva de pe alt tărâm l-a ţinut în mijlocul mării, să-l oprească să ajungă acasă, şi că de n-ar fi fost ruga acestui călugăr, corabia nu s-ar fi urnit niciodată.

— Ce rugă a fost aceasta? l-a întrebat străbunicul nostru, Constantin Berca, pe călugărul care mergea la Kiev.

— Am văzut un dans al unor făpturi nevăzute şi m-am rugat ca el să se oprească. M-am rugat ca hora să se strângă înapoi şi, dacă de acolo curge ceva către tărâmul acesta, să se oprească.

— Ce horă? l-a întrebat Constantin Berca. Despre ce e vorba? Ce vor de la noi?

— Nu ştiu, i-a răspuns călugărul. Nu ştiu ce înseamnă şi nu ştiu ce vor. Doar m-am rugat să se oprească.

Străbunicul nostru şi-a dat seama că acel călugăr putea citi visurile, şi plecând pe urma lor le-a putut deznoda, şi în felul acesta a putut el desprinde corabia din ţintuirea mării.

Aşa a ajuns înapoi la Constanța străbunicul nostru, Constantin Berca. Şi după altă zi şi noapte a ajuns la Bucureşti, şi de acolo la Valea Rea. Şi nu ştia încă dacă vraja s-a rupt sau dacă ielele se mai joacă încă cu locurile pe unde umblă el.

Acasă, poarta era închisă şi Elifterie dormea ghemuit pe paie lângă soba cea nouă pe care Constantin Berca o terminase înainte de-a fi cuprins de marea nelinişte a tinereții sale şi de ciudatul lui drum până la Atena. Domnica țesea la război o pânză ciudată, fără de culoare, care noaptea se desfăcea singură. Ea a fost cea dintâi care l-a îmbrățişat, deşi abia de l-a cunoscut, cu barba aceea şi cu chipul ars de soare. Ea înțelesese că neîmpăcarea lui îl aruncase departe şi ştia că i-a trimis un descântec în ajutor.

— Ştiu că toți bărbații au vremea lor de risipire şi nebunie, când sunt în stare să se ducă până la capătul lumii după umbre.

Constantin Berca i-a răspuns:

— Nu mai e nici o umbră nicăieri. Nu voi mai pleca niciodată.

Şi nimic nu părea că va schimba vreodată mersul lucrurilor în satul Valea Rea, în mijlocul munților.

3

Am auzit-o pe Miruna întrebând-o pe mama, înainte de culcare, dacă ştie că frumosul oraş Atena, cel cu casele albe şi înconjurat de stânci, este la capătul pământului, dincolo de locul unde mor vânturile, şi apoi dacă nu cumva domnia sa căpetenia tâlharilor de Vlaşca, Oarță Aman, mai trăieşte şi mai înspăimântă trecătorii de pe autostradă. Mersesem de câteva ori cu maşina către Bucureşti şi văzusem pădurea aceea, sau cât mai rămăsese din ea. Şi nu era deloc neagră sau înspăimântătoare.

Miruna avea de acum multe întrebări de pus. Vroia de pildă să ştie pe unde e intrarea spre ţara subpământurilor nesfârşite. Şi dacă e adevărat că adormind doar în anumite locuri de pe Măgură poţi să treci într-acolo printr-o poartă jumătate vis, jumătate adevărată. Bunicul avea toate răspunsurile. Poarta aceea se găseşte pierdută printre ierburile de la miazănoapte, poate pe munte, între jnepeni, poate în vreo stâncă, poate e doar un ochi în pământ sau o umbră ce nu se mişcă niciodată după soare, în pădure. Dar nimeni, nicicând, nu a putut-o folosi după voia sa, nici n-a ajuns să se şi-ntoarcă la palatul cel despre care se povesteşte.

— E cea mai ciudată născocire din câte am auzit, a spus Miruna. Cum ar putea să existe aşa ceva?

— Născocirea aceea e nimic pe lângă asta, îi spusese în timpul acela îndepărtat Niculae fântânarul părintelui Dimitrie, acum gura satului zice altceva, se vorbeşte despre sfârşitul lumii.

Pe vremea aceea, spunea bunicul nostru Niculae Berca, satul era plin de bătrâne care ştiau tot felul de meşteşuguri vechi, de ghicit şi de lecuit, de amestecat apele şi vieţile oamenilor, de vindecat relele pământului. Baba Fira, despre care bunicul ne povestise până acum, nu era decât cea mai meşteră dintre toate, şi se oprise din vrăji pentru că o speriase părintele cu focul gheenei. Acum, însă, nu se putea afla cine a pornit zvonul despre Apocalipsă. Părintele a crezut că Domnul vrea să ne ia minţile şi că atunci răsar astfel de gânduri şi se mai şi împrăştie. Poate unde se va fi apropiat anul 1900, o cumătră a Babei Fira, pe care tot satul o ştia de Baba Safta, spusese într-o seară de duminică, pe lună plină, că în cărţi i-a dat că vine sfârşitul lumii.

— Minciuna aceasta a fost ultima vrajă a babelor! proclamă părintele Dimitrie, fericit de o asemenea ocazie

care deschidea poarta alungării tuturor eresurilor. Acum o să se termine cu toate bazaconiile, pentru că datul în cărți şi-n bobi se vor dovedi greşite! N-au decât să le creadă, pentru o vreme. Când se va dovedi că ele s-au înşelat, abia atunci se va vedea cât de mincinos e ghicitul şi cât de mare e puterea adevăratei credințe.

— Nu se poate să fie sfârşitul lumii, a anunțat Baba Fira la o şezătoare, o săptămână mai târziu. Mie nu mi-a dat aşa ceva nici în cărți, nici în bobi.

Vasăzică era adevărat, încă ghicea şi încă încerca să vadă viitorul, şi nu lăsa să-i scape puterile ei ascunse. Părintele Dimitrie fu dezamăgit să audă o asemenea veste. Era vorba de singura persoană pe care el o convertise şi o curățise prin slujbă de păcate vrăjitoreşti. După ce Baba Fira a spus că nu vine sfârşitul lumii, cele două bătrâne au devenit duşmance de neîmpăcat.

— Dar dacă totuşi au dreptate şi vine apocalipsa în anul 1900? l-a întrebat fântânarul pe părinte, la spovedanie.

Fântânarul i-a spus şi lui Constantin Berca despre tulburarea apelor din adâncimile muntelui, care se simțeau în fierbere cu beţişoarele fermecate. Dar poate nu însemna acelaşi lucru. Poate anul 1900 nu însemna totuşi sfârşitul lumii, ci un Rege nou, sau naşterea unui nou profet, sau zidirea unei noi împărății.

Tot atunci, s-a întâmplat că inima părintelui Dimitrie a fost cuprinsă de îndoială. Trebuie că el s-o fi întrebat dacă nu cumva, totuşi, ceva din toate descântecele acestea e adevărat. O noapte întreagă s-a chinuit în rugăciune şi gânduri, între disperarea că toate eresurile ar putea fi adevărate şi temerea că se pot citi semnele cărții din urmă, despre care ştia foarte bine că în orice moment se potrivesc mai bine de jumătate. Abia după noaptea aceea de rugă în vechea bisericuță de lemn a satului, părintele auzi un glas care-i porunci astfel:

— La Valea Rea trebuie ridicată în vatra satului o biserică de piatră şi zid, alături de cea de lemn, o biserică care va ține o mie de ani de acum înainte.

Acesta era semnul pe care părintele Dimitrie îl aştepta. Aşadar sfârşitul lumii nu va urma în următoarea mie de ani, şi lui mai mult nu-i trebuia să ştie. Reuşi în mai puțin de un an să facă să lucreze întreaga obşte a satului, pe care o făcu să muncească şi să trăiască de parcă n-ar fi fost zvonuri despre sfârşitul lumii, ci ca şi cum Facerea lumii nu s-ar fi încheiat. A dirijat lucrările cu energia unui faraon dominând construcția propriei sale piramide. Au venit meşteri zidari de la Câmpulung, iconari vestiți de la Braşov, au adus clopot sfințit de la Mitropolie, proaspăt sunet către cer, între clopotele creştinătății, acolo unde i se cuvenea de acum locul şi măruntei aşezări Valea Rea. Să se ştie până departe de acest sat unde a ajuns în sfârşit Vestea cea mare, în vreme ce creştinătatea calcă în picioare ultimele credințe păgâne, aşa cum Sfântul Gheorghe a călcat în picioare balaurul. Unii ziceau că singurul motiv de grabă era bătrânețea părintelui, care vroia să lase toate lucrurile încheiate în urma lui. Părintele Dimitrie vedea însă cu limpezime şi le povestea cu glas tare în fiecare zi despre clipa în care obştea de la Valea Rea va fi chemată la Judecata cea de pe urmă, pentru a fi mustrată pentru toate păcatele ei şi pentru a fi iertată de păcate numai cu măsura acestor zidiri. Şi ce am zidit noi? se întreba părintele, cu degetul către ceruri. Biserica din piatră, răspundeau unii. Las-o pe aceea, mormăia părintele, asta a fost săpată în stâncă acum şase sute de ani. Era o vreme când părintele Dimitrie trăia în apropierea luminii, văzând ceea ce văd îngerii, hrănindu-se cu ceea ce ei se hrăneau, adică cu duh sfânt. Cât timp a durat ridicarea bisericii de cărămidă, nu departe de lacul Învârtita, chipul său a devenit palid, ca de ceară, obrajii i s-au supt, iar mâinile au început să atingă

aerul cu foşnet uşor, ca de aripă. Şi când cineva îl întreba cât mai e din construcție, spunea aşa: Facerea nu s-a încheiat încă!

Transformarea sa şi-a continuat netulburată cursul până în ziua când Baba Fira s-a dus la părintele Dimitrie ca să-l roage să-i facă o slujbă de afurisenie Babei Safta, pentru că se folosea de puterea ei în ghicit ca să aducă vestea despre sfârşitul a toate cele. Bătălia de zvonuri între cele două bătrâne ajunsese ca o bătălie politică între mari artizani, şi unul dintre ei cerea sprijinul Bisericii. Această rugăminte avu un rol la fel de abrupt ca şi izgonirea din rai. Reîntors ca după o îndelungată cădere către pământ, părintele Dimitrie fu îngrozit de vorbele ei. Chipul lui redeveni omenesc şi strigă, cu voce de om tânăr:

— Dar o asemenea slujbă nu există în canon! Cum adică o slujbă de afurisire? Biserica strămoşească nu are slujbe de afurisire!

Erezia era cu atât mai mare cu cât Baba Fira nu putea să accepte că o ghicitoare care s-a ţicnit de bătrânețe nu poate fi afurisită în mod cinstit şi dreptcredincios atât în fața Domnului, cât şi a oamenilor, că nu poate fi blestemată la vremea slujbei de duminică, cumva pe muzica de la liturghie, între predică şi ultimul Tatăl Nostru de dinaintea împărtăşaniei. Părintele Dimitrie a dus mâna la inimă. A fost atât de uimit de una ca asta, încât a căzut bolnav de inimă rea. După ce vreme de zece zile s-a zbătut între viață şi moarte, s-a sculat, a ieşit în prispă, a privit cerul şi a murmurat:

— Femeia asta nu a priceput chiar nimic?

După primele cinci zile ale bolii sale, ajunse până la el vestea că Baba Fira şi Baba Safta s-au împăcat şi descântă amândouă bobii împreună, în căutarea adevărului despre apropiata apocalipsă. După ore întregi de descântec, până dincolo de miezul întunecat al nopții, în afară de o uşoară

stricare a cumpenei lumii, altceva nu au găsit, ca şi cum ar începe să moară o lume, dar una mică, neîntreagă şi stingheră. Ajunseră amândouă la aceeaşi părere, şi asta aveau să spună satului, că viitorul lumii e luminos, desigur, doar că animalele sunt în mare primejdie să rămână sterpe, că fructele vor fi mănate, că în iarna ce vine cartofii ar putea putrezi în pământ, că noi toţi vom muri unul câte unul, la soroc, şi că nici nu putem cere mai mult decât asta din partea Tatălui Ceresc.

Ridicarea bisericii din Valea Rea a durat paisprezece luni şi până la sfârşitul lucrărilor părintelui Dimitrie i-a revenit culoarea omenească în obraji, iar prunele şi merele s-au făcut în livezile satului la fel de bine ca-n oricare alt an. Nu a venit sfârşitul lumii. Uitată a fost profeţia.

Părintele Dimitrie avusese dreptate să se bucure la început. După aceste şovăieli în ghicit, bătrânele satului îşi pierdură orice temei. Nici una dintre spusele lor nu mai putea fi crezută. Începuseră să îşi încerce ghicitul la toate cele, de la măritiş la mărunte chestiuni de târguială, şi pe măsură ce făceau tot mai multe încercări, bagajul lor sporea cu tot mai multe înfrângeri. Atunci s-a petrecut un lucru ciudat, o adevărată aventură pentru lumea descântecului şi a ghicitului care nu avea să fie întrecută la Valea Rea decât de apariţia cafelei de provenienţă industrială şi a sistemului complet diferit de citit viitorul în zaţ. Baba Safta şi Baba Fira, fără ca una să ştie de cealaltă, fără să fie în vorbă, spuseră una dinspre Măgură, cealaltă dinspre partea din vale a satului:

— În curând va veni la Valea Rea însuşi Regele.

Asta se întâmpla în anii în care regele Carol n-ar fi părăsit pentru nimic în lume curtea palatului din Bucureşti, exasperat de ceea ce ştia că ar fi văzut în drumurile sale, de drumurile care nu sunt podite, străzile care nu sunt curăţite şi sunt pline de mortăciuni. De aceea cu atât mai de

necrezut părea noua găselniță a ghicitoarelor. Totul a fost privit cu neîncredere până în acea zi de joi când patru şarete boiereşti au adus ingineri nemți şi meşteri italieni care şi-au scos din genți hărțile şi au început să măsoare în lung şi-n lat una dintre pajiştile dinspre munte. La sfârşit şi-au confruntat însemnările şi au hotărât:

— Acesta este locul.

Mirarea oamenilor din Valea Rea a fost fără de margini în dimineața când zece muncitori constructori veniți din Bucureşti au trecut către munte. De acum zvonul era adevărat:

— Regele îşi face un palat la Valea Rea.

Pe vremea aceea toată lumea fusese cuprinsă de patima ridicării de ziduri noi şi satul s-a îmbogățit nu doar cu o biserică, ci şi cu case, cuptoare de pâine, grajduri, magazii de unelte, bucătării de vară, odăi şi poverne, dar nimeni altcineva în afară de ghicitoare nu bănuise vreodată că anii aceia aveau să aducă şi construirea unui palat regal atât de aproape de vatra satului. Se vede că era adevărat că Regele fusese impresionat de povestea acelui loc uitat de actele administrației şi îşi dorise să facă ceva pentru acel loc pe care îl va numi într-o cuvântare *ultimul loc virgin din Europa*. Iar faptul că lucrul la clădire nu avea să se încheie decât treizeci de ani mai târziu, sub un alt Rege, nu a ştirbit cu nimic meritul bătrânelor ghicitoare. Ele reuşiseră până atunci să înşele de mai multe ori ciudățeniile timpului şi să emită profeții adevărate, încât până şi părintele Dimitrie fu nevoit să recunoască într-o zi, la o nuntă, după un pahar de vin roşu, astfel:

— De atâția ani, bătrânele acestea îngână până şi liturghia cu un cuvânt înaintea mea.

Pentru bătrâne, acesta a fost doar începutul unui lung şir de anunțuri despre nunți, naşteri şi alte chestiuni familiare, fără să greşească prea mult. Prestigiul lor era la

fel de mare ca al Bisericii şi al jandarmeriei. Asta se întâmpla pe vremea când părintele a numărat, la cele două mii două sute de suflete trăitoare în sat, o adevărată industrie: peste treizeci de ghicitoare. Iar când povestea ajunse aici, Miruna îl întrerupse din nou şi întrebă:

— Cât din toate acestea sunt adevărate, bunicule?

Bunicul avea o istorie şi despre nori, soare, munte şi Facerea lumii, despre Domnul Dumnezeu şi ariciul cel înţelept, despre Nour împărat şi fiicele sale îmbrăcate în rochii cu trenă de azur, dar Miruna nu uita niciodată întrebările care o interesau. Sâmbătă seara ceru:

— Vreau să văd, bunicule, vreau să văd tot ce ai povestit.

În ziua de duminică ce a urmat, bunicul a dus-o pe Miruna la biserică, unde ea se întâlni prima dată cu Baba Fira, şi văzu o bătrână mai bătrână ca timpul, fără memorie şi cu capul tremurând uşor, cu ochii loviţi de albeaţă. Acolo îl văzu dormind la soare, într-o stare de linişte nemăsurată, pe Elifterie cel de la povarnă, şi ascultă glasul de aur al părintelui Dimitrie, despre a cărui vârstă bunicul îi spuse că a depăşit cu mult vârsta lui Matusalem şi că are acum două sute zece ani. Iar pe drumul de întoarcere către casă, cum mergeau ei pe drum, bunicul purtând-o de mână, Miruna începu un nou şir de întrebări. Toate erau despre timp:

— E mult de când ai fost copil, bunicule?

De fapt, cifrele nu folosesc la nimic, pentru că nimic nu se schimbă, Valea Rea e aceeaşi întotdeauna. Vârstele omului nu sunt ca vârstele copacilor, căci nu se măsoară unele la fel ca celelalte. Nici păsările de pradă nu trăiesc tot atât cât găinile, nici lupii şi urşii cât pisoii din casă, lucrurile nu se pot măsura unele cu altele, timpul e diferit pentru fiecare lucru. Iar faptul că Baba Fira, Elifterie şi părintele Dimitrie trăiesc încă, la fel de bătrâni ca pe vremea când Niculae era copil, ţine de dispensele de la unele legi ale

firii care îngăduie răsucirea timpului precum un şal în jurul unor personaje, o tulburare căreia i se mai spune şi viaţă fără de moarte şi despre care există o poveste în care cel mai interesant personaj nu sunt scorpia sau ghionoaia, ci timpul.

4

Tot în vacanţa în care ni s-a povestit istoria cu călătoria spre Elada, pe când părinţii noştri nu erau la Valea Rea, Miruna a făcut febră şi a avut primul coşmar. Totul a fost pricinuit de o spaimă. Era vară când aflasem că pe bobul de grâu se vede încrustat chipul lui Iisus când, pe prispa casei bunicilor, a urcat un şarpe. Miruna a luat furca de tors a bunicii în mână, pentru că altceva nu a aflat la îndemână, şi a rămas nemişcată, fără să ştie mai departe ce-ar avea de făcut. Aşa a găsit-o bunicul, privindu-se în ochi cu balaurul şi pândindu-l tăcută.

Nu fusese altceva decât un şarpe de casă. E adevărat că în prima clipă bunicul s-a gândit că putea fi o viperă neagră, una dintre acele creaturi care ar putea otrăvi şi făpturi uriaşe. Cunoscând însă că e un şarpe de casă, bunicul bătu din palme într-un fel anume, făcând să-i răsune pumnii. Şarpele cunoscu stăpânul casei şi se strecură afară, unde găsi o gaură în pământ, lângă trepte, şi pe acolo se făcu nevăzut.

Către seară, Miruna avu fierbinţeli, iar peste noapte a fost bolnavă de-a binelea. Bunica a înţeles că a fermecat-o şarpele. Mirunei i-a fost frig toată noaptea şi a doua zi ne-a spus că a visat şerpi, în timp ce o dureau ochii, de parcă s-ar fi uitat foarte mult într-o lumină intensă. Bunica îi dădu să bea ceaiuri din ierburi culese de ea şi nu închise ochii nici o clipă. Nici pentru bunicul n-a fost o noapte uşoară. Toate neliniştile lui dintotdeauna s-au strâns şi au venit în întâmpinarea acelei febre străine. De fapt, s-a temut că

poveştile lui aduc coşmaruri. Îmi aduc aminte că Miruna zicea prin somn ceva despre un cap de balaur...

Adevărul e vara aceea m-am gândit dacă nu cumva viaţa se aşază uneori în aşa fel încât lucrurile iau înfăţişarea cea mai tragică cu putinţă, şi am început să bănuiesc că povestitorii pentru copii sunt parte a unei conspiraţii a adulţilor şi fac în aşa fel încât istoriile lor să nu semene cu viaţa, ci să ascundă sfârşitul istoriilor, să îl schimbe într-un final fericit, precum cel de la *Albă ca Zăpada*, să dea paradisului ceea ce este al paradisului, izolând lumea poveştilor de finalurile istoriilor „reale". Abia mult mai târziu copiii ajung să deschidă ochii în lume şi au parte de imaginea întreagă. Bunicul nu părea să facă parte din conspiraţie. A scăpat multe poveşti care nu aveau un sfârşit de adormit copiii. Şi despre aceste lucruri era o poveste, pe care tot el ne-a spus-o. Se povesteşte că cel care stăpâneşte finalul istoriilor e o făptură cu trup de abur fierbinte, ochi azurii şi aripi de noapte pe care bunicul îl numea îngerul poveştii. Şi el hotărăşte când unora dintre copii le arată mai devreme decât vârsta maturităţii cum stau lucrurile.

În zori, când Miruna deschise ochii ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, văzu pe bunicul aplecat deasupra ei şi privind-o încruntat, cu faţa aceea de care unii se speriau. Se încruntă şi ea şi-l întrebă:

— Acum ce s-a întâmplat, bunicule?

Atunci el se însenină, o cuprinse în braţe şi râse. Apoi Miruna l-a întrebat:

— E adevărat că, pe vremea când eu dormeam, dumneata ai stat de vorbă cu o făptură făcută din abur fierbinte şi fum?

De atunci bunicul a început să se uite la Miruna cu alţi ochi. Acum avusese confirmarea: ea poate citi visuri, în timp ce mie mi-a spus că nu pot citi nimic, nici măcar chipuri.

Adevărul e că pentru Niculae Berca nu erau zile mai îngrozitoare decât acelea care urmau plecărilor noastre, a mea şi a Mirunei, de la Valea Rea. Şi nu e doar faptul că nu-i plăcea să stea singur, pentru că nu era niciodată cu adevărat singur: o avea alături pe bunica, avea şi alţi nepoţi. Dar era altceva. Pentru noi, el povestea. Ne arătase mie şi Mirunei încăperea mică şi friguroasă în care făcuse anii lui de şcoală, ne arătase livezile, pământul primit de noi – întreaga seminţie – pentru că străbunicul se bătuse cu turcii la Rahova, ne arătase satul întreg cu toate legendele lui, şi abia atunci lucrurile începuseră să se lege. O frumoasă poveste pentru noi, una care ne spunea cine suntem. Altminteri, când rămânea singur, pleca în grădină, acolo unde nu se mai auzea decât liniştea muntelui netulburată de nimic, şi parcă vedea aievea o poveste dintre cele pe care le spunea el acum copiilor, dar al cărui personaj era chiar el. Cu chip schimbat, copil sau tânăr, bărbat în toată firea – dar o poveste care nu are mai multă greutate decât o nălucă, ca şi cum un fir subţire de păianjen ar ţine-o suspendată în eter, pentru că acum nu mai este, ci a rămas demult în urmă. Nu putea rămâne tocmai el neschimbat, după aventura transformării lumii care nu mai este în poveste. Dintre oamenii satului de altădată, cei care săpau fântâni cu un meşteşug vechi sau umblau fără teamă cu mâinile goale între fiarele codrului, protejaţi de descântec, dintre toate chipurile de demult, n-a rămas decât o istorie nu mai puţin fantastică decât cea a Pietrei Doamnei sau cea a lui Aleodor Împărat. Aşezat pe iarbă, singur, Nicolae Berca îşi amintea primăverile copilăriei lui, când mama încondeia ouă cu desen în cale rătăcită, desen uitat astăzi, labirintice la chip şi fragile la atingere, vedea iernile cu colinde, jocurile acelea fără de capăt, şi năstruşniciile pe care le fac toţi copiii, vedea prima carte de poveşti pe care o deschisese vreodată, şi care i-a căzut în mână ferfeniţită la ceva ani

buni după ce începuse să citească ziarele, o carte în care era vorba despre califul Harun-al-Raşid şi covoare zburătoare, fiinţe cu puteri magice închise în sticle subţiri, tipsii astrologice pe care numai de le atingi în treacăt te cuprinde pentru totdeauna uitarea, cavaleri îmbrăcaţi în armuri descântate, animale care pot vorbi şi care pot vedea prin piatră. Lumea lui de poveşti, a copilului de demult, avea să i se pară mereu cea mai apropiată imagine pământească a raiului. Bunicul ne-a spus că fiecare om ajunge mai devreme sau mai târziu să privească lumea cu ochii poveştilor pe care le-a ascultat în copilărie, că sufletul nostru trece prin salba de înţelesuri şi minunăţii pe care le ascultăm în a noastră îndepărtată primă vârstă, şi că apoi lumea întreagă e zidită pe tiparul acesta. Aşa a plecat în lume Niculae Berca, în urmă cu tare mult timp, şi aşa supravieţuise el celor două războaie mondiale, pentru a ne spune nouă poveşti despre vremurile de altădată.

Când ne-am întors cu părinţii la Valea Rea, s-a bucurat că a putut să continue. De atunci nu ne-a mai povestit lucruri despre străbunicul nostru, tatăl lui, ci despre el. Îmi amintesc foarte bine prima dintre acele istorii. Era vorba despre primul lui drum către Bucureşti, atunci când a venit împreună cu tatăl său la negustorii din Obor. Pe drum, a trecut prin câteva târguri mari, prin sate aşezate la poalele unor dealuri încărcate cu vie, apoi sate de câmpie, unde vedeai odăi lipite cu pământ vecine cu zidurile de piatră ale caselor de ţărani înstăriţi. Trecând spre Bucureşti prin Codrii Vlăsiei, Constantin Berca îi arătase:

— Uite, asta-i pădurea tâlharului Oarţă Aman.

Nu mai era codrul de altădată, pentru că deja începuseră să-l taie pentru a face loc căilor ferate dinspre Bucureşti spre toate direcţiile. Atunci a început să se subţieze codrul.

A doua zi, după ce îşi terminară treburile din Obor, Niculae îl simți vesel pe tatăl său, care veni zâmbind către el şi îi spuse:

— Astăzi o să luăm tramvaiul, ca domnii.

Poate nu ştiți ce era tramvaiul pe atunci. Era o minunăție mai mare ca trenul, duduia pe şine printre casele oamenilor, pe străzi strâmte şi întortocheate, scrâşnind din toate balamalele, la fiecare colț. Niculae văzu întreagă Calea Moşilor, până la gârla Dâmboviței şi apoi străzile către Calea Victoriei, cele ce duceau spre Palatul Regal. Erau străzi cu case cu câte două sau trei caturi, înconjurate cu grădini de flori, cu garduri de fier, nu de lemn, vopsit în negru sau verde, cu motive de flori sau păsări, şi restaurante cu terase şi mese la vedere, totdeauna pline, lângă strada pe care treceau sacagiii şi lăptăresele cu donițe mari, şi unde mânau caii nişte birjari obraznici şi mereu supărați. În trăsuri, treceau grăbiți domni cu monoclu şi cucoane purtând pălării cu pene şi fuste până la pământ. Nu avea să uite niciodată acea imagine a lumii Bucureştilor.

Bătrânul Niculae Berca păşea acum pe vechea potecă din grădină, care ducea până departe, pe Măgură. Se simțea amețit, aşa cum i se tot întâmpla de multă vreme. Imagini fugare i se amestecau în minte. Un vârtej de gânduri rotea lumea înaintea ochilor. A trebuit să se aşeze jos, pe pământul uscat. L-am văzut cum se schimbase la față, cum a dus mâna la piept. Se auzea susurul pârâului, se vedea un cer înalt, pe care norii răzleți nu-l întunecau. Toamnă frumoasă, toamnă târzie. După câteva clipe ne-a zâmbit şi a spus că nu era nimic altceva decât o scurtă oboseală trecătoare. Acolo, după cum avea el să ne spună mai târziu, şi-a reamintit povestea lui Gheorghe Vartolomeu, pe care avea să ne-o istorisească la gura sobei, în vacanța de Crăciun, când părinții ne-au lăsat din nou la Valea Rea. Îmi aduc aminte că atunci când ne-a povestit-o eram acolo

Miruna, vărul Matei şi cu mine. A reuşit să ne pună pe gânduri şi să ne sperie, pentru că istoria aceasta era adevărată de la un cap la celălalt.

În mijlocul pădurii se adâncea, pe coasta de apus, un luminiş larg, în care bătrânii din vechime au vrut să ridice o povarnă. Rămăşiţele acelei încercări se mai văd şi astăzi, jumătăţi de ziduri de lemn ars şi bătut de ploaie. Către toamnă, brumărea înăuntru şi primăvara lupoaicele îşi ascundeau puii acolo. Paragina cuprinsese locul. Dar, înainte de asta, fusese vorbă între trei tineri să se prindă tovarăşi la oierit, să pună laolaltă turmele, să lege împreună munca, fie cu oile, vara pe munte, când după ziua de Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena turmele merg pe pajiştile de pe înălţimi, fie iarna, devale, în Câmpia Teleormanului. Pe-acolo unde vroiau ei să ridice stână era pădure neumblată, de-ţi era frică să te gândeşti la ea, darămite să ridici sălaş, atât era de întunecoasă şi străină omului. De fapt, Baba Fira le-a spus celor trei flăcăi nici să nu umble prin pădurea aceea, era vorbă din vechime c-ar fi fermecată. Se spunea că pădurea aceea se află chiar deasupra palatului ielelor, care e îngropat în adâncuri, cale de două verste adâncime sub Valea Rea. Dar Gheorghe Vartolomeu, tânăr şi niciodată întors dintr-ale sale, i-a spus chiar aşa:

— Nu ne pot speria pe noi farmecele!

Baba Fira le-a explicat cu frumosul, dar nu le-a putut schimba hotărârea, deşi printre altele le-a zis:

— Muntele e nesfârşit. Alegeţi-vă şi voi loc oriunde, dar nu în acel luminiş!...

Era o problemă de împărţire a lumii: acea parte a codrului nu era a omului. Tinerii de la Valea Rea din vremea aceea nu mai respectau la fel ca părinţii lor pământurile unde n-ar trebui să calce.

Ei au început chiar de-a doua zi să taie stejarii, să îmbine între ele lemnele, aşa cum se construia pe atunci,

când nu se foloseau scoabe, cuie sau altceva din fier. Atunci au dormit ei prima noapte în luminişul acela, păzind cu rândul focul până-n zori. Dimineaţa li s-a părut a fi cea mai frumoasă din câte au trăit vreodată, li se părea că de-atunci înainte nu mai au a se teme de nimic, căci locul fusese luat în stăpânire, iar de vorbele babelor vântul s-a ales, căci peste temelia noului sălaş a trecut prima dată soarele. În jurul lor străluceau ca nişte ochi curaţi sute de picuri de rouă. Apoi, priviră de pe munte, printre copaci, către vale şi văzură ca în palmă tot satul, cu ogrăzile şi casele lui împrăştiate peste tot. Îndrăgiseră fără scăpare locul acela şi nu le mai venea să coboare niciodată în Valea Rea. După ce stâna a fost gata, cel care a rămas singur cel dintâi acolo cu oile peste noapte a fost Gheorghe Vartolomeu, care părea născut să trăiască în sihăstria codrului. Era o noapte de miere şi tihnă, dintre acelea care cuprind somnul în vrajă şi-l poartă adânc, către locuri necunoscute. Dar, dincolo de miezul nopţii, se trezi Gheorghe Vartolomeu din somn, pentru că liniştea se stinsese în zvonuri de ape unduitoare, ca un şipot de apă, apoi se ridică în cânt amestecat şi nedesluşit, stingând în muzică râsete ca de copii. Se ridică în picioare şi ascultă cântul acela. Era ca un cor de voci tinere în biserică, făcând să răsune un altar nevăzut, în întunericul pădurii. Ieşind afară, le-a văzut şi el. Jucau în horă mică la o palmă deasupra pământului, cu trupurile luminându-le dinlăuntru. Stătu nemişcat încă multă vreme, pentru că auzise şi el legenda ielelor şi ştia că cine se mişcă atunci când le aude cântul rămâne pentru totdeauna strâmb. Erau stăpânele pădurii de stejar, făpturi de sevă, dragoste şi fum, trăind viaţă veşnică şi jucându-se cu muritorii atunci când îi prindeau în a lor putere. Gheorghe Vartolomeu le vedea pe toate douăsprezece, unele cu părul bălai, altele cu părul negru, lung până-n pământ. Lui i-au rămas privirile cu osebire la una dintre ele, cea cu ochii

albaştri şi păr ca pana corbului, îmbrăcată în rochie de atlaz albastru curat, cu desene levantine. Iar ea l-a simțit. Ştiindu-se privită, s-a desprins din horă şi, asemeni tuturor duhurilor ce răspund înşelător chemărilor inimii, merse zâmbind către Gheorghe Vartolomeu, privindu-l în ochi şi dansându-i aproape. El dădu a-şi face cruce, dar brațele-i erau prinse în chingi şi nu se putea mişca defel. Paşii ei erau altfel decât cei omeneşti, jumătate mers, jumătate dans, la o palmă deasupra ierbii, iar umerii ei goi, pe care el i-a văzut mai bine când ea s-a apropiat, păreau rotunjimi de marmură. Pământul împrejurul ei se îmbrăcase în lumină plăcută, aidoma luminii zilei. Deschise uşa colibei şi intră în încăpere. Păşi peste vatra de jar fără a se arde, înfrățindu-se fără durere cu cărbunii încinşi. Şi de acolo se ridică un vârtej roşu de aer amestecat cu scântei, care-l cuprinse şi pe el, şi cuprinse întreaga încăpere.

Atunci ea-i arătă stâna schimbată în palat de porfir şi îmbrăcată în pietre scumpe, învelită în covoare din țările Sudului:

— Vrei ca aceasta să fie casa noastră?

Dar Gheorghe nu răspunse nimic. Ispita aceasta a fost cea mai puternică încercare de care auzise el vreodată. Ea zise mai departe, netulburată de tăcerea lui:

— Vom trăi numai noi doi aici, noi împreună, şi dragostea noastră va străluci în lume ca soarele.

Era atât de frumoasă, încât el vru să strige: „Da!”, dar tăria minții îl reținu să nu-i răspundă. Acum ştia că e vrajă, că tot ce se spunea despre ele e adevărat, şi acum vedea cum se joacă ele cu muritorii.

Atunci, în vreme ce surorile ei din luminiş dănțuiau încet, rostind un descântec în graiul lor necunoscut muritorilor, fata cea de ispită şi fum ce se apropiase de Gheorghe Vartolomeu se aplecă lângă el şi-l îmbrățişă. Un

val de sânge îl izbi în obraji, căci atingerea ei era mistuitoare, şi îi aşează în inimă dorinţă de măsura nebuniei.

— Sau, mai bine, spuse ea din nou, vino cu mine în ţara de cetină, unde-om trăi la nesfârşit în dragoste.

Atunci Gheorghe Vartolomeu îşi adună ultimele puteri şi îi împinse de-o parte mâinile, şi fără a spune nimic închise ochii. Se mişcase, dar fusese nevoit, pentru că atingerea ei îl ardea, respiraţia ei îl făcea să-şi piardă minţile. Nu putuse rezista şi s-a mişcat, acolo unde singura apărare ar fi fost nemişcarea. Atunci, deodată, cântul şi hora lor conteniră.

A doua zi de dimineaţă, când cei doi prieteni ai lui sentoarseră la coliba din luminişul fermecat, auziră încă de departe bocet tânguitor de fluier. Era imaginea lumească a unui dor nemăsurat, fără de seamăn, o sfâşiere a inimii pentru o depărtare despre care oamenii n-au născocit cuvinte pentru a o numi, dar au cântec. Şi l-au văzut cum stătea acolo, cu ochii pierduţi, cântând o muzică pe care ei n-o mai auziseră niciodată.

— Ce e eu tine? l-au întrebat.

Stătea cu focul stins şi nu avea alt răspuns decât tânguirea aceea. Îi lipsea ceva şi ştia că nu va mai avea niciodată, că nu va mai întâlni niciodată ceea ce văzuse în noaptea aceea. Nu l-au putut face să povestească ce simte, nici atunci când babele făcură descântec pentru el, nici atunci când părintele Dimitrie îi citi şi se rugă la căpătâiul lui nopţi întregi. Gheorghe Vartolomeu pierduse darul cuvintelor. Aşezase între el şi oameni o doină, un şirag de porţi nesfârşite, toate ferecate în cântec de fluier. În cântecul lui erau doar umbre, fum şi dragoste. Ascultându-l, oamenii înţelegeau că Valea Plângerii există, că este un loc anume pe pământ, că cineva a ajuns până acolo şi s-a întors cu jalea aceea pe care ei abia de-o înţelegeau. Iar chipul i se schimbase într-atât de mult, încât oamenii îi

uitară primul nume şi îi spuseră de la o vreme Elifterie, cu mulți ani înainte ca bunicul meu Niculae Berca să-l cunoască întâia dată, în îndepărtata lui copilărie. De fapt, în lumea aceea chipurile se schimbau prea puțin, doar numele rămâneau aceleaşi, ca şi cum şiruri nesfârşite de oameni veneau pe lume doar spre a duce mai departe un rol, o părticică din ceea ce făcea să fie pe lume Valea Rea.

Într-o seară de iarnă, am fost şi noi să vedem cum citeşte Baba Fira viitorul. Am fost cu bunica. În camera ei, aprinsese lampa cea veche, cu lumină galbenă, cerată. A rostit un descântec şoptit, cu cuvinte ciudate, pe care nu le-am înțeles, deşi parte dintre ele parcă ar fi fost în româneşte. Baba Fira stătea cu ochii închişi, în lumina aceea rătăcită din alte vremi, şi părea să vadă până departe. Umbrele fugeau pe pereți şi prosoapele atârnate către tavan se preschimbau în cai uriaşi gata s-o ia la goană. M-am strâns lângă Miruna, şi ea m-a luat în brațe. Ni se făcuse frică, era prima dată când auzeam o limbă secretă. Bobii descântați se aflau de-a dreapta ei, în timp ce descântecul dădea târcoale. Roata timpului începu să toarcă, alergând mosorul, tăinuind şi destăinuind. Se iveşte călătorie, departe, peste mări şi țări, i-a spus ea bunicii. Cineva o să plece în lume, spuse Baba Fira, acum sau săptămâna viitoare.

— O să merg eu la Argeş, la târg, duminica viitoare, a spus bunica.

Dar vocea aceea parcă străină începu să vorbească despre altceva, altceva decât întrebase bunica, şi povestea despre ce scrie în bobi, iar în bobi scria despre feciori ai feciorilor Mirunei, despre limbi pe care nu le înțelegeam, despre o țară înconjurată de ape dinspre miazănoapte către miazăzi, departe de aici. Se rotea mosorul, se apleca lumina lămpii şi curgea din oglindă, mirosea a gaz, şi umbrele dezvăluiau. Alții îşi vor schimba numele, iar din Valea Rea

nu va rămâne nimica, decât un cimitir de cruci strâmbe peste care vor creşte ierburi înalte, şi poveştile noastre vor fi uitate, şi numele noastre vor fi uitate. Numai ielele vor ieşi în luminiş, dar nu vor mai găsi pe nimeni pe munte.

— Ce limbă este aceasta, bunico?

— Descântecele sunt în sârbeşte şi slavoneşte. Noi nu mai ştim ce înseamnă, dar cuvintele sunt încă puternice, încă îşi fac lucrarea.

Afară, dincolo de curte, lătra un câine de pripas. Vântul rece aduna de pe Măgură mirosul reavăn al pământului cuprins de ploaie. Se auzea vântul prin vârfurile copacilor, chemând norii să pună feregea stelelor. Şi către înalturi păreau că strălucesc pe cer nu luminătorii cei dintotdeauna, ci bobii cititori de viitor. Aşa mi s-a părut mie. Atunci Miruna a început să plângă, bunica a luat-o în braţe şi am fugit către casă. Îmi pare rău că nu am rămas să mai ascult. Acum mi se pare că începusem să înţeleg limba necunoscută cu care amesteca vorbele Baba Fira, şi că dacă aş mai fi stat să ascult profeţia aş fi citit ca într-o carte deschisă în ziua de mâine, pentru că limba aceea veche în care ea descânta poate fi înţeleasă dacă închizi ochii, respiri adânc şi deschizi larg aripile.

5

Apoi, după cea de-a doua vară de poveşti, a venit boala bunicului. Stătea în pat de dimineaţă şi până seara. Era cuprins de o sfârşeală şi de o slăbiciune care însemnau mai mult decât bătrâneţea. Când ne-au dat voie să mergem înăuntru la el, l-am văzut în cămaşa lui albă, desfăcută, cu pieptul gol, cum nu se mai întâmplase niciodată în miezul zilei. Părul în neorânduială, chipul obosit. În cameră, lucrurile păreau că au sărit de la locul lor. Îmi aduc aminte că atunci n-am înţeles nimic şi am rămas nemişcat. Am vrut să o ţin pe mama de mână, dar mama nu era acolo. Am

uitat unde e Miruna, deşi era alături de mine. Singurul lucru pe care mi-l amintesc după mai bine de douăzeci de ani despre clipa aceea e că desfăşurarea anumitor întâmplări se petrece aşa încât, în timp ce le trăieşti, nu-ți dai seama de nimic. Eram orb ca o cârtiță şi mă simțeam singur, şi vedeam că bunicul e bolnav şi-n camera lui a intrat neorânduiala.

Când am rămas pentru câteva clipe numai noi cu bunicul, am văzut că Miruna se urcă în pat, se întinde lângă el şi îi spune aşa:

— Bunicule, mai spune-ne o poveste...

Era probabil o glumă, l-am văzut pe el zâmbind. Bunicul abia de mai respira. Bunica îi adusese mâncarea şi aştepta ca noi să plecăm de acolo. Dar, ca şi cum jocul ar fi fost serios, bunicul o întrebă în şoaptă ce fel de istorie şi-ar dori să audă. Miruna i-a răspuns că ştie deja povestea vestitului căpitan Hristu Sava, care a murit pe mare, în timpul unei furtuni, îmbrățisat de sirenele pe care le visase toată viața, că nu mai vrea să audă încă o dată povestea voinicului Greuceanu, pe care o cunoştea foarte bine şi care e de fapt una clasică, nici pe cea a lui Harap Alb, care există de acum pe un disc *Electrecord*, nici pe cea a eroicului regiment Muscel care a fost decimat în trei rânduri, la Rahova, la Turtucaia şi la Odessa, în trei războaie diferite. Nu vroia să mai audă încă o dată nici povestea lui Vlad Ţepeş şi a dreptății sale, nici istoria vieții Sfintei făcătoare de minuni Filofteia, cea care-şi dormea somnul de veci la Mânăstirea Argeşului, nimic din toate acestea. Miruna ajunsese să ştie toate poveştile.

Bunicul închise ochii pentru a-şi aminti altceva. Şi atunci când privi din nou încăperea, ochii lui se opriră asupra lăzii de zestre a bunicii, pe care era pictată trecerea Dunării de la 1877 şi sărbătoarea reîntregirii de la 1918. Îşi aduse aminte de vremea când plecase pe front, când abia de

făcuse douăzeci şi unu de ani. Şi bunicul ne-a povestit ceva şi în ziua aceea. Nici până în ziua de azi nu ştiu cât era adevărat şi cât era invenție.

Miruna privea chipul bunicului şi asculta. Din când în când degetele ei se jucau cu franjurii macatului. La capul patului se găsea cojocul bunicului, cu inconfundabilul lui miros de coajă de nucă, care nu fusese încă acoperit de mirosul de medicamente. Stăteam alături de pat, pe un scaun cu trei picioare, cu capul pe mâna bunicului, şi el ne vorbea. Bunica aştepta şi, pentru o clipă, numai pentru o clipă, mi s-a părut că timpul s-a oprit doar pentru noi.

În vremea când războiul în Ardeal începuse, zicea bunicul, la Valea Rea veştile ajungeau cu o întârziere de câteva zile, ca de obicei. Se auzea că frontul e pe Jiu, după ce grosul bătăliei fusese peste munte, la Câmpulung Muscel. Apoi a venit vestea că frontul e pe Olt, şi inima ni s-a făcut cât un purice, pentru că a venit odată cu vestea mobilizării generale în satele de la munte. Bunicul era foarte tânăr şi a plecat la război. Apoi frontul a fost şi mai aproape: pe Argeş. După aceea n-au mai venit nici un fel de ziare, şi satul a rămas rupt de lume, legat numai de cele patru vânturi şi de cer. Până într-o bună zi, când la Valea Rea se arătară doi sergenți, un caporal şi şapte soldați, toți bălai şi din cale-afară de înalți, purtând cu ei un ordin de rechiziționare a animalelor şi a porumbului. Vorbeau între ei într-un fel de slavonească stricată, deşi purtau hainele armatei germane şi reprezentau în Munții Făgăraş împărăția germană. Ei nu erau decât avangarda batalionului de ocupație german care-şi stabilise comandamentul temporar într-o casă boierească dinspre Domneşti, o casă îmbrăcată în viță de vie şi cu un cerdac din lemn sculptat, pe care puseseră steagul german şi pe cel al împărăției chezaro-crăieşti. În acel cerdac ieşea în fiecare seară colonelul von Ziese ca să privească asfințitul şi să se uite îngrozit la lumea aceea străină şi haotică în

care-l adusese războiul şi pe care era chemat de acum s-o guverneze. După trei săptămâni a venit şi vestea că nemții au luat Bucureştii. Lucrurile se aşezară pe valea Râului Doamnei în făgaş nou; în fiecare sat, în locul jandarmilor apărură soldați nemți care strângeau la ordin oile cu sau fără miei, butiile cu unt sau sacii cu porumb. De la ei au văzut întâia dată oamenii de pe valea Râului Doamnei maşini de scris, lămpi de luminat cu pilă electrică, filtre de cafea şi pachete de ciocolată, conserve de fasole care se desfăceau cu un fel de cuțit în formă de Z, şi tot felul de alte lucruri care nu cresc pe munte. Stăpânirea germană a durat numai un an, dar au rămas de atunci câteva istorii. În anul acela de ocupație s-au întâmplat multe. Dar complicațiile au apărut abia după noaptea cu furtună în care o patrulă de călăreți ce însoțea un curier chezaro-crăiesc a dispărut fără urmă. Constantin Berca a auzit de la Niculae Fântânaru că ei s-au rătăcit luând în mare grabă calea prin munte către Ardeal, iar la locul ce se cheamă Cumpăna au dat de un oier care i-a ajutat pentru lămurirea drumului arătându-le calea către râpi. Peste trei zile a venit la comandament un maior însărcinat cu anchetarea misterioasei dispariții a curierului şi a gărzii sale, întrucât se pare că ducea un foarte secret mesaj al armatei împărăteşti. Unde fuseseră văzuți ultima oară? Către stâncărie? Sau către râpi? Nu s-a găsit nici urmă din ei. Fusese o noapte atât de întunecoasă, încât nici noaptea însăşi nu văzuse nimic: maiorul nu a obținut nici o informație. În plus, cartografii lor nu aveau planuri exacte cu labirintul de cărări pe margine de prăpastie, în plină pădure, cu întortocherile prin codrul din zonă, iar cercetările pe care le-au făcut echipele de teren n-au dat de nici o urmă. Constantin Berca se gândea că pentru el dispariția n-ar fi fost nici o problemă şi ar fi putut rezolva misterul numaidecât: totdeauna există un oier care trece cu turma şi vede fiecare întâmplare a muntelui. Nu umblă turmele pe

munte de capul lor, nici nu se poate ca un grup de soldați călări să nu fi fost observat de turmele ce aveau același drum cu ei. Lucrul acesta nu-l știa colonelul von Ziese, căruia mișcarea de turme și de ciobani i se părea haotică, lipsită de orice regulă, ceea ce îi făcea deocamdată imposibilă desfășurarea anchetei. Ochilor unui neinițiat, haosul din acele sate i-ar fi putut părea la fel de complicat ca o stradă de bazar. Lucrurile se cereau înțelese mai bine. De aceea colonelului îi veni ideea să pună întrebări satului întreg, fiecărui om în parte, despre ce cred ei că s-a întâmplat în seara aceea cu furtună. Un interogatoriu general. Cel care l-a mâniat pe colonel a fost Mihai, feciorul lui Niculae Fântânaru, care îi sugeră celui care punea întrebările că un întreg grup de bărbați tineri, înarmați, ar fi dorit înainte de orice altceva să se întoarcă acasă.

— Din armata germană nu se dezertează! răcni colonelul von Ziese, când traducătorul îi dădu răspunsul.

Mihai Fântânaru știa mult mai bine ca el cum stau lucrurile. Doar la el în șură va sta ascuns până la sfârșitul războiului un soldat bălai care vorbea cehește și de care nimeni n-a aflat nimic atâta vreme cât prețul acestui lucru era o viață de om.

I-a venit rândul și lui Constantin Berca să fie întrebat. Între timp, acesta dăduse jos din pod, împreună cu Mihai Fântânaru, care știa carte, resturile ziarelor la care el fusese abonat în ultimii treizeci de ani și pe care i le citise feciorul în fiecare seară. Au stat împreună noaptea întreagă până ce au strâns toate articolele ce relatau nenorocirile făcute de banda lui Oarță Aman, despre bandiții lui Gheorghe Ologu și ai lui Radu Vedeanul din Pitești, despre crime la drumul mare în plină zi, jaf de trăsuri ale poștei și atacuri de posturi de jandarmi, tot ceea ce în ochii unui străin ce nu avea înțelegerea timpului Munteniei putea fi prezentat drept actual. Cu aceste articole se duse la colonelul von Ziese în

dimineața următoare Constantin Berca, atunci când îi veni rândul, şi depuse o plângere formală, pe care comandamentul o înregistră pe loc, împotriva numitului Oarță Aman, ale cărui jafuri trebuie că au început acum să atingă curierii armatei germane.

— Dar ăsta e mort de ani buni! făcu traducătorul, în româneşte, înaintea colonelului von Ziese.

— Nu e deloc adevărat că a murit! făcu atunci Constantin Berca. Trăieşte şi face jaf la munte, printre ciobani, ducând viață de haiduc după ce întâia lui ceată s-a destrămat după împresurarea jandarmeriei.

Colonelul von Ziese ceru să-i fie tradus fiecare cuvânt al țăranului cel bătrân, apoi ceru traducerea fiecărui articol pe care Berca îl adusese din presa de senzație de acum douăzeci de ani. Pe măsură ce auzea întâmplările, chipul i se crispa, iar în cele din urmă fu înspăimântat de aceste informații şi clătină din cap:

— Valahia e-o țară de tâlhari!

Apoi îşi dădu seama că are nevoie de un supliment de trupe.

Ceva mai târziu avea să afle Baba Fira printr-un descântec de citire a trecutului că von Ziese fusese în viața civilă funcționar, un fel de contabil sau de inspector, dar că familia lui fusese bogată în vechime, că omul nu avea în comun cu armata decât un şir de avansări de pe urma celor trei ani de război. Nu făcuse nici măcar o singură zi de front, iar poveştile de groază adunate din ziare avură asupra lui un efect uriaş. După aproape o săptămână, pe ulițele tuturor satelor de pe vale apărură afişe în care se oferea o recompensă uriaşă pentru capul numitului Oarță Aman, despre a cărui existență comandamentul nu se mai îndoia de acum. Faptul că nimeni nu a dat vreodată vreo informație fu interpretat de autoritățile de la comandatură drept cel mai sigur indiciu că banditul cu pricina trăieşte,

vânează curierii chezaro-crăieşti şi este protejat de populația ostilă din zonă.

După câteva săptămâni, colonelul von Ziese ajunse la marginea disperării: toate măsurile sale de capturare a lui Oarță Aman au fost ineficiente, iar înaltul comandament cerea rezultate imediate. Hotărî să dubleze santinelele, să tipărească noi afişe promițând o recompensă şi mai mare, să organizeze pânda pe trecători, să facă adevărate capcane cu falşi curieri austro-ungari, să organizeze razii neaşteptate în jurul tuturor locurilor unde nevrednicul tâlhar s-ar fi putut ascunde. Când afişele fură lipite pe gardurile satelor, pe ziduri, la primării, la biserici, pe poduri, pretutindeni pe unde treceau oameni, şi imediat ce numele lui fu pe buzele tuturor, un soldat german fu prins în şura din curtea casei boiereşti în care se afla însuşi comandamentul zonal, fu tras înăuntru, legat fedeleş şi pălmuit. Apoi Oarță Aman, despre care soldatului i se păru că are consistența umbrei şi braț de fier, îi crestă obrazul cu hangerul, lăsând un semn în formă de cruce, după care îi iertă viața, şi-l părăsi acolo, speriat foarte şi acoperit de ruşine. Apoi se arătă ziua-n amiaza mare pe ulițele satului, mergând cu mâinile la spate, ca un gospodar ieşit la plimbare. Prin trupul lui bătea vântul. Cunoscându-l după chipul desenat pe afişe, care şi acelea erau făcute după o fotografie de epocă în care toate contururile erau neclare, după singura imagine aflată la dispoziția jandarmeriei, o poză făcută imediat după războiul cu turcii, femeile satului o luară la fugă înspăimântate. Căci semăna cu un întors din morți, cu chipul mâncat şi murdar, cu găvanele ochilor dezgolite luminând, cu mâinile osoase ieşind prin piepții mantiei, cu lumina soarelui răzbătându-i prin trupul străveziu, părelnic ca o felie de vânt. El a râs:

— Ei, ce vă speriați aşa? Nu voi ați dat acatiste şi v-ați rugat şi m-ați chemat să vin să-i calc pe nemți? Acum de ce vă e cu supărare?

Soldatul german crestat pe obrazul stâng raportă că s-a tăiat cu briciul la bărbier, iar superiorii lui se grăbiră să-l creadă. Numai că a doua zi a apărut încă un soldat german, tăiat încă şi mai urât, purtând trei sfinte cruci pe obraz, toate de o simetrie suspectă. Şi apoi încă unul, şi încă unul, până în acea sfântă zi de duminică de toamnă când apăru pe ulițele satului, călare pe un armăsar negru înstelat cu două semne argintii, urlând în gura mare, purtând două hangere la brâu şi pieptar ca-n Vlaşca aruncat peste umeri. Era însuşi căpetenia hoților, Oarță Aman, întors din morți în plin miez al zilei, netemându-se de soare şi nici de oameni, netemându-se de nimic şi mişcându-se ca un om viu, cu privire neagră şi gesturi grăbite. Trecu în galop pe lângă biserică, fără a se închina, şi clopotele începură să bată singure, trase de vântul care se stârnise din senin. Ajuns lângă poarta comandaturii, arătă cu degetul către încăperile nemților şi răcni, acoperind nechezatul calului:

— O să primiți ceva mai rău decât moartea!

Strigătul lui plecă în română şi lovi ferestrele vechii case boiereşti în germană. În jurul lui se stârni un vânt violet, care ridică praful drumului şi frunzele din şanțuri. Atunci înțeleseră oamenii satului de ce Oarță Aman nu-i ucidea pe soldații germani, pentru că în război nu moartea celui ce-ți e duşman contează, ci ruşinarea lui față de ai săi şi față de sine. Îi făcea să mintă şi să se ascundă, să se ferească şi să nu mai aibă încredere şi, pentru el, aceasta era bătălia. Pentru aşa ceva venise de pe cealaltă lume. La război se întâmplă că şi morții pot lupta, dar cei ruşinați sunt pentru totdeauna alungați din rândurile celor ce ar putea birui.

În felul acesta văzură oamenii satului destituirea colonelului von Ziese, prin ordin de la Înaltul Comandament, de care gura satului află imediat ce hârtia sosise şi împrăştie vestea pe toată Valea Râului Doamnei,

destituire fără îndoială în legătură cu ziua nefericită când, în dormitorul lui, colonelul von Ziese se tăiase singur cu briciul bărbierului şi-şi lăsase şapte semne în formă de cruce pe frunte şi obraz, în formă de Ursă Mică, cu o sângerie Stea Polară pe frunte. Toată lumea ştia însă cu cine avusese de-a face, cu sângerosul Oarță Aman care avusese curaj să intre în clădirea comandaturii, să-l prindă şi să-l cresteze, ca o umbră care-l apucase pe colonel de rever, după ce trecuse prin zid şi ieşise prin oglindă.

Dar virtuțile fermecate ale locurilor din Valea Rea, despre care se spune că se află deasupra castelului ielelor, locuri care pricinuiau apariții şi dispariții dintre cele mai curioase, s-au arătat limpede cinci ani după întâmplarea cu Oarță Aman şi colonelul von Ziese. Războiul se terminase, armata germană a plecat, Niculae Berca se întorsese acasă şi atunci au urmat cei mai buni ani din viața bunicului nostru. Au fost ani de pace. Despre anii aceia nu ne povestise mai nimic niciodată. În vara aceea, către munte, dincolo de locul unde Maiestatea Sa Regele avea de gând să-şi facă un conac de vânătoare, oierii l-au întâlnit într-o zi de miercuri pe domnul profesor Ambrozie. Era un om tare ciudat. Ciocănea stâncile muntelui cu uneltele lui, instalații şi fiare complicate la care ciobanii se uitară îndelung fără să le priceapă rostul, căci nu păreau nici unelte de măsurătoare, nici scule de pietrar, deşi semănau cu fiecare în parte. Omul acela se plimbă prin pădure, printre tufe şi bălării, apoi scormoni pământul cu o lopată de infanterie, urcă pe marginea râpilor şi aruncă de acolo bolovani după care era să alunece şi el de câteva ori, iar atunci când avea un public oricât de restrâns, oriunde pe munte, începea să le toarne poveşti despre timpurile de altădată. Venise cu un automobil care tuşea şi scotea fum ori de câte ori era pornit. Profesorul trăsese la vechiul han al lui Constantin Dulubaş, fuma pipă cu tutun aromat şi purta la ochiul stâng un

monoclu aurit, cu fir de mătase albă. Într-o seară, se strânseseră la han pentru a-l auzi povestind câțiva dintre oamenii satului, între care şi Constantin Berca. Hangiul, după ce îi turnă în pahar, se aşeză şi el pe un scaun să asculte. Domnul profesor povestea cu un farmec al oratoriei cum nimeni nu mai auzise la Valea Rea şi căruia nimeni nu-i putea rămâne indiferent.

— Satul vostru a fost întemeiat la 1335, după războiul de la Posada, atunci când regele Ungariei şi-a umplut gura cu nisip fermecat şi s-a făcut nevăzut în mijlocul bătăliei, ca să scape cu viață de pe urma puhoiului de pietre şi vipere pe care duşmanii i le aruncau din vârful muntelui.

Oamenii satului au râs, ca la o glumă bună. Şi acesta nu era decât începutul, pentru că mai departe, în fața lor se întrupau vechi teorii istorice despre localizarea Posadei. Întâi fu imitată pentru toată lumea caricatura cu barbă şi înălțime de Goliat a profesorului Nicolae Iorga, numai bun de luat în răspăr, apoi fură invocate chipuri de regi, cronicari şi sfinți care interveneau în povestire când le venea locul, fiecare adus în fața auditoriului împreună cu remarcile personale ale domnului profesor Ambrozie, care părea să-i cunoască fiecăruia viciul ascuns sau obiceiurile rele. Imediat după războiul de la Posada, zicea el, o mână de luptători au primit hrisov de stăpânire pentru Valea Rea de la însuşi Basarab cel Mare. Au venit aici cu femeile, copiii şi turmele lor. La începutul anilor 1700 erau aproape o mie de suflete. Apoi, după reforma lui Cuza, numărul lor s-a dublat. Pe oamenii satului îi descumpăneau cifrele şi datele exacte cu care lucra profesorul. Apoi el începu să se lanseze în prezentarea propriei teorii, că Posada a fost chiar acolo, puțin mai la miazănoapte de vatra satului, dincolo de lacul Învârtita, care pe atunci nu exista. Şi au fost buni prieteni în seara aceea profesorul Ambrozie şi oamenii din Valea Rea, până în clipa în care el le-a cerut cu cele mai clare

argumente academice să considere ideea de a schimba numele satului din Valea Rea în Posada. Unii dintre oameni s-au mâniat spunându-i că sunt ani buni pentru livezi şi nu se cade să iei în râs într-o astfel de vreme un nume cu noroc, sfinţit şi slujit atâta amar de vreme în preasfânta biserică. S-a rugat două veacuri pentru acest nume părintele Dimitrie, numele nu se mai poate schimba.

— Voi chiar credeţi că Valea Rea e nume cu noroc? a râs domnul profesor Ambrozie.

Şi atunci el începu o nouă spirală de istorii, polemici, argumente şi gesturi patetice prin care explica folosind hrisoave din vremi îndepărtate cum că Posada se află sub Măgura Verde, acolo unde albia Râului Doamnei se strânge între stâncării, de la Râpa Rusului mai la vale, unde se deschide drum către Ardeal pentru oieri şi turmele lor. Lui i se părea clar că Posada fusese acolo. Sătenii, însă, bănuiau fără a spune cuiva că acolo e a treia poartă spre ţara subpământurilor nesfârşite. Întrucât istoriile acelea întorceau pe dos tot ceea ce ştia satul, hangiul Constantin Dulubaş împreună cu câţiva alţii l-au luat pe sus pe profesor, i-au pus pălăria pe cap, l-au urcat în maşină şi i-au arătat calea către Bucureşti. Domnul profesor deschise geamul maşinii şi invocă drept ultim argument blazonul secret al Basarabilor, scutul de cavaleri iniţiaţi, blazon care constituia o dovadă indubitabilă asupra tezei sale: un înger aşezat deasupra stâncilor unei văi fără de fund, desupra căreia se ridica o cruce înaltă. Le spuse, ridicând degetul către ceruri:

— Eu sunt un martir pe altarul ştiinţei!

Apoi profesorul le vorbi prin geamul deschis al maşinii despre Basarabi şi le strigă că el a descoperit taina secretei dinastii a principilor cumani şi a devizei scrise pe blazonul lor tainic: *Prolem sine matre creatam.* Imediat ce strigă aceste cuvinte, ca şi cum ar fi rostit o formulă magică, un

vârtej îl cuprinse pe el cu automobilul său cu tot, lăsând în urmă un miros de benzină arsă, iască, pucioasă şi pipă cu tutun aromat. În fapt, el a lăsat în urmă şi înfrângerea definitivă a teoriei sale înaintea teoriei mult mai concludente a profesorului Iorga, care propunea localizarea Posadei zece kilometri mai la răsărit.

— L-aţi văzut cum a dispărut? făcu hangiul. Acesta a fost însuşi Ucigă-l toaca!

De atunci ne-a rămas povestea verii când diavolul însuşi a venit la Valea Rea şi a încercat să schimbe numele sfinţit al vetrei satului cu un nume nepotrivit.

Apoi bunicul s-a oprit din povestit. A venit seara şi odată cu ea somnul.

Ne-a povestit şi a doua zi ceva, o istorie pe care şi-a amintit-o atunci când a deschis ochii şi a văzut încă o dată pendula elveţiană veche de o sută de ani rămasă moştenire de la Constantin Berca, singura nebunie costisitoare pe care o făcuse vreodată cineva din familia noastră. În jurul lui se năşteau un fel de năluci parcă dansând, dar tăcute. Şi văzu o arătare fugară, nu poveste, ci imagine adevărată, cum în urmă cu aproape treizeci de ani trupele de securitate veniră prin Valea Rea ca să scotocească toate cărările munţilor pe acolo pe unde încercase să vâneze umbre şi colonelul von Ziese. Erau patru batalioane, chipuri încruntate, vremuri când se auzeau focuri răzleţe în noapte, arme automate noi, de model rusesc. Luaseră urma unor fugari. „Vin americanii!” şoptea bătrânul Manole Dridu cu urechile prinse în casca aparatului de radio. Îşi aducea aminte chipul lui, bătrânul îi făcu glumeţ cu ochiul, vin americanii, asta e tot ce spunea. Iar părintele Dimitrie, trecut şi el de vârsta de două sute de ani, se ruga fără a dormi, fără a mânca, se ruga să vină americanii mai repede şi să poată repara clopotniţa, şi apoi să facă danie la Mânăstirea Râmeţi, şi să facă drum la Athos, şi apoi drum la Ierusalim,

pentru că Facerea nu s-a încheiat încă. „Sunt cele şapte trâmbiţe!” zicea părintele, care nu mai putea auzi ce-i spui, dar care auzea foarte bine toaca cerului. „Nu mai pot ghici viitorul”, zicea Baba Fira, care începuse să nu mai vadă. „Cât sunt ăştia aici, în sat, bobii nu mai au nici o putere. Viitorul s-a înnodat.” Atunci când este scotocită, pădurea se întunecă încă şi mai tare şi îşi închide porţile către ţara de taină şi, de aceea, când soldaţii descoperiră culcuşul ultimului inorog, cu mirosul de apă de trandafir al lacrimilor sale, pădurea îşi încurcă potecile, de pe Măgură până departe, către Nehoiu, şi făcu să se audă glasuri himerice, care încurcară plutoanele pe cărările munţilor şi dovedi că nici un soldat nu mai poate răspunde nici unui ordin dacă este hăituit de făpturi nevăzute care pot să fie femei tinere şi frumoase dansând, sau pot să fie fiare ale pădurii înalte până la cer, ori bandiţi din alte vremuri alergând descăpăţânaţi pe pantele stâncilor. Apoi se văzu imaginea unei echipe de cartografi militari coordonate de un locotenent care, având misiunea de a desena harta completă a codrului, o hartă după care n-ar mai fi fost posibil ca cineva să se ascundă fără să fie găsit, merseră în cerc zile în şir pentru a desena numai labirinturi de clorofilă, hărţi verzi fără intrare şi fără ieşire, benzi şi pâlnii lipite între ele ca nişte tuneluri sau ca nişte ferigi răsucite în jurul unui stejar, ca un ghem înnodat în jurul Măgurii, totul petrecut în jurul satului Valea Rea. Niculae Berca le-a văzut atunci supărarea şi necazul şi în somn zâmbi, pentru că harta adevărată nu era aceea, după cum ştia el foarte bine. Apoi auzi o voce de femeie tânără şoptindu-i ceva într-o limbă veche, ca şi cum ar fi citit dintr-un hrisov, şi abia atunci adormi din nou şi i se păru că din toate acestea nu a mai rămas nimica. Şi povestea aceea a rămas neterminată, iar eu şi Miruna nu l-am trezit atunci când a aţipit.

Pe atunci, aveam şapte ani. La acel miez al nopții când eu încă dormeam, Miruna se trezi şi se ridică din pat, de lângă mine şi, fără ca nimeni s-o simtă, doar în cămaşa de noapte cu flori albăstrii, ieşi din cameră până în tindă, unde văzu cel mai adânc întuneric. Nu-i fu teamă şi merse mai departe, desculță, prin iarba din curte, până la banca de la poartă, cea adăpostită de părul din curte, cel care număra toamnele. Era singură în întuneric, nesimțind frigul, urmărind un murmur, ca şi cum ar fi chemat-o ceva. Şi atunci, după cum mi-a povestit ea mai târziu, chemat la întâlnire, auzi venind din înalt un trup ținut în văzduh de foşnet de aripi, sprinten şi puternic. Se afla acolo, la zece paşi depărtare de ea, întrupat ca un adolescent înalt, cu chipul din tinerețe al lui Constantin Berca de pe vremea războiului de la Rahova, cu aripile de un alb strălucitor gata să taie în zbor cerurile, încurcându-l când mergea pe pământ. La brâu avea o sabie cu mâner de fildeş în care se găseau îngropate pietre prețioase şi fir de aur, iar pe mâner se vedea singura pecete pe care Miruna învățase să o cunoască, pentru că o văzuse pe coperta uneia dintre cărțile bunicului: simbolul îngerului poveştilor. Căci el era, l-a cunoscut imediat, şi Miruna înțelese că a fost chemată la întâlnire de unul dintre împărații acestei lumi, cel care veghease apropierea noastră de bunicul şi, fără a se teme de o asemenea făptură făcută din abur fierbinte şi fum, i-a spus astfel:

— Cine tulbură somnul bunicului meu?

Nu i-a răspuns la întrebare, dar i-a spus alte lucruri. De la îngerul poveştii a aflat Miruna că Niculae Berca îşi amintea special pentru noi fiecare istorie, că fiecare glumă şi fiecare zâmbet ascundea câte ceva, o amintire nu neapărat fericită, un şir de naşteri şi de morți, un şir de întâmplări care se preschimbau, pentru ochii noştri, în anecdote numai bune de povestit. El îl învățase pe bunicul povestea

Blajinilor şi a ultimului inorog, cel doborât de tristeţe, povestea animalelor fabuloase, cu alcătuiri fantastice, pe care oamenii le-au întâlnit în diverse vremuri în Munţii Făgăraşului, şi toate celelalte istorii care nu trebuiau să facă altceva decât să lumineze copiilor vârsta de aur. Dar ei doi n-au putut rămâne multă vreme de vorbă, căci din înalturi se auzi un zvon de aripă întunecată, îngera morţii, cea cu ochi de tăciune şi chip de femeie frumoasă, împărăteasa tăcerii. Arma ei era o sabie de diamant care arunca raze de întuneric, raze care stingeau chiar şi strălucirea lunii pline şi a stelelor. Văzând-o, îngerul poveştii scoase paloşul şi se avântă către înalturi, schimbându-se în războinic temerar. El îi strigă ceva îngerei morţii, într-o limbă necunoscută, şi Miruna crezu că înţelege o ameninţare şi un ultim cuvânt, că o va învinge şi o va face să plece pentru totdeauna de la Valea Rea, pentru că satul acela intră de acum înainte sub stăpânirea şi apărarea sa, de la Piatra Doamnei şi până sub Nehoiu, departe, până în sălbăticia munţilor. Că nimeni n-o să mai moară acolo niciodată şi totul va îngheţa într-un gigantic chihlimbar. Dar îngera tăcerii nu dădu înapoi. Şi s-au lovit întâia dată, cu un zgomot ca de tunet deasupra norilor. La fiecare lovitură se apleca spre pământ oiştea Carului Mare şi atingea culmea Măgurii şi apoi se îndoia ca să se înalţe la loc, în tării. Aşa de tare se încleştaseră în luptă, încât se strivea cerul sub paşii lor. În timpul bătăliei, Miruna văzu reflectată în oglinda apei de pe marginea vechii fântâni o imagine ca de departe, un sat peste care bate un vânt stingher ca o stingere. Nici poveştile nu mai erau, nici legendele cu tâlhari fără pereche ce stăpâneau codrii ori istoriile cu bătrâne care trăiesc peste suta de ani şi ştiu să descânte bobii, nimic, nimic din satul care altădată părea sortit unei vremi eterne. Apoi Miruna privi din nou către tării şi nu-i mai văzu, căci se duseră în încleştare foarte departe, spre înalt. Şi bătălia era atât de grea, încât Miruna

înțelese că prețul ei nu putea fi decât însuşi bunicul. Pentru ea, sfârşitul luptei fu ca un vis. Se făcea că din înalturi îngerul poveştii se întoarce singur, învingător, deşi noi ştim azi că bătăliile dintre îngeri nu au rezultate limpezi, nici urmare logică. Şi nu a fost cum înțelesese Miruna, căci unde e vorba despre îngeri nu este cum înțelegem noi. Acolo se zări o culme care părea marginea abisului, un lung povârniş pe care creştea o iarbă alunecoasă, la capătul căreia se deschidea o câmpie întinsă, ca un Bărăgan al durerii, spre care dacă întindeai braţele întâlneai în acelaşi timp şi nimicul, dar şi nemărginirea. Căci, în stingerea morții, se povesteşte că sufletul se întoarce către trup, mulțumindu-i că l-a ajutat, şi-l sărută de sus până jos într-o îmbrățişare de duh şi patimă care va fi cea ultimă. De acolo, de dincolo de hotar, bunicul va avea voie din lumea îngerei tăcerii să se întoarcă din vreme în vreme, pentru că Mirunei îi va fi dor de el. Atunci se vor deschide porțile şi Miruna îl va putea întâlni din nou şi vor sta de vorbă la ceasul nopții. El nu va putea să-i vadă decât ochii, ca şi cum ar privi printr-o fereastră foarte mică, aceiaşi ochi ca pe vremea celor dintâi poveşti, şi de fiecare dată îi va promite Mirunei:

— Să ştii că mai vin.

După acea scurtă clipă, timpul se roti pe mosor şi îngera tăcerii veni de încă o sută de ori deasupra satului, în acea vreme şi în altele, şi nimeni nu fu acolo ca să apere sau ca să prindă stânci în năvodul ei fin, şi mosorul acela se dădu repede înapoi întorcându-se către timpul prezent, prezentul vârstei de aur a Mirunei, şi ea văzu plutind către cer, ca nişte aburi, urmele unei bătălii de îngeri. Apoi murmurul se stinse în depărtări şi nu mai văzu nimic.

A doua zi de dimineață Miruna se trezi cu o mare spaimă. Visuri o hărțuiseră toată noaptea şi mai târziu avea să-mi istorisească totul, aşa cum ți-am spus şi eu acum. Fusese o noapte ca nici o alta. Miruna auzi undeva cocoşul

cel alb, în apropierea casei. Văzu razele oprindu-se pe ştergarul alb din fereastră, pus acolo ca soarele să nu ne tulbure somnul. Miruna ieşi din cameră pe acelaşi drum pe care-l mai făcuse odată în acel vis şi, când ajunse în tindă, auzi zvon de plâns. Poate mama, poate bunica. Miruna nu a plâns, pentru că în prima clipă nu a înţeles nimic, era doar speriată. Dar, numaidecât ce intră în odaia bunicului, văzu că totul s-a schimbat, că nici un înger nu mai poate ridica de acum vreodată pleoapele bunicului. Se apropie de el şi-l mângâie pe obraz. Miruna văzu la acea vârstă chipul morţii şi rostul ei de a împărţi cele două jumătăţi ale oricărui fel de dragoste cu un zid de lut. În noaptea când bunicul a trecut dincolo, Miruna a avut un coşmar în care se făcuse că a văzut o bătălie deasupra curţii noastre. Şi când s-a trezit în zori, cu un sentiment atât de apăsat că totul fusese real, a văzut. La început nu a plâns. S-a apropiat de el. Mângâie mâna bunicului şi-l simţi îndepărtat şi străin. Atunci se crezu dintr-o dată osândită să rămână într-o fundătură întunecoasă şi fără ieşire, un loc care nu se lega cu nimic, care nu se deschidea spre nimic. Bunicul plecase şi o părăsise acolo. Şi era prima dimineaţă fără el la Valea Rea, în răceala unei lumi în care nimic nu mai putea fi ca înainte. Nu e drept, se gândi Miruna, eu în vis am văzut altfel, am văzut cum îngerul nostru a învins, bunicul trebuia să rămână, să continue povestea. Doar ieri seară ne-a povestit o continuare a istoriei întoarcerii lui Oarţă Aman din lumea umbrelor şi a bătăliei lui cu colonelul von Ziese. De ce s-a terminat aşa? Pe obrazul bunicului, acum atât de palid, în chip de răspuns se afla pecetea singurului lucru ce nu se mai putea da înapoi. Ridurile se întinseseră şi Miruna nu îi mai cunoştea obrazul, căci pământiu şi nemişcat semăna mai degrabă cu acel tânăr de altădată care purtase acelaşi nume şi pe care ea nu-l văzuse decât în fotografii îngălbenite de vreme. Şi acolo s-a terminat vârsta noastră de

aur, cea după a cărei trecere nu mai puteam fi amăgiți sau înşelați de nimic, nici de umbre, nici de poveşti, nici de iluzii sau de promisiuni. Dimineața aceea a fost căderea din rai, înstrăinarea, acolo a început lumea reală, primii paşi pe pământ. Ne durea că plecase din această lume cât ne era încă dator cu un nesfârşit număr de istorii. Rămăseseră neterminate pentru că fie noi ne-am născut prea târziu, fie bunicul s-a stins prea devreme, aşa cum se întâmplă cu multe dintre întâlnirile de pe această lume, neîntregi şi neîncheiate.

Şi pentru mine, şi pentru ea, era prima oară când vedeam chipul cuiva care s-a stins. Miruna stătea nemişcată la marginea patului, privind un obraz fără de viață. Era un chip gol, lipsit de zâmbet, ascuns şi îndepărtat, un chip ai cărui ochi avuseseră aceeaşi culoare ca şi ochii ei. Bunicul îi povestise lumea întreagă ca într-un joc, ca într-un descântec, un joc care poate să n-aibă sens pentru nimeni altcineva, dar care rămânea de acum să trăiască în Miruna, la fel de mult ca şi-n mine, undeva cât mai aproape de marginea mirabilă a lumii, cea care se află neaşteptat de aproape, îngropată sub dealul acesta, căci de n-ar fi, nu s-ar povesti.

1992-2007